

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
СТУДЕНТІВ ТА МАГІСТРАНТІВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ
УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА

Випуск 14

Кам'янець-Подільський
2024

УДК 378.4(477.43)-057.87:001(082))

ББК 83.34

3-41

Ідентифікатор медіа R30-02445

*Рішення Національної ради з питань телебачення та радіомовлення
№ 132 від 18.01.2024 року.*

*Рекомендувала вчена рада Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка,
протокол № 10 від 28 листопада 2024 року.*

Рецензенти:

*О. В. Кеба, доктор філологічних наук, професор;
Н. В. Бахмат, доктор педагогічних наук, професор;
Н. В. Гудима, кандидат філологічних наук, доцент.*

Редакційна колегія:

*Б. О. Коваленко, доктор філологічних наук, доцент
(голова редакційної колегії);
А. С. Попович, доктор педагогічних наук, доцент
(відповідальний редактор);
Н. Д. Коваленко, доктор філологічних наук, професор;
І. С. Беркещук, кандидат філологічних наук, доцент;
Л. М. Марчук, доктор філологічних наук, професор;
Л. І. Починок, кандидат філологічних наук, доцент;
Н. П. Шеремета, кандидат філологічних наук, доцент.*

**Збірник наукових праць студентів та магістрантів нав-
3-41 чально-наукового інституту української філології та
журналістики Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка [Електронний ресурс].
Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національ-
ний університет імені Івана Огієнка, 2024. Вип. 14. 95 с.**

Електронна версія збірника доступна за покликанням:

URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8544>

У збірнику вміщено доповіді, виголошені на III Всеукраїн-
ській науковій конференції здобувачів вищої освіти «Нові па-
радигми сучасної філології», яка відбулася 8 листопада
2024 року в Кам'янець-Подільському національному універси-
теті імені Івана Огієнка.

УДК 378.4(477.43)-057.87:001(082)

ББК 83.34

© К-ПНУ імені Івана Огієнка, 2024

Катерина Василичук,
здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
української філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник: **Людмила Починок,**
кандидат філологічних наук, доцент

КРИМСЬКА МОЗАЙКА ВЛАСНОГО «Я» У РОМАНІ А. ЛЕВКОВОЇ «ЗА ПЕРЕКОПОМ Є ЗЕМЛЯ»

У тезах проаналізовано складні питання національної та особистої ідентичності, культурної спадщини жителів Криму в романі А. Левкової «За Перекопом є земля».

Ключові слова: самовизначення, ідентичність, свобода, вибір, Крим.

Кримські мотиви у літературі завжди містили в собі багатшаровість сенсів – це простір, де перетинаються культури, історії та людські долі. У цьому регіоні, сповненому суперечностей власного походження, кожна людина шукає своє місце між минулим і майбутнім, традицією і сучасністю. І саме в такому контексті самоідентичність стає не лише внутрішнім питанням, а й викликом, що вимагає свідомого вибору. Роман Анастасії Левкової «За Перекопом є земля» занурює читача у цей складний світ пошуків і самовизначення, показуючи, як прагнення зберегти національну та культурну самобутність переплітається з особистими дилемами.

Кримський колорит заворожував ледь не кожного митця, котрий мандрував півостровом. Його специфіку досліджували, висвітлювали в прозових та поетичних творах Агатангел Кримський, Михайло Коцюбинський, Леся Українка, Павло Тичина, Адам Міцкевич, Андрій Чайковський, Віктор Петров-Домонтович, Остап Вишня, Микола Хвильовий.

Анастасія Левкова – письменниця, журналістка, членкиня ПЕН-клубу, Вона не корінна кримчанка (адже народилась в Угорщині, здобувала навчання в Києві, а жила у Львові), проте про півострів у неї безліч спогадів. Як неодноразово зазначала авторка в інтерв'ю, ідея створити твір про Крим з'явилась ще в 2012 р. Це була її перша подорож до Бахчисараю. Атмосфера настільки вразила письменницю, що вона вирішила писати художній репортаж, який пізніше перетворився на роман. Знайомство у цьому ж році з Алімом Алієвим, заступником генерального директора Українського інституту, засновника «Кримського інжиру», було одним з найважливіших кроків до створення майбутнього роману. Наступною, не менш вагомою подією стала анексія Криму у 2014 році.

Контраверсійною є назва роману, що походить від кримського прислів'я «За Перекопом землі немає», яке постійно чула Левкова під час подорожей півостровом. «Перекоп – неіснуюче нині місто й фортеця на Перекопському перешийку, який з'єднує Крим із материком. Початково було розташоване біля переїзду через Перекопський рів і вал, на його південній <...> стороні, а після анексії Криму Російською імперією – на північній. Слов'янська назва Перекоп (Przekop) є калькою з татарської назви Ор-Капи ('ворота на рову') та Ор ('рів')» [3]. Але, насправді, це не лише географічна межа, але й соціальна.

Авторка трактує глибинний зміст фрази вже після окупації півострова. Не лише кримським татарам байдуже на жителів материка. Українцям також малоцікаві історія, традиції, побут; привабливали гори, море, узбережжя. Письменниця наголошує, що за Перекопом таки є земля: «За Перекопом землі немає, <...> А немає – з якого боку Перекопу?» [2, с.382].

Головна героїня, росіянка з українським ім'ям, живе в Бахчисараї, де ще з дитячих літ потрапила в середовище культури кримських татар. Її сім'я прищеплює маленькій дівчинці усвідомлення протистояння «свій-чужий». «Турбулентний час особистісної ідентифікації збігся з хисткими умовами утвердження української державності у Криму» [1, с.71]. Сюжет побудований навколо історії становлення дитини, яка, за задумом авторки, залишається безіменною до фіналу, щоб у підсумку знайти своє ім'я, а разом із ним – власну ідентичність.

Роман досліджує складний процес формування особистої ідентичності в умовах, коли національна приналежність нав'язана зовні. Головна героїня, звільнившись від внутрішніх комплексів, відмовляється від спроб визначити себе через етнічне походження. Вона обирає шлях самовизначення, спираючись на власний досвід і цінності, а не на родинну історію. Авторка демонструє, що ідентичність – це динамічний процес, який не обмежується біологічними чи культурними чинниками.

Список використаних джерел:

1. Висіч О. Свій/чужий у просторі кримського роману Анастасії Левкової «За Перекопом є земля». *Геопоетичні стратегії сучасних літературознавчих досліджень*: матеріали міжнародної наукової конференції (28–29.09.2023 р.) / ред. кол. О.П. Новик, О.Д. Харлан. Бердянськ: БДПУ, 2023. С. 69–73. URL: <https://cutt.ly/FeFEbb9b> (дата звернення: 29.10.2024).
2. Левкова А. За Перекопом є земля. Київ: Лабораторія, 2023. 392 с.
3. Перекоп. *Енциклопедія історії України*. URL: <https://cutt.ly/leFEbYV5> (дата звернення 28.10.2024).

Катерина Василичук,
здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
української філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник: **Наталія Коваленко,**
доктор філологічних наук, професор

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ СЕЛА ДМИТРУШКИ – СКАРБИ НАРОДНОЇ МУДРОСТІ

У розвідці проаналізовано фразеологізми, що відображають суспільну поведінку носіїв говірки села Дмитрушки Уманського району Черкаської області.

Ключові слова: словник, говірка, фразеологізм, суспільна поведінка.

У сучасному світі глобалізації, де мовні кордони стають усе менш відчутними, важливо зберігати та досліджувати регіональні особливості мови, які відображають культурну ідентичність народу. Українська фразеологія – це своєрідне дзеркало історії, побуту, вірувань і почуттів народу. Одним із важливих завдань сучасної української діалектології сьогодні є записування та упорядкування однієї говірки, що передає колоритні, неповторні образи та унікальні смислові відтінки.

Особливо цінним доробком, беззаперечним підтвердженням актуальності і необхідності фіксації регіональних мовних одиниць є публікації словників Г. Березовської [1], М. Голянич [2], Н. Коваленко [4], Є. Турчин [5].

Однією з таких лексикографічних праць є словник говірки села Дмитрушки Уманського району Черкаської області, укладений В. Денисюком як «невеличка дяка родині, батьківщині, усім, із ким я ріс, навчався, хто мене виховував і навчав» [3, с. 8]. У ньому зібрано лиш невелику частинку слів (~ 5000), що презентують різні сфери діяльності носіїв говірки. Серед них є численна кількість фразем найрізноманітніших фразеосемантичних полів (ФСП).

Метою нашого дослідження є аналіз ФСП «Суспільна поведінка», а саме фразеосемантичних груп (ФСГ) «Не дотримуватися норм суспільної поведінки» та «Напиватися», представлених у ДСГРС, виявлення їх семантичних, структурних та стилістичних особливостей, а також дослідження їхнього культурного значення в контексті української мови.

До ФСГ «Не дотримуватися норм суспільної поведінки» зараховуємо фраземи з яскраво вираженою експресією, негативною конотацією, аморальною поведінкою, соціальним осудом, іронічністю.

Умовно їх можна поділити на такі підгрупи: фізичне і словесне насильство. До першої відносимо фразеологізми: *дати на горіхи / дати бубни / дати дрину (побити когось)* [3, с. 111, 123], *гладити по спині (бити, карати)* [3, с. 91], *брати за шкїбарки (хапати за груди, верхній одяг під час бійки)* [3, с. 441], *не бита жінка, як не клепана коса (пересторога про залежність жінки від чоловіка)* [3, с. 191]. До другої підгрупи належать іронічно-зневажливі фразеологізми: *обмінятися любезностями (відповісти образою на образу)* [3, с. 278], *перемити всі кісточки (обговорити когось)* [3, с. 290], *теліпати язиком (поширювати плітки)* [3, с. 391].

ФСГ «Напиватися» має різний ступінь вживання алкоголю. Такі вислови як *цуйку цідити* [3, с. 424] і *по чарці* [3, с. 305] виражають більш нейтральний характер, а фразеологізми *лізти/заглядати в бутилку/пляшку* [3, с. 53, 304] описують цю ж дію, але в надмірних кількостях.

Проаналізовані вислови демонструють певні соціальні проблеми та явища, такі як насильство, алкоголізм, міжособистісні конфлікти. Завдяки негативному емоційному забарвленню визначаємо, що це небажані соціальні явища, які засуджують мешканці села. Експресивність і саркастичність цих фразеологізмів безперечно свідчить про багатство мовних засобів, переплетення емоцій та естетики.

Повнота й точність відтворення у словнику особливостей говірки завжди залежить від глибини пізнання кожного елемента її структури, закономірностей використання в різноманітних ситуаціях спілкування. Словник однієї говірки є справжнім культурним скарбом, що дає змогу зазирнути в мовний світ українського села з його автентичними виразами, гумором, іронією та щирими емоціями. Він відкриває двері до розуміння того, як місцеві жителі осмислюють дійсність через образність мови та передають свої переживання за допомогою фразеологізмів. Це не просто мовні одиниці – це маленькі історії, які відтворюють атмосферу, культуру і навіть недоліки.

Список використаних джерел:

1. Березовська Г.Г. Словник говірки села Осички Подільського району Одеської області. Умань: ВПЦ «Візаві», 2022. 275 с.
2. Голянич М. Мовний портрет села Тюдів. Словник: у 2-х т. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2018. Т. I. А-М. 1000 с.
3. Денисюк В. Дмитрушки. Словник говірки рідного села. Умань: ВПЦ «Візаві», 2024. 459 с.
4. Коваленко Н.Д. Фразеологічний словник подільських і суміжних говірок. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Рута», 2019. 412 с.
5. Турчин Є. Словник села Тилич на Лемківщині. Львів: Українська академія друкарства, 2011. 384 с.

Тетяна Вихрист,
здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
філологічний факультет,
Миколаївський національний університет
імені В.О. Сухомлинського

Науковий керівник: **Катерина Мікрюкова,**
кандидат філологічних наук, старший викладач

РОЛЬ ЛЕКСИКОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ

У тезах показано роль уроків лексикології у формуванні мовної особистості учнів.

Ключові слова: лексикологія, лексика, мовна особистість.

Лексикологія – це розділ мовознавчої науки, що вивчає словниковий склад мови. Лінгводидакти переконані, що ефективно засвоєння лексикології сприяє «усвідомленню взаємозв'язків основних одиниць і рівнів мови: мовних норм, функцій» [2, с. 5]. Процес навчання лексикології ускладнюється тим, що лексика в умовах глобалізаційних процесів є надзвичайно змінною та динамічною структурою. Чимало дискусій існує щодо поєднання традиційних і нетрадиційних підходів до опанування лексичного матеріалу. З одного боку, сучасний учитель не може відмовитися від традиційного навчання лексикології, а з іншого – повинен використовувати інноваційні, оригінальні форми, які допомагають уникнути одноманітності й шаблонності, сприяють ефективності та креативності [3, с. 44].

Формування й активація лексичного запасу учнів сприяє збагаченню інтелектуальних здібностей, вихованню почуття любові до українського слова, до його носіїв, до держави [4, с. 16], а, отже, відіграє важливу роль у формуванні мовної особистості учнів. Мовна особистість – це сукупність мовних знань, навичок, умінь, готовність до їх реалізації у комунікативній діяльності. Важливо врахувати й те, що саме через слово відбувається пізнання національного світу, установлення його закономірностей. Кожне слово конденсує широке уявлення про предмети та явища навколишнього світу. А тому вивчення мови, як переконаний Ф.Бацевич, має здійснюватися в тісному зв'язку зі свідомістю і мисленням людини, культурним і духовним життям етносу [3, с. 34]. Лексика репрезентує культурно-національні знаки, що відображають у мові все національне, самотутнє. Саме тому сучасні вчителі для уроків лексикології зобов'язані добирати вишукані українські слова. На цьому неодноразово наголошували лінгводидакти, наприклад, М. Греб, відзначаючи, що в школах варто більше зважати на безеквівалентну лексику, на фоніві слова, етикетні формули, фразеологізми тощо [1, с. 4].

Сучасний урок лексикології поліфункціональний. Найважливіша його особливість – виховати свідомого громадянина, патріота України, який усвідомлює цінність і вагу української лексики для майбутнього професійного зростання. Уроки лексикології мають формувати в молодого покоління громадянські якості – любов до свого Батьківщини, толерантність, демократизм, громадянську самосвідомість, громадянську гідність, громадянський обов'язок, працелюбність, повагу до законів держави, чужої думки. У цьому контексті на допомогу вчителю приходять комплексний підхід до навчання, що його забезпечують переважно комунікативно-діяльнісний, українознавчий, стилістичний підходи [5, с. 5]. На уроці лексикології необхідно створити й естетичні умови – для засвоєння краси українського слова, словникового багатства загалом, і соціальні – для виховання свідомого громадянина через гарне українське слово. Урок лексикології впливає на розвиток пізнавальної та творчої активності учнів, адже у слові прихований пізнавальний потенціал, за допомогою якого учні опановують матеріальний світ.

Важлива особливість уроку лексикології – його комунікативна спрямованість. Пізнавальні й творчі здібності учнів реалізуються у процесі мовленнєвої діяльності, у результаті чого збагачується словниковий запас, формується комунікативна компетентність.

Урок лексикології забезпечує етичне й естетичне виховання. Мовний матеріал повинен мати естетичну вартість та активно впливати на виховання в учнів відчуття прекрасного, приносити естетичне задоволення й викликати позитивні емоції. Питома вага в такому матеріалі належить словам, що вилучені зі словникового складу української мови в 30-х роках ХХ ст.

Сучасний урок лексикології не можна уявити без інформаційно-комунікаційних технологій, особливо в умовах дистанційного навчання. Важливу роль в цьому контексті відіграють комп'ютерні словники (проект «Словники України online», «Словник української мови в 11 томах», «Словник української мови онлайн (у 20 томах)», адже вони дають повне уявлення про слово.

Лексикологія – це важлива ланка у формуванні свідомого громадянина України, який досконало володіє державною мовою і поважає мови інших держав. Ефективність навчання лексикології залежить від майстерності поєднання традиційних методів і прийомів навчання з інноваційними. Лише комплексне застосування традиційного та інноваційного дозволяє забезпечити якісне засвоєння матеріалу, сформуванню комунікативну компетентність.

Список використаних джерел:

1. Греб М. Національно-культурний компонент змісту навчання лексикології і фразеології української мови. *Українська мова і література в школах країни*. 2017. № 6. С. 3–7.
2. Греб М. Лінгводидактичні засади навчання лексикології і фразеології майбутніх учителів початкової школи в умовах вищого навчального закладу. *Українська мова і література в школах України*. 2015. № 1–2. С. 4–7.

3. Дороз В.Ф., Ларіна Т.Е. Сучасний урок (українська мова та література): навчально-методичний посібник. Бердянськ, 2005. 84 с.
4. Нагрибельна І. Формування лексичного запасу учнів засобами самостійної роботи. *Українська мова і література в школах України*. 2017. № 10. С. 16–17.
5. Пенгилюк М.І., Окуневич Т.Г. Сучасний урок української мови. Харків: Вид. група «Основа», 2007. 176 с.

Ірина Гайдей,
*здобувачка бакалаврського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*
Науковий керівник: **Зореслава Шевчук,**
кандидат філологічних наук, старший викладач

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАЗВ СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКИХ КНИГ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Розглянуто особливості перекладу назв сучасних англомовних книг українською мовою. Проаналізовано основні типи назв, ключові стратегії перекладачів та проблеми, що виникають під час адаптації.

Ключові слова: *переклад, назви книг, сучасні стратегії перекладу, сучасна література.*

Література є невід'ємним складником формування менталітету нації. Станом на сьогодні культура читання набирає шалених обертів та стає все більш популяризованою серед молоді. Власне українські читачі не лише поширюють національну літературу в масовій культурі, а й мають досить критичне ставлення до книг закордонних авторів. Через призму національного руху перед перекладачами поставлена вимога до професійного перекладу та якісної інтерпретації книг.

Під час першого контакту із книгою читач звертає увагу на обкладинку та назву, саме це відіграє вирішальну роль у його виборі. Тому важливо, щоб сучасні назви книг відповідали теперішнім запитам. Адже насамперед вони надають інформацію про період, до якого вони належать, про лінгвокультурну систему, в якій вони створені або для якої призначені [2].

З-поміж основних функцій книг можемо виділити наступні: інформаційна – може вказувати на тему, жанр, героїв книги (наприклад, «Мандрівний замок Хаула» Діани Вінн Джонс, «Пригоди Тома Соєра» Марка Твена); емоційна – викликає певні емоції або асоціації, що допомагає налаштувати читача на відповідний настрій (наприклад, «Самотність у мережі» Януша Вишневського, «Меланхолійний

вальс» Ольги Кобилянської); маркетингова – викликає цікавість, легко запам'ятовується, приваблива («*Їсти, молитися, кохати*» Елізабет Гілберт, «*Дім дивних дітей*» Ренсома Рігза); ідентифікаційна – допомагає ідентифікувати її серед великої кількості інших видань (наприклад, серія книг «*Гаррі Поттер*» Джоанни Роулінг).

У назву твору автор вкладає основний зміст, який бажає передати читачеві. Для вдалого вибору потрібно зважати на цільову аудиторію, культурні аспекти, історичні обставини, тенденції, соціально-економічні проблеми тощо. Під час перекладацької діяльності перекладачам необхідно порівняти та співставити ці аспекти, щоб зрозуміти чи є назва актуальною, зрозумілою для читача. Тому часто найменування книг зазнають значних змін.

Відповідно до теми та структури виділяємо наступні типи назв книг:

- 1) пов'язані із назвою предмета, явища, терміна, поняття, що фігурує у самому творі та є символічним: «*Четверте крило*» Ребекки Яррос, «*Бунгало*» Сари Джіо, «*Трон зі скла*» Сари Маас, «*Естетичний інтелект*» Полін Браун;
- 2) неологізми, що створені лише для перекладу назви книги: «*Безніч*», «*Богоділ*» Джея Крістоффа, «*Суперфрікономіка*» Стівена Лефіта та Стівена Дабнера;
- 3) назви-інструкції зазвичай побудовані у формі запитання або мають в назві опис інструкції в числових значеннях: «*PRO 37 правил і принципів бізнесу*» Петро Синегуб, «*48 законів влади*» Роберта Грінна, «*Як морський контейнер зробив світ меншим, а світову економіку більшою*» Марка Левінсона;
- 4) описові назви описують події, головного героя, місцезнаходження, часовий період тощо: «*Усе, що з нами навіки*» Люсі Скор, «*9 листопада*» Колліна Гувера;
- 5) іменні, пов'язані з іменем героя книги, автора книги, компанії тощо: «*Бриджертони*» Джулії Куїнн, «*Дісней*» Стейсі Мінцер Херліхі;
- 6) цитати (авторів, відомих людей, власне героїв книги), крилаті вислови: «*Із крові і попелу*» Дженіфер Л. Арментраут, «*Шах і мат*» Алі Гейзелвуд, «*Я бачу, вас цікавить п'ятьма*» Іларіон Павлюк;
- 7) комбіновані назви, містять водночас кілька елементів.

Більшість назв, перекладених дослівно, не втрачають свого першоджерельного значення, емоційного навантаження, як-от «*Четверте крило*» – «*The Fourth Wing*», «*Бунгало*» – «*The Bungalow*», «*48 законів влади*» – «*The 48 Laws of Power*». Але через культурні відмінності, мовні нюанси, стилістику, соціально-політичні контексти тощо оригінальну назву книги можуть змінювати на еквівалентний переклад, що є необхідним для досягнення рівноцінної ефективності впливу на читача [1].

З-поміж найпоширеніших недослівних практик перекладу назв книг є перебудова структури назви, наприклад зміна порядку слів, поєднання кількох речень в одне або навпаки: Джо Віталє

«Ключ, як мати все що забажаєш» – «*The Key. The Missing Secret for Attracting Anything You Want*»; Марк Левінсон «Як морський контейнер зробив світ меншим, а світову економіку більшою» – «*The Box: How the Shipping Container Made the World Smaller and the World Economy Bigger*». Також досить часто автори вдаються до скорочення і спрощення назви: Полін Браун «Естетичний інтелект» – «*Aesthetic Intelligence: How to Boost It and Use It in Business and Beyond*». У складних випадках, перекладачі надають перевагу збереженню змісту та емоційному навантаженню, а не словесної структури, як-от у випадку перекладу серії книг Люсі Скор: «Усе, що з нами навіки» – «*Things We Never Got Over*», «Усе, що тільки між нами» – «*Things We Hide from The Light*».

Інколи під час перекладу створюються спеціальні неологізми, що є повністю еквівалентними оригінальній назві: Джей Крістофф «Безніч» – «*Nevernight*», «Богоділ» – «*Godsgrave*».

Рідко трапляються випадки, коли перекладачі приймають рішення повністю змінити оригінальне значення назви. Такі трансформації можуть стосуватися поєднання багатьох проблемних компонентів (сюжет, емоційне навантаження, жанрова специфіка, культурний аспект тощо). Значним недоліком у таких випадках є втрата ідентичності через переклад, що ускладнює пошук оригінальної книги та призводить до втрати значеннєвого зв'язку між назвою та змістом твору. Часто такі зміни потребують узгодження цього питання між автором, видавцем та перекладачами. Прикладом такої зміни є книга Коллін Гувер під назвою «Покинь, якщо кохаєш», що в оригіналі звучить як «*It Ends With Us*».

Зміни в назві книги під час перекладу мають як переваги, так і недоліки. До переваг належить адаптація назви до цільової аудиторії, що робить її зрозумілішою та привабливішою. Це також дозволяє зберегти сенс твору, коли оригінальна назва не може бути повноцінно передана. Крім того, зміни можуть підвищити комерційну привабливість книги та надати можливість для креативної інтерпретації.

З іншого боку, недоліки передбачають втрату оригінального контексту, що може спотворити зміст твору, а також ускладнення пошуку оригіналу для читачів. Інтерпретація назви може призвести до втрати культурних асоціацій, закладених у первісній назві автором.

Список використаних джерел:

1. Наумова Т. Теоретичний вектор у питанні редагування текстів машинного перекладу. *Проблеми сучасної філології та перекладознавства в історико-культурному, психолінгвістичному, соціолінгвістичному та дидактичному вимірах*: матеріали міжнар. науково-практ. конф., м. Дніпро, 28–29 берез. 2024 р. 2024. С. 195.
2. Pekka Kujamäki. *Beyond Borders – Translations Moving Languages, Literatures and Cultures* / ed. by Hannu Kemppanen, Leena Kolehmainen, Esa Penttilä. Берлін: Frank & Timme, 2011. С. 185. URL: <http://surl.li/kssuum> (дата звернення: 26.10.2024)

Каріна Гнатенко,
здобувачка бакалаврського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут права та психології,
Національна академія внутрішніх справ
Науковий керівник: **Каріна Бортун,**
кандидат філологічних наук, доцент

КУЛЬТУРА ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ ЮРИСТІВ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

У тезах розглянуто сучасні тенденції розвитку культури професійного мовлення юристів, яка є важливим аспектом їхньої професійної компетентності. Проаналізовано вплив сучасних комунікаційних технологій та медіа на професійну комунікацію правників.

Ключові слова: культура професійного мовлення, дискурс, комунікація.

У сучасному світі культура професійного мовлення у фаховій підготовці та діяльності юристів набуває особливого значення через стрімкі зміни в технологіях і соціальних практиках. Правники повинні адаптувати своє мовлення до нових умов, де важливу роль відіграє не тільки зміст, а й форма комунікації, швидкість обміну інформацією й етичні стандарти. Адже саме це впливатиме на ефективність взаємодії з клієнтами, судовими органами, колегами й іншими учасниками юридичних процесів.

Варто наголосити, що різні аспекти культури професійного мовлення були неодноразово предметом наукових дискусій (Р. Канавець, Д. Ковальчук, А. Козьмін, А. Моргун, Н. Побережна, Т. Мішеніна тощо). Зокрема дослідники вивчали вплив лінгвістичних, стилістичних шарів на функційну природу професійного мовлення правників [1, 4]. Аналізували комунікативні явища фахової мови майбутніх юристів, а також вплив молодіжного сленгу на формування ділової комунікації [2, 3]. Окремо звертали увагу й на шляхи моделювання фахового мовлення майбутніх юристів у проєктній діяльності [5].

Сучасні тенденції та нові вектори розвитку культури професійної мови унаочнено на рис. 1.

Рис. 1. Сучасні тенденції та нові вектори розвитку культури професійної мови

Однією з найважливіших тенденцій культури професійного мовлення є стрімкий розвиток інноваційних технологій і диджиталізація ділової комунікації юристів. Відеоконференції, електронний документообіг і листування, соціальні мережі постають основними інструментами комунікації. Це вимагає від юристів адаптації своїх навичок професійного мовлення до вимог цифрових ресурсів. Важливим постає не тільки грамотність письмових повідомлень, але й уміння спілкуватися за допомогою відео, он-лайн-платформ і вебзастосунків.

Зростання глобальних контактів спонукає юристів співпрацювати не лише з колегами у межах своєї культури, а й у міжнародному середовищі. Це вимагає міжкультурної компетентності та вміння адаптувати власне фахове мовлення до різних культурних контекстів. Така комунікація та глобалізаційні виклики постають важливим вектором розвитку професійного мовлення, з урахуванням мультикультурних особливостей спілкування. Саме вони передбачають те, що фахівці прагнуть пристосувати спілкування правників до норм і традицій інших країн (наприклад, у переговорах або міжнародних судових процесах), водночас зберігаючи професійний тон і основні вимоги мовного етикету.

Сучасні тенденції також підкреслюють значення інклюзивності у мові. Яка є потужним інструментом, що варто використовувати розумно, особливо у контексті ділового спілкування. Вона формує культурний контекст, допомагає запровадити інклюзивність та змінити застарілі патерни спілкування. Таке потрактування сьогодні робить фахове спілкування більш емпатичним. Це передбачає використання мовних засобів, які не дискримінують або не ображають жодну соціальну групу.

Професійне спілкування юристів наразі прагне бути лаконічним і структурованим. Варто наголосити, що візуальна комунікація юристів полягає у використанні графічних елементів (інфографіка, діаграми, схеми, а також мультимедійні матеріали для полегшення процесу пояснення складних юридичних питань). Це стає важливим інструментом в адвокатській практиці, бо допомагає зробити інформацію доступнішою для клієнтів, суддів та інших зацікавлених осіб. Візуалізація допомагає передавати інформацію швидше, використовуючи наочність замість об'ємних текстів.

Усе більшого значення у професійному мовленні набуває емоційний інтелект. Він передбачає здатність розуміти емоції співрозмовника та відповідно до цього адаптувати свою комунікацію. У професійній сфері важливо не тільки повідомити певні факти, але й встановлювати емоційний контакт, виявляти емпатію та підтримувати позитивну атмосферу під час спілкування. Отже, культура професійного мовлення правників у сучасних умовах зазнає розвитку в площині адаптації до нових технологій,

глобалізації і зміни соціальних стандартів. Для успішної комунікації у фаховому середовищі юристам варто вміти поєднувати мовні норми сучасної української літературної мови та сучасні тенденції, тренди (цифровізація, інклюзивність і візуалізовані технології з елементами доповненої реальності).

Список використаних джерел:

1. Бортун К.О. Комунікація та спілкування: функційно-поняттєві особливості. *Збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції з економічних та гуманітарних питань. У 2-х томах. Т. II.* Дніпро: ДВНЗ УДХТУ, 2024. С. 181–183.
2. Бортун К.О. Комунікація: статус і функційний аналіз дефініції. *Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасна філологія: теорія та практика».* Київ: Нац. акад. СБУ, 2024. С. 143–145.
3. Бортун К.О. Лінгвістичні вектори формування архітекτονіки сучасного молодіжного дискурсу. *Іншомовна підготовка працівників правоохоронних органів та фахівців із права: матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 16 трав. 2024 р.).* Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 15–19.
4. Кацавець Р.С. Мова у професії юриста. Київ: Центр учбової літератури. 2007. 304 с.
5. Побережна Н.О., Мішеніна Т.М. Моделювання фахового мовлення майбутніх юристів у проєктній діяльності. *Інноваційна педагогіка.* 2022. № 46. С. 64–68.

Мирослава Деркач,

*здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
української філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

*Науковий керівник: Людмила Починок,
кандидат філологічних наук, доцент*

СОЦІАЛЬНІ ТА МОРАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ У ТВОРЧОСТІ ІВАНА ФРАНКА КРИЗЬ ПРИЗМУ БІБЛІЙНОЇ СИМВОЛІКИ

У дослідженні розкриваються соціальні і моральні проблеми в контексті біблійних мотивів, сюжетів та образів, осмислених та інтерпретованих Іваном Франком у його творчій спадщині.

Ключові слова: біблійний мотив, символіка, алегорія, моральні пошуки, національні змагання.

Іван Франко майстерно використовував біблійні сюжети для висвітлення актуальних соціальних і національних проблем, зокрема боротьби українського народу за незалежність і духовне відродження. У багатьох його творах біблійні історії стають потужними алегоріями національного змагання, особливо це помітно в

поемі «Мойсей». Франко зобразив Мойсея як лідера, що веде свій народ до обіцяної землі, яка символізує незалежність і свободу. Мойсей, попри всі труднощі, продовжує свій шлях, нагадуючи лідерам національних рухів про важливість жертвності та віри в майбутнє [3, с. 7].

Національні змагання, як і біблійна історія, часто супроводжуються невпевненістю, страхом і сумнівами серед народу. Франко використовує цей мотив, щоб передати стан українського суспільства свого часу – розчарованого, ослабленого постійними випробуваннями, але здатного на духовне відродження. Біблійні сюжети, таким чином, стають засобом переосмислення важких історичних обставин і водночас заклик до дії та національного єднання.

Біблійна символіка у Франка також глибоко пов'язана з темами духовного пошуку та моральної відповідальності. В багатьох його творах герої проходять через моральні випробування, які перегукуються з біблійними темами покаяння, віри, гріха і спокути. Наприклад, у творі «Смерть Каїна» Франко використовує біблійну історію для зображення моральної кризи, де Каїн після вбивства брата зіштовхується з наслідками свого гріха. Через цей образ Іван Франко розкриває тему покарання за моральні злочини та необхідності покаяння як шляху до духовного відродження [2, с. 263].

Духовний пошук часто є центральним елементом у творах Франка, де біблійні символи допомагають висвітлити боротьбу між добром і злом, сумнівами та вірою. Біблійна символіка дозволяє Франку передати важливість морального вибору, особливо в умовах суспільної кризи. Наприклад, у «Мойсеї» зображено сумніви народу, який втрачає віру в свого провідника, але згодом приходить до усвідомлення своєї помилки та знаходить духовне відродження через жертвність і вірність ідеалам.

Іван Франко вміло поєднував біблійні мотиви із соціальними проблемами свого часу, створюючи сюжети, які були водночас глибоко моральними та соціально-політичними. Біблійні історії ставали для нього засобом не лише духовного осмислення, але й інструментом для критики суспільного ладу. У поемі «Мойсей» Франко висвітлює проблему розпорошеності суспільства, відсутності єдності серед народу, що перешкоджає досягненню національних цілей [2, с. 264]. Біблійні теми покликані нагадати, що без моральної відповідальності та віри в лідера народ не зможе подолати труднощі.

Соціальні проблеми тогочасної України – політичне безправ'я, духовна криза – відображені через біблійні образи, які мають універсальний характер. Це дає можливість Франкові підкреслити важливість єдності, національної самосвідомості та боротьби за свої права. У «Мойсеї» пустеля, по якій блукає народ, символізує стан постійних випробувань, через які має пройти українське су-

спільство, аби здобути незалежність. Так само, як євреї шукали обіцяну землю, українці прагнули знайти шлях до політичної свободи та національного самоутвердження [1, с. 236].

Іван Франко також критикує пасивність і духовну слабкість народу, наголошуючи, що без віри в себе і свої сили неможливо досягти змін. Таким чином, біблійні мотиви стають засобом висвітлення соціальних конфліктів і проблем, які були актуальними для українського суспільства того часу. Вони дозволяють глибше зрозуміти не лише історичний контекст, але й моральний вибір, перед яким стоїть кожна людина.

Отже, біблійні сюжети у творчості Івана Франка відіграють роль потужного інструменту для висвітлення історичних і суспільних проблем. Через призму біблійних образів і мотивів, таких як образ Мойсея чи Каїна, Франко розкриває теми національної боротьби, соціальної несправедливості та духовної кризи українського суспільства. Це дозволяє краще розуміти історичні події та виклики, з якими стикалася Україна, а також аналізувати їх через універсальні моральні та релігійні принципи, закладені в біблійних сюжетах.

Список використаних джерел:

1. Сулима В. Наукове й художнє осмислення Біблії у творах Івана Франка. *Сулима В. Біблія і українська література*. Київ: Освіта, 1998. С. 232–250.
2. Капран С. Біблія у творчості І. Франка. *Капран С. Історія релігій в Україні*: [наук. щорічник]. Львів: Логос, 2004. Кн. II. С. 261–266.
3. Українське релігієзнавство / Укр. асоц. релігієзнавців; Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди від-ня релігієзнавства НАН України. Київ, 1996. 273 с.

Яна Загоруйко,
здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
української філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник: **Людмила Починок,**
кандидат філологічних наук, доцент

ОЛЕКСАНДР ДОВЖЕНКО ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВОПОЛОЖНИКІВ КІНОПОВІСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

У статті досліджено постать О. Довженка як одного із творців жанру кіноповісті в українській літературі. Зокрема, окреслено тематику й художні особливості творів «Україна в огні» та «Зачарована Десна».

Ключові слова: кіноповість, поетичне кіно, епічність, психологізм, філософізм.

Олександр Довженко – видатний український кінорежисер, сценарист, письменник та громадський діяч, якого вважають основоположником українського поетичного кіно. Його роботи відзначаються яскравою символікою, глибоким філософським змістом та відображають складну історію України, а також трагедії радянської епохи.

У воєнні роки Олександр Довженко був військовим кореспондентом, побачив на власні очі трагедію народу, саме тому у творчості митець описує драматичні картини світу, нерозривність людського переживання, болю і жалю простих людей. Письменник звертається до зображення людини у складних перипетіях війни, виразно окреслюючи подвійне ставлення до неї персонажів [1, с. 229]. Ці події широко відбиті й у його кіноповідях і саме він започаткував цей жанр в українській літературі, який має на основі епічність, психологізм, звернення до себе від літератури, а від кіно – динаміку і рельєфність. Найвидатніші для української культури кіноповісті Довженка – «Україна в огні» та «Зачарована Десна».

Кіноповість «Україна в огні» була написана в 1942–1943 роках у розпал Другої світової війни. Олександр Довженко був вражений подіями в Києві, а саме – захоплення німцями столиці, тому всі емоції й почуття відобразив у згаданому творі. Твір справляє надзвичайно сильне враження на читача, а тому є цінним виховним джерелом для молоді. Він учить любові до рідної землі, поваги до надбань національної культури, утверджує високі моральні цінності, такі як гідність, патріотизм, пошану до історичної спадщини українського народу, правильне розуміння історії. Виховання цих загальнолюдських цінностей та осмисленої життєвої позиції є надзвичайно актуальним у сучасному суспільстві. Надруковано було

«Україну в огні» лише 1962 року. Дружина Довженка Юлія Солнцева через десять років по смерті автора зняла фільм за його кіносценарієм [3, с. 160]. «Україна в огні» викликала у Стаїна обурення, тому твір заборонили, а Довженка піддали репресіям.

«Зачарована Десна» – ще один геніальний твір Олександра Довженка, який залишається одним з найбільш перечитуваних творів сучасності. Це автобіографічна історія про дитинство автора, про його дідуся і, звичайно ж, про Десну. Неймовірні пейзажі й метафорика створюють незабутнє враження про твір з минулого України. Чутлива душа малого Сашка вбирає різноманітний і цікавий світ, що віддзеркалюється також і на поверхні Десни: зорі, хмари, човни, люди, пейзажі та історії. Ключем до розуміння кіноповісті «Зачарована Десна» є її назва. У ній привертають увагу концепти «зачарованості» та «дзеркала». Якщо з'ясувати, ким і чим зачарована Десна, тоді можна відповісти на питання про філософсько-естетичні засади світогляду письменника [2, с. 74].

«Кіноповісті "Україна в огні", "Зачарована Десна" творилися одночасно. Саме вони, нарівні з оповіданнями воєнної пори, – пише літературознавець Р. Корогодський, – становлять найцінніший творчий доробок письменника – поза міфами, поза внутрішньою в'язницею й усвідомленням власної несвободи. І не випадково саме ці твори не були видані за життя Майстра» [4, с. 165].

Олександр Довженко, як багатогранний творець, заклав основи для роздумів над українською історією та національним духом через літературу й кіно. Його кіноповісті «Україна в огні» та «Зачарована Десна» охоплюють дві головні теми: трагедію народу під час війни та красу життя, глибоко переплетену з природою і культурою рідного краю. Таким чином, О. Довженко об'єднав літературу і кіно, створюючи роботи, що пробуджують національну свідомість, патріотизм та глибоку любов до рідної землі. Він не лише сформував засади українського кінематографа, а й залишив духовну спадщину, що й нині є джерелом морального виховання та національної гордості. Його творчість залишається актуальною, навчаючи нові покоління поважати свою історію і цінувати культурну спадщину.

Список використаних джерел:

1. Семенко Л. Художня версія народного характеру в оповіданнях О. Довженка про Велику Вітчизняну війну. *Літератури світу*: збірник наукових праць Криворізького національного університету. Кривий Ріг, 2014. Вип. 4. С. 228–235.
2. Ткаченко Р. Філософсько-естетичний зміст образу / назви кіноповісті О. Довженка «Зачарована Десна». *Синopsis: текст, контекст, медіа*. 2023. Вип. 29. С. 70–76.
3. Троша Н. Мотив збереження історичної пам'яті в кіноповісті Олександра Довженка «Україна в огні». *Філологічні трактати*. 2012. Т. 4. № 4. С. 156–161.
4. Українська література (рівень стандарту): підручн. для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти / упор. О. Авраменко. Київ: Грамота, 2019. 256 с.

Іванна Зейда,
здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
соціально-гуманітарного менеджменту,
Національний університет «Острозька академія»
Науковий керівник: **Віталій Максимчук,**
кандидат філологічних наук, доцент

УЗУАЛЬНІ СПОСОБИ КОНСТРУЮВАННЯ АВТОРСЬКИХ НОВОТВОРІВ У СУЧАСНІЙ ВОЄННІЙ ПОЕЗІЇ

Проаналізовано неолексеми в сучасній воєнній поезії, утворені узуальними способами. Розглянуто морфологічні та неморфологічні способи, зокрема суфіксацію, конфіксацію, основоскладання, словоскладання, морфолого-синтаксичний і лексико-семантичний.

Ключові слова: авторський новотвір, спосіб словотвору, воєнна поезія.

Лексико-семантичний рівень мови – один із найбільш чутливих до змін, що пояснюється його багатовимірною структурою та здатністю оперативно реагувати на нові реалії. У сучасній воєнній поезії, розміщеній на платформі «Поезія вільних» (<https://warpoetry.mkip.gov.ua/>), зафіксовано понад 600 неолексем, які віддзеркалюють актуальні соціальні процеси та воєнні дії. Автори конструюють нові мовні одиниці за допомогою різних способів словотвору.

Проаналізувавши авторські інновації в сучасній воєнній поезії, ми з'ясували, що багато слів утворено узуальними способами, які В.О. Горпинич за лексико-граматичним характером словотвірної бази та словотвірних засобів розподіляє на морфологічні та неморфологічні [1, с. 113].

Суфіксальний спосіб – спосіб, під час якого похідне слово утворено за допомогою форманта, основний компонент якого – субстанційний або нульовий суфікс [1, с. 116]. Іменникові АЛН, засвідчені у воєнній поезії, мають такі суфікси: **-ик** (ІППОшник); **-ік** (чмобік); **-ін** (путькін); **-іст** (путіст); **-ець** (путінець); **-к-** (ДНРієка, САУшка).

Дієслівні інновації утворено з використанням суфікса **-ува-**, напр., *лозунгувати: Вони кажуть – хунта, вони кажуть – нацики, / Бо лозунгують, як каже їх цар* (Пономарьов Олег, ПВ:19066, #~31.05.2022)).

Зафіксовано дієслівні новотвори, сконструйовані поєднанням префікса та суфікса, одночасно доданих до кореня або основи слова, тобто конфіксацією. АЛН *відкобзонити* зі значенням «убити, знищити», утворено за допомогою конфікса **від-** + **-и**, що позначає інтенсивну або повторювану завершену дію: *«Наших» – задонатити, / А «їхніх» – відкобзонити!* (Константин Каріх, ПВ:19056, #~31.05.2022).

Основоскладання – спосіб творення шляхом об'єднання в одну лексичну одиницю кількох основ, унаслідок чого з'являється складне слово (комполит) [3, с. 155]. Згідно з класифікацією різновидів основоскладання В.О. Горпинича за характером словотворивих засобів [1, с. 155] у сучасній війсьній поезії виокремлюємо лексичні одиниці, утворені:

- 1) чистим основоскладанням (*оркокаїн (орк-о-каїн), свинопес (свин-о-пес), лаптеног (лапт-е-ног), звіроблядина (звір-о-блядина)*);
- 2) складно-суфіксальним основоскладанням: *хліб возити – хлібовозка (хліб-о-воз-к-а), борець із Леніним – леніноборець (ленін-о-бор-ець)*;
- 3) складно-флексивним способом: *пусто базікати – пустобазікий (пусто-баз-ік-ий), козла ноги – козлоногий (козл-о-ног-ий), лаптеногий (лапт-е-ног-ий)*;
- 4) складно-нульовим способом: *бульбу їсти – бульбоїд (пнуть з усіх щілин клопи, воші та таргани, / то вусатий бульбоїд в РБ* хуліганить (Володимир Чуйко, ПВ:76, #~20.03.2022))*.

Найбільша кількість новотворів у сучасній війсьній поезії є словами-юкстапозитами. Як зазначає Н. Ф. Клименко «юкстапозит – кількаосновне складне слово, що утворюється шляхом складання слів або словоформ» [3, с. 810]. Напр.: *жага-бажання, мародер-вбивця, нелюд-звір, убивця-кат, росіянин-псевдобрат, ванька-невдаха, ворог-заброда, ворог-терорист, москаль-мрець, війсьбрат-солдат, рашка-аспід-змій, катюга-вбивця-mosk@ль, Коцейлілі-Путін: Та покарай рашку-аспіда-змія! / За муки жакхливі їм відімати!* (Тетяна Замчук, ПВ:32306, 19.07.2023). Отже, юкстапозитний новотвір – особливий тип лексичних конструкцій, утворений поєднанням двох або більше слів. Такі інновації можуть мати метафоричність та експресивне забарвлення.

Засвідчено невелику кількість АЛН, утворених морфолого-синтаксичним способом, зокрема субстантивацією. До класу іменників із прикметників перейшли АЛН *лаптеногий, московоротий*. Лексико-семантичним способом утворено АЛН *котомка, хлібовозка*. Котомка – це клунок, торба. Таку сумку носили мандрівники, жебраки та простаки. Вона символізувала бідність і злидні. У контексті сучасної війсьної поезії котомка набуває нового значення – метафоричної назви Росії. АЛН відображає негативне ставлення до ворожої країни. *Хлібовозка* – це машина, якою возять хліб, але у війсьному контексті лексема має інше значення: загиблі солдати стають хлібом, який перевозять у машині, що стає символом смерті та втрат.

Отже, для творення АЛН узуальними способами в сучасній війсьній поезії характерні такі особливості:

- 1) для іменників і дієслів найбільш продуктивний суфіксальний спосіб;
- 2) префіксальний та конфіксальний способи автори використовують рідше;
- 3) велику кількість інновацій, що найменовують ворогів утворено основоскладанням;
- 4) переважна кількість іменникових новотворів – юкстапозити;
- 5) неморфологічні способи, зокрема морфолого-синтаксичний та лексико-семантичний, автори використовують рідко.

Список використаних джерел:

1. Горпинич В.О. Морфологія української мови: підручник для студентів ВНЗ. Київ: Академія, 2004. 334 с.
2. Клименко Н.Ф. Юкстапозит. *Українська мова: енциклопедія*. Київ: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2007. С. 810.
3. Лаврінець О., Симонова К., Ярошевич І. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: підручник. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 526 с.

Марина Кірянова-Шур,

*здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
української філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

*Науковий керівник: Людмила Починок,
кандидат філологічних наук, доцент*

ВПЛИВ ФЕМІНІСТИЧНИХ ІДЕЙ У ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ НА СУЧАСНІСТЬ

У дослідженні розкривається вплив феміністичних ідей у творчості Лесі Українки на сучасну культуру та суспільство. Окреслюються символи жіночої свободи, сили та самореалізації, що сприяють популяризації багатогранного жіночого образу в українському суспільстві та мистецтві.

Ключові слова: жіноча свобода, фемінізм, ідея рівноправності, культурний вплив.

Творчість Лесі Українки значно випередила свій час, а її феміністичні мотиви та ідеї мають вагомий вплив на сучасність, зокрема на розвиток української літератури, культури та суспільства загалом. Письменниця не лише відстоювала ідею рівноправності жінок і чоловіків, але й пропагувала концепції внутрішньої свободи, незалежності та сили духу, які відображаються в її творах.

На межі XIX–XX століть, коли патріархальні установки визначали місце жінки як «берегині дому», Леся Українка показува-

ла, що жінка здатна на більше – вона має право шукати власний шлях, розвиватися інтелектуально, духовно, соціально і залишатися вільною у своїх переконаннях.

Для Лесі Українки жіноча свобода – це не лише право діяти самостійно, але й внутрішній стан, який додає сили духу та впевненості у собі. Її героїні приймають рішення самостійно, не покладаючись на чоловіків чи суспільство. Це дає їм можливість залишатися вірними своїм цінностям. У драматичній поемі «Кассандра» образ головної героїні показує, що жінка здатна на сильні рішення та дії, навіть якщо ці рішення не знаходять підтримки серед оточення.

Леся Українка зображувала жінок, які активно борються за своє місце в суспільстві. Це можна помітити у драмі «Камінний господар», де жінка чинить опір тиску патріархального суспільства та стереотипам про «слабку стать» [4].

Письменниця також звертала увагу на складність вибору та внутрішній конфлікт жінок між особистим щастям і соціальними обов'язками, що робить її героїнь більш глибокими та реалістичними.

Ідеї, які пропагувала Леся Українка, і досі актуальні, особливо в контексті феміністичного руху в Україні. Вона залишається натхненням для сучасних українських письменниць, митців і громадських діячів, які продовжують боротися за гендерну рівність, права жінок та їхній вплив у суспільстві.

Образи сильних, незалежних жінок у її творах слугують прикладом для молодого покоління та допомагають долати гендерні стереотипи. Леся Українка створювала образи героїнь, які не обмежені стереотипними уявленнями про «слабку стать» [3]. Її Мавка, Міріам, Анна, Кассандра та інші героїні – це жінки, які мають сильний характер, власні погляди та прагнення. Завдяки цьому, її творчість продовжує руйнувати стереотипи і в сучасній культурі, закликаючи до більш багатогранного сприйняття жінок.

Образи, створені Лесею Українкою, стали символами жіночої сили, свободи та внутрішнього багатства. Сучасні митці часто звертаються до цих образів, оскільки вони мають глибокий символічний зміст і надихають на нові інтерпретації, що відображають актуальні для суспільства питання.

Письменниця показувала жінок, що прагнуть рівноправності та боротьби за власні права. Ці мотиви продовжують розвиватися у сучасній літературі, кіно, театрі, музиці та мистецтві, де ідеї рівності й самореалізації жінок набувають усе більшої популярності. Українська культура активно використовує ці мотиви для просування прав жінок і зміцнення їхнього становища у суспільстві.

Сучасна філологія та гендерні дослідження продовжують аналізувати творчість Лесі Українки, відкриваючи нові аспекти її впливу на українську літературу та роль жінки в ній. Дослідники, які працюють у галузі гендерних студій, звертаються до творчості Лесі Українки, як до джерела, що сприяло формуванню українсь-

кого фемінізму [1]. Наприклад, її драматичні поеми «Бояриня» та «Оргія» досліджуються з погляду гендерної ролі жінки, її права на самовизначення та боротьби проти патріархальних обмежень.

Твори Лесі Українки продовжують переосмислюватися сучасними науковцями, літературознавцями та критиками, які вивчають нові аспекти її творчості в контексті сучасних подій та суспільних змін. Її образи жінок та теми боротьби за права набувають нових значень у контексті сучасного фемінізму та соціальних змін [5]. Також досліджуються способи відображення української культури та історії у її творах, які залишаються актуальними для нинішнього покоління.

Сьогодні мотиви Лесі Українки про жіночу свободу та самореалізацію знайшли відгук у феміністичних рухах і культурних ініціативах. Її твори актуальні для тих, хто прагне розвинути вільне суспільство, де кожна жінка має право на вибір, незалежно від соціальних очікувань. Леся Українка стала натхненником для багатьох поколінь жінок, що продовжують боротьбу за свободу та рівність, підтримуючи її ідеали в сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Агєєва В. Жіночий простір. Київ: Факт, 2003. 324 с.
2. Бабишкін О. Леся Українка. Життя і творчість. Київ: Наукова думка, 1955. 477 с.
3. Забужко О. Жінка – автор у колоніальній культурі. *Українська мова та література*. 2003. № 10. С. 3–11
4. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. Київ: Либідь, 1999. 350 с.
5. Павличко С. Фемінізм. Київ: Основи, 2002. 322 с.

Анастасія Ковальська,
здобувачка бакалаврського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
української філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник: **Анжеліка Попович,**
доктор педагогічних наук, доцент

«АУКЦІОН ЗНАТЬ» ЯК НЕТРАДИЦІЙНА ФОРМА ПРОВЕДЕННЯ УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 5-9 КЛАСАХ

У розвідці визначено аспекти ефективності проведення нетрадиційних уроків української мови у формі аукціону знань.

Ключові слова: «аукціон знань», нестандартне навчання, нетрадиційна форма проведення уроків, уроки української мови.

Нестандартне навчання урізноманітнює форми й методи навчання, звільняє від шаблонів, створює умови для розвитку творчих здібностей учнів, розширює функції вчителя і дозволяє йому враховувати специфіку навчальних матеріалів та індивідуальні особливості кожного здобувача загальної середньої освіти. Використання таких форм уроків сприяє формуванню в учнів пізнавального інтересу, водночас педагог залучає дітей безпосередньо до процесу навчання.

Сьогодні існує багато нетрадиційних форм проведення уроків у закладах загальної середньої освіти. З-поміж нетрадиційних форм вирізняють урок взаємного навчання, урок-екскурсію, урок-винахід, урок-рольову гру, урок-молитву, урок-«перевернений клас», урок-парадокс, урок-ситуативну гру, урок-візуалізацію, урок-пошук істини, урок-диспут, урок вільного спілкування та інші. Вчителі повсякчас оновлюють нетрадиційні форми проведення уроків та засоби їх упровадження.

Мета статті полягає в аналізі ефективності проведення нетрадиційних уроків української мови у формі аукціону знань, зокрема в описі особливостей таких уроків, визначенні їх переваг та недоліків, потаумаченні впливу на активність учнів, їхню мотивацію, здатність до самостійного навчання й мовленнєві навички. Дослідження спрямоване на розширення уявлень педагогічної спільноти про способи організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти та сприяє використанню нетрадиційних підходів до вивчення української мови.

Урок-аукціон – одна з найцікавіших нестандартних форм проведення уроків. Для підготовки такого заняття потрібно докласти чимало зусиль та витратити значну кількість часу, проте правильно організований урок уможливить підвищення рівня знань учнів і отримання учителем нового досвіду роботи. Най-

краще такий урок планувати як підсумковий або узагальнювальний, коли в учнів достатньо знань із конкретної теми. Наприклад, після вивчення розділу «Фонетика», тем «Іменник. Орфографія», «Прикметник. Орфографія» тощо.

На нашу думку, такий урок може відбуватися у формі типового аукціону: з лотами, продавцями та ліцитатором (ролі яких виконуватимуть учні / учитель), підвищеннями ставок тощо. Окрім поділу учнів на групи варто створити спільноти експертів, які оцінюватимуть результати, будуть виставляти бали за точність і повноту відповідей [1, с. 70].

Уроки-аукціони допомагають досягти кількох методичних, педагогічних і психологічних цілей одночасно:

- перевірка знань школярів із певного предмету;
- створення сприятливої для роботи атмосфери;
- збільшення мотивації до навчання за допомогою ігрового елемента;
- налагодження співпраці між учнями;
- використання групових та індивідуальних форм навчання;
- участь здобувачів загальної середньої освіти всього класу;
- розвиток навичок самоаналізу, здатності критично мислити, застосовувати творчу активність та проявляти ініціативу.

О. Князевич стверджує, що «Урок-аукціон полягає в публічному “продажу з молотка” простих предметів побуту. Продаж здійснюють за знання-відповіді з предмету (а не за гроші), і покупцем предмета вважається той, хто останнім дасть відповідь. Урок повертає увагу учнів своєю незвичайною формою. Він вчить бачити явище і закономірності в навколишньому житті» [2].

Водночас у вчителя на такому уроці можуть виникнути певні проблеми: надмірне захоплення «продажами», що призведе до концентрації уваги учнів на «викупі лота», а не на засвоєнні інформації; нерегламентований час на «викуп одного лота»; велика кількість й одноманітність «лотів» та необізнаність із правилами проведення аукціону може спричинити хаос і дезорганізацію під час освітнього процесу. Тому вчитель повинен ґрунтовно підготуватися до проведення такої форми уроку, прорахувати всі ризики та мати альтернативний план організації «аукціону».

Отже, уроки-аукціони знань не лише дають можливість підсумувати та узагальнити інформацію з теми, а й дозволяють кожному здобувачеві освіти брати активну участь у занятті, демонструвати свої знання та вміння, робити самостійно висновки, оцінювати власні результати діяльності й результати інших.

Список використаних джерел:

1. Банасюкевич Т.М. Нестандартний урок виробничого навчання як засіб підвищення якості знань. *Механізми розвитку науково-технічного*

потенціалу: тези доп. І Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 11–12 листопада 2021 р., Дніпро, 2021. С. 70–73.

2. Князевич О.В. Особливості проведення нестандартного уроку. «Урок-аукціон». 2019. URL: <http://surl.li/tjfl> (дата звернення: 31.03.2024).

Аліна Ковальчук,

*здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
української філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

*Науковий керівник: **Наталія Коваленко,**
доктор філологічних наук, професор*

ФРАЗЕМИ ВЕСІЛЬНИХ ОБРЯДІВ У СЛОВНИКУ СЕРЕДНЬОНАДДНІПРЯНСЬКИХ ГОВІРОК

У розвідці проаналізовано лексику весільного обряду як традиційну духовну і матеріальну культуру народу. Предметом аналізу є семи на означення дівчини періоду до сватання, згоди батьків на шлюб, відмови у шлюбі, гуляння, власне обряду шлюбу та ін. на матеріалі «Словника середньонаддніпрянських говірок» Г.І. Мартинової та Т.В. Щербини.

Ключові слова: *весільний обряд, фразеологія, лексико-семантична група, лексема, словник.*

Народна фразеологія – це невичерпне джерело збагачення літературної мови. Актуальними залишаються теоретичні аспекти досліджень фраземіки говірок, хоч на сьогодні маємо чимало збірників, лексикографічних праць, що представляють три наріччя української мови: словники, збірки діалектних текстів, атласи. Фраземи, пов'язані зі звичаями та обрядами українців, мають важливе значення для розвитку цієї галузі мовознавства, тому що через дослідження вербалізації світобачення українців маємо змогу пізнати не лише людину, а й дослідити принципи світогляду етносу, звичаїв, традицій, подій.

Про актуальність і важливість таких знань свідчать дослідження української лексики та фраземіки родинно-побутових обрядів М.В. Бігусяка [1], В.І. Лавера [3], Т.М. Тищенко [6], О.Ф. Миголинець [5], Н. Д. Коваленко [2] та ін.

Мета розвідки – дослідити весільну фразеологію у «Словнику середньонаддніпрянських говірок» Г.І. Мартинової та Т.В. Щербини [4].

Під весільною фразеологією ми розглядаємо як номінації весільних обрядів, так і їх елементи. Увесь обряд складається з таких складових: сватання, оглядини, заручини, підготовка до весілля, власне весілля, шлюб, післявесільна обрядовість. Виконаний аналіз словни-

ка засвідчує наявність і таких лексем, що називають певні реалії весілля, і таких, що позначають конкретні дії учасників церемонії.

Обряд сватання реалізується у таких фраземах, де збільшого йдеться про дії дівчини, наприклад *колупать комінця* [4, с. 190], *комин колупать* [4, с. 191]; це обрядодія, яку дівчина виконувала під час сватання, виявляючи скромність і покірність. На знак згоди дівчини одружитися вживають вирази з лексемами, що позначають назви конкретних весільних атрибутів (хліб, рушник, платочок, хустка), наприклад: *міняться хлібом* [4, с. 245], *обмінють хліб* [4, с. 275], *перев'язувать жениха платочком* [4, с. 296], *перев'язувать рушниками* [4, с. 297], *позав'язувать рушниками* [4, с. 322], *хустку пов'язать* [4, с. 444].

Фраземи *носить шишки* [4, с. 271], *просить на весілля* [4, с. 348] позначають процес запросин на весілля, що передає територіальні традиції під час цього передвесільного етапу. «Шишки» служили запрошенням на весілля, якщо людині вручали «шишку», вона вже не могла відмовити.

Фразеологізми *заверчина молода* [4, с. 128], *коса заплетина* [4, с. 200], *покривати молоду* [4, с. 325], *розбрать молоду, розбивать молоду* [4, с. 358], *скривать молоду* [4, с. 385] пов'язані з особливим весільними ритуалами – розплітанням коси та покриванням голови нареченої хусткою, що символізувало те, що вона стає заміжною жінкою, адже дівчина назавжди прощається з дівочтвом.

На позначення загального поняття «одружитися» вживають такі фраземи: *вийти замуж* [4, с. 57], *висти до вінця* [4, с. 61], *йти замуж* [4, с. 159].

У словнику зафіксовано різні елементи власне весільного обряду, наприклад: *забивать на порозі чіп* [4, с. 126], *відкривать скриню* [4, с. 280], *накол забивать* [4, с. 291], *підпалювать вогонь* [4, с. 308], *смажить молоду* [4, с. 388], *танцювання на рядні* [4, с. 409], *коровай ділити, коровгай ділить* [4, с. 197], *коровгай краять* [4, с. 198].

Про різновиди територіальних звичаїв свідчать фраземи на позначення післявесільної обрядовості, які традиційно є жартівливими: *пришивать квітку* [4, с. 346], *танцювать на лаві* [4, с. 410], *платить за ложки* [4, с. 314], *жарить курі* [4, с. 120], *жито молотить* [4, с. 122], *на курі* [4, с. 254], *возить матір і батька* [4, с. 71], *садовить гарбузи* [4, с. 368].

Отже, весільний обряд представлений фраземами, які, з одного боку, називають його основні етапи, з іншого – образно чи символічно їх характеризують. Аналізовані сталі вирази вирізняються широкою варіативністю, але мають одночасно прозору внутрішню форму.

Список використаних джерел:

1. Бігусяк М.В. Із спостережень над весільною лексикою гуцульського говору. *Гуцульські говірки: Лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження*. Львів, 2000. С. 125–148.

2. Коваленко Н.Д. Фраземіка говірок Західного Поділля: монографія. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О.А., 2011. 176 с.
3. Лавер В.І. Фразеологізми в українських говорах Закарпаття, пов'язані з народними обрядами заручин і весілля. *Культура і побут населення українських Карпат: матеріали республіканської наукової конференції*. Ужгород, 1973. С. 248–253.
4. Мартинова Г.І., Шербина Т.В. Словник середньонаддніпрянських говірок. Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького. Черкаси: Чабаненко Ю.А., 2020. 477 с.
5. Миголинець О.Ф. Фраземи, пов'язані з весільною обрядовістю, в українських закарпатських говірках. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. Ужгород: ПП Данило С.І., 2020. Вип. 2 (44). С. 219–225.
6. Тищенко Т.М. Номінація головних учасників весільного обряду в говірках Східного Поділля. *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету. Філологічні науки*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. Вип. 16. Т. 1. С. 67–77.

Аліна Ковальчук,

*здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
української філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

*Науковий керівник: **Анжеліка Попович,**
доктор педагогічних наук, доцент*

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті обґрунтовано значення уроків української мови для формування патріотизму здобувачів загальної середньої освіти та проаналізовано роль уроків вивчення загальних відомостей про мову.

Ключові слова: *мовна особистість, національна свідомість, національно-патріотичне виховання, уроки вивчення загальних відомостей про мову, шкільна освіта.*

На сучасному етапі розвитку суспільства національно-патріотичне виховання набуває особливої актуальності, адже воно сприяє формуванню національної ідентичності, духовних цінностей і громадянської відповідальності в молодого покоління. З огляду на це школа виступає важливим осередком, де відбувається становлення свідомих громадян. Особливу роль у цьому процесі відіграють уроки української мови, які мають не лише освітнє, а й виховне значення. Вивчення української мови сприяє глибшому розумінню історії, культури та традицій українського народу, розвиває мовні компетент-

ності й формує в учнів почуття гордості за свою державу. Виховуючи в учнях любов до рідного краю, ми формуємо гідне майбутнє нашого народу, тому необхідно проводити систематичну роботу в цьому пріоритетному напрямі.

Тему патріотичного виховання на уроках української мови висвітлено у працях Н. Бондаренко, С. Косянчук [1], А. Чернякової [5], М. Козир [2] та інших. Неоціненим є внесок В. Сухомлинського в утвердженні ролі української мови для становлення громадянина-патріота.

Н. Бондаренко та С. Косянчук визначають національно-патріотичне виховання як «планомірну виховну діяльність, спрямовану на формування в учнівства національної самоідентичності й патріотизму» [1, с. 7]. Немає потреби переконувати будь-кого в життєвій необхідності їх формування у школярів. Проблема перебуває в центрі уваги, зокрема через повномасштабне вторгнення на територію України, оскільки в результаті агресивних дій нівелюються такі цінності, як незалежність, гідність, справедливість, чесність, толерантність, соціальна відповідальність, патріотизм тощо.

Патріотизм – це моральний і політичний принцип, соціальне відчуття, змістом яких є любов до Батьківщини, відданість своєму народові, готовність підкорити свої особисті потреби потребам суспільства. Патріотизм тісно пов'язаний із гордістю за досягнення та культуру своєї нації, бажанням зберігати її традиції та мову [2, с. 55].

Важко переоцінити значення мови в житті людини, тому що це засіб передання знань і досвіду, засіб спілкування та впливу. Мова – це духовне життя народу, його історична пам'ять. На уроках української мови в учнів формується культура усного і писемного мовлення, орфографічні й пунктуаційні навички, бо сьогодні потрібно, щоб майбутнє покоління досконало володіло державною мовою, уміло грамотно й правильно висловлювати свої думки, дискутувати, стало творцем нового життя в Україні.

Національні цінності формуються на уроках вивчення загальних відомостей про мову. Наприклад, у 5 класі відведено години для вивчення теми «Значення мови в житті людини й суспільства. Українська мова – державна мова України», у 6 класі розглядають тему «Краса й багатство української мови», а у 7 класі – «Літературна норма української мови». У старших класах вивчаються такі теми: «Мова як суспільне явище. Українська мова в Україні», «3 історії розвитку української мови» та інші [3; 4]. Під час цих занять здобувачі освіти ознайомлюються з загальними відомостями про українську мову, збагачують словниковий запас, вивчають фразеологізми, визначають національні інтереси свого народу та історію розвитку мови.

Отже, вчителі української мови мають не лише передавати знання, але й стати прикладом національної свідомості, культури

та гордості за свою країну. Їхня роль полягає в систематичному прищепленні цінностей, що формують національну самосвідомість і розуміння складних завдань, які стоять перед сучасною українською державою.

Національно-патріотичне виховання визначає ставлення людини до себе, свого народу і своєї Батьківщини. Воно не лише формує культурну та національну ідентичність, а й сприяє утвердженню цінностей, які є складниками сучасного українського суспільства.

Метою формування національної свідомості на уроках української мови та літератури є сприяння вихованню у здобувачів освіти почуття патріотизму, самоідентифікації, а отже мотивації громадської активності, що стане запорукою небайдужості сучасного покоління.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко Н.В., Косянчук С.В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації. Київ: Фенікс. 2022. 64 с.
2. Козир М.В., Філонова Н.А. Формування в учнів 5-6 класів національної свідомості на уроках української мови. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2022. № 37 (1). С. 54–60.
3. Українська мова. 5-6 класи: модельна навчальна програма для закладів загальної середньої освіти / О.В. Заболотний, В.В. Заболотний, В.П. Лавринчук, К.В. Плівачук, Т.Д. Попова. Київ, 2021. 63 с. URL: <http://surl.li/vodvcf>
4. Українська мова. 5–9 класи: програма для загальноосвітніх навчальних закладів / укладачі: Г.Т. Шелехова, М.І. Пентілюк, В.І. Новосолова, Т.Д. Гнаткович, Н.Б. Коржова, К.В. Таранік-Ткачук. URL: <http://surl.li/tgkwsc>
5. Чернякова А.В. Національно-патріотичне виховання у практиці викладання української мови в умовах воєнного стану. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Історико-педагогічні студії*. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2022. Вип. 15-16: VII Морозівські читання: «Педагогіка у відкритому освітньо-науковому просторі: сутність, проблеми, майбутнє», 18–19 листопада 2022 р. С. 161–165.

Вікторія Компанієць,
здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
української філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник: **Наталія Коваленко,**
доктор філологічних наук, професор

СИМВОЛІКА НАЗВ «НЕЧИСТОЇ СИЛИ» В СКЛАДІ ФРАЗЕМ

У дослідженні розглянуто семантику та вживання назв нечистої сили в складі фразем української мови. Проаналізовано фрейми, які формують уявлення про нечисту силу, а також вплив цього слова на світогляд українців.

Ключові слова: лексема, фразеологізм, семантика, синонім, нечиста сила, українська мова, мовний концепт, фрейми, етимологія.

У мовній картині світу образ нечистої сили зазнає складної трансформації. В українській культурі він відображається не лише у фольклорних мотивах, що надають йому різноманітних смислових відтінків, а й через лексику та фразеологізми.

Лексема *чорт* є давнім відображенням не лише страху цього містичного образу, але й своєрідним українським колоритом. Слово є яскравим втіленням в українських пареміях та народних обрядах. *Чорт* як міфологічний персонаж символізує зло, хитрість, та моральну небезпеку. Словники фіксують такі значення лексеми «чорт»:

- 1) *«Демонічна істота, яку в народній уяві пов'язують зі злом і темними силами, служителем сатани»* [7, с. 230];
- 2) *«Злий дух, демон, сатана. Вживається також для вираження емоційного стану – гніву, страху, зневаги»* [7, с. 1583].

За словником В. Жайворонка, чорт (зменшені – *чортик, чорток*; збільшені – *чортяка, чортисько, чортище*) – за народними уявленнями – надприродна істота, що втілює в собі все зло і має вигляд темношкірої людини з цапиними (собачими, курячими) ногами, хвостом, козячими ріжками, свинячим рилом, собачою мордою; злий дух, нечиста сила, біс, дідько, диявол, люципер, сатана; його ще називають *царем тьми*; уживається також як лайка; на образ власне чорта (дідька) значною мірою нашаровано фольклорні мотиви; чорта вголос не прийнято було називати, щоб часом не накликати, тому так багато інших евфемістичних його назв – від старої *враг* до пізніших *лихий, нечистий (нечиста, вража сила), куций, куцак, клятий, кат, лукавий, рогатий, дідько (лисий дідько, куций дідько)* [3, с. 362].

У фольклорі він часто постає не просто як втілення зла, але і як своєрідний трикстер, що випробовує людей на моральну силу,

часто допомагаючи їм в обхід праведного шляху. У багатьох казках і легендах *чорт* грає роль супротивника людини, яку можна перехитрити, використовуючи мудрість або хитрість (тут можна згадати притчу про чоловіка Йова та художній твір Й. Гете «Фауст»). Цей образ у народній уяві зазвичай супроводжується гумором і сатирою, підкреслюючи неоднозначність цього персонажа. Етимологія слова *чорт* походить із прадавніх вірувань та уявлень про демонологічні істоти, які з часом трансформувалися в культурі українців. На думку М. Воробей, «у багатьох джерелах згадується, що *чорт* має свої корені в слов'янській міфології, де воно позначало нижчі демонічні істоти або духів, що протистоять світлим силам. Це слово збереглося в народній творчості, а також у літературі, символізуючи зло чи непослух [5].

Лексему *чорт* часто використовують не лише у фольклорі, а й у повсякденному мовленні та літературі. Цей символ відіграє значну роль у формуванні народних уявлень про добро і зло, створюючи образи страху та небезпеки, а також як елемент метафоричного осмислення важких або неприємних ситуацій. Як зауважує етнодослідниця Н. Хобзей: «За походженням міфоніми на позначення чорта різні. Деякі з них виникли шляхом запозичення, наприклад інклюз (інклюдик), аридник. Багато міфонімів засвоїлось із прийняттям християнства: ірод, юда, сатана. Але здебільшого це діалектні утворення» [10, с. 471]. У словнику Бориса Грінченка також були зафіксовані лексеми, які характерні для західних регіонів України: *антипко*, *антипцьо* – ‘чорт, якому дверима відбито п'ятки, а тому він хромає’, а також подано лексему *безп'ятко* – ‘чорт, що немає п'яток’ [6, с. 8].

Відповідно до «Словника синонімів української мови» до лексеми *чорт* можна знайти кілька синонімів, зокрема: *біс*, *гаспид*, *гаспидяка*, *чортяка*, *дідько*, *куцак*, *куций*, *куцан*, *куць*, *аридник*, *мольфар*, *анцихрист*, *бенеря*, *демон*, *гемон*, *сатана*, *луципер*, *люцифер*, *пекельник*, *хованець*, *домовик*, *водяник*, *водяний*, *той*, *що греблі рве*, *анциболот*, *анцибол*, *анциболотник*, *болотяник*, *лісовик*, *щезник*, *гайовик*, *лісун*, *полісун*, *очеретяник*, *польовий*, *шайтан* [8, с. 286–287].

Фрейм демонічної сили є основним для концепту *чорт*. У цьому випадку *чорт* символізує зло, нечисту силу, що протистоїть божественному і доброму. Наприклад, такі синоніми, як *сатана*, *луципер*, *біс*, відображають саме цей аспект. У християнській традиції *чорт* представляє ворога людства і Бога, а тому він є фігурою з негативною конотацією. Цей фрейм також розвивається через синоніми, що відносяться до релігійних уявлень, таких як *анцихрист* або *демон*.

Такі фрейми, як *куцак*, *дідько*, *чортяка*, відображають цей побутовий аспект, де чорт стає не просто втіленням зла, а части-

ною повсякденного життя. У народних переказах він часто виступає в ролі дурня, якого можна перехитрити, і навіть виглядає антропоморфно (тобто має риси людини).

Фрейми *водянка, лісовик, щезник, той, що греблі рве* демонструють чорта як духа природи, який може бути як загрозливим, так і амбівалентним, тобто таким, що одночасно приносить як добро, так і зло. Цей фрейм відображає вірування в те, що природа наповнена духами, котрі можуть впливати на життя людей. Фразеологічні утворення є важливою складовою мовних фреймів, оскільки вони не тільки відображають культурні особливості та світогляд, але й активно взаємодіють з усталеними поняттями та символами, які формують нашу свідомість.

У складі фразеологізмів компонент *чорт* часто виконує функцію фреймів, які символізують злі або містичні сили природи, або ж духів, пов'язаних з природними стихіями. Наприклад: *засів, мов чорт в болоті* [5, с. 180], *сидить, як чорт на грошах в болоті* [5, с. 160]. *сидить, як чорт у болоті* [5, с. 180], *в тихому болоті чорти водяться* 'про спокійну, врівноважену людину, яка зенацька може розсердитися' [5, с. 42].

У мовній картині України концепт *чорт* є уособленням всесвітнього безладу та хаосу, тому на основі спостережень зафіксовано такі фраземи: *чорти кавуни їдять, чорти крейду косять* – 'про безпорядок, сміття, гардимер у хаті', *чорти мак товчуть* – 'безладдя, нерозбериха', *чорти гребінку шукали* – 'неохайно, брудно' [9, с. 129].

Більшість українських фразеологізмів, пов'язаних із нечистою силою, безпосередньо стосуються людської душі та її долі після смерті. Наприклад, вислови: *віддати душу дияволу* 'вчинити самогубство', *віддати душу злому*, 'вчинити самогубство' *віддати душу нечестивому*, 'вчинити самогубство', *віддати душу рогатому* 'вчинити самогубство', *віддати злому душу* 'вчинити самогубство' [4, с. 118] демонструють, як тісно поняття нечистої сили переплітається з уявленнями про моральні та духовні аспекти життя людини. Такі фразеологізми відображають вірування, згідно з якими *нечиста сила* має вплив на духовну сферу людини, і часто використовуються для опису складних етичних та духовних ситуацій, де душа стає об'єктом боротьби між добром і злом. Ці образи глибоко вкорінені в народній свідомості і відображають як страх, так і повагу до темних сил, що можуть впливати на душу.

Н. Коваленко виокремлює фразеологізми з компонентом *зуби*: *йти чорту в зуби; ніти, як до чорта в зуби; класти зуби на; ніти до чорта в зуби; побувати в чорта в зубах, потрапити чортові / чортові в / на зуби, пройшов Крим і Рим, і мідні труби, і чортові зуби* [4, с. 143]. Вирази, імовірно, походять з народних вірувань і міфів про нечисту силу, де чорт часто асоціюється з образами загрози,

як-от зуби, які можуть шматувати або знищувати. Це підсилює образну невідомість, з якою може стикатися людина. Жажливі страждання, що чекають на відкинутих грішників, описано через образи мук у вогні, де вони переживають «плач і скрегіт зубів» (Лк 16:24, Мт. 8:12). Фразеологізм з мовним компонентом чортові зуби може асоціюватися з цією біблійною символікою через ідею нестримної сили або незворотної шкоди, що походить від зла.

Отже, мовний концепт лексеми *чорт* є багатозаровим комплексом уявлення українського народу про нечисту силу та потойбічний світ із його стражданнями та болем. У статті узагальнені основні та найпоширеніші фрейми, лексеми, фрази, які репрезентують концепт *чорт* та його різне тлумачення у словниках. Тема наукового розгляду потребує подальших досліджень, адже є різні класифікації фразеологічних утворень, які зможуть доповнити концепт та урізноманітнити його сенс у мовній картині України.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.
2. Воробей М.О. Чорт, відьма та вовкулака: хто населяє чарівний світ української міфології? URL: <http://surl.li/imhdpx> (дата звернення: 12.10.24).
3. Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури: словник-довідник / НАН України, Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні. Київ: Довіра, 2006. 703 с.
4. Коваленко Н.Д. Фразеологічний словник подільських і суміжних говірок. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Рута», 2019. 412 с.
5. Номис М.Д. Українські приказки, прислів'я і таке інше. Уклав М. Номис / упоряд., приміт. та вступна ст. М.М. Пазяка. Київ: Либідь, 1993. 768 с.
6. Словарь української мови: в 4 т. Київ, 1907–1909. URL: <http://surl.li/xrurwo> (дата звернення: 12.10.24).
7. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 1–11. 556 с.
8. Словник українських синонімів. URL: <http://surl.li/xcgkyd> (дата звернення: 12.10.24).
9. Ужченко В.Д., Ужченко, Д.В. Фразеологічний словник східнослов'янських і степових говірок Донбасу. Луганськ, 2000. 198 с.
10. Хобзей Н.В. Наукові студії: діалектологія, етнолінгвістика, лексикографія / упор. О. Сімович; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2019. 832 с.

Вікторія Компанієць,
здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
української філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник: **Людмила Починок,**
кандидат філологічних наук, доцент

МІСТИКА У НОВЕЛІ ІВАНА ЛИПИ «МІЙ ВЕДМЕДИК»: ІГРАШКА ЯК ПРОВІДНИК У ПОТОЙБІЧНИЙ СВІТ

У дослідженні використані психологічні методи аналізу містичності крізь призму сприйняття дитячою психікою уявного світу через улюблену іграшку, а саме – ведмедика, який стає одним з головних персонажів твору Івана Липи.

Ключові слова: психологізм, містичність, містика, надприродні явища, потойбічний світ.

Дитинство – безтурботний світ уяви та таємничості. Часто діти заглиблюються у власні ідеї, фантазії та мрії. Вигаданий світ дитини – безмежний. Про це також зауважує дослідниця О. Чорна: «Фантазії належить важлива роль у засвоєнні дитми суспільного досвіду. Саме за допомогою неї вони намагаються знайти пояснення всьому тому невідомому, незрозумілому, з чим зустрічаються в житті» [3, с. 181]. Якщо батьки не хочуть пояснювати дитині певні явища у житті, які їй цікавлять, то вона починає вигадувати власний світ зі своїми правилами та героями. Чим більше дитина починає вірити у свої вигадку, тим більше вона занурюється у світ фантазії. Варто також виокремити поняття «містики». Містика – це «надприродні явища і наслідки духовної практики, зокрема зв'язок із потойбічним світом і надприродними силами. Поняття містики поєднується з концептом містичного. Містичне, у свою чергу, – загадкове, таємниче, надприродне, не пояснюване» [2, с. 270]. Містичність атмосфери є можливістю розкрити глибші аспекти людської душі, підсвідомих страхів, духовних пошуків або трансцендентного досвіду. Саме через фантазію автори здатні передати відчуття потойбічного чи непізнаваного для людської природи.

На сучасному етапі літературознавства відомі наукові розвідки на тему містичності в українських новелах таких авторів, як Т. Швеця, А. Мурейко, О. Тиховської, Л. Остапової, Н. Трефяк, О. Подольської, О. Кордонець, С. Журби, Н. Марфтин.

Об'єктом нашого дослідження стала новела Івана Липи «Мій ведмедик». Твір насичений містичністю невіпадкових обставин та наскрізним психологізмом дитячої уяви. Містичність є одним з го-

ловних компонентів у новелі Івана Липи «Мій ведмедик». Через оповідання автор звертається до ідеї невидимих сил, передчуттів і таємниць, які живуть у людині. Твір наповнений глибоким психологізмом і метафізичними елементами, де реальне тісно переплітається з потойбічним і невідомим. Про це зауважено у таких рядках: «Ви, панове, кажете, що для вас усе зрозуміле: і небо, і земля, і люде... Усе матеріальне, усе існує по законах природи. Можливо, що для вас і нема нічого таємного, нерозгаданого...Ну, а для мене усе загорнене в тайну» [1, с. 25]. Уже з перших рядків головний герой наголошує на тому, що «людина є і довго ще буде загадкою» [1, с. 25], підкреслюючи глибоку містичність людської природи. Липа вводить концепт шостого чуття – інтуїції, яке є центральним елементом у розвитку сюжету. Герой згадує про свого нічного супутника – ведмедика, який приходить до нього в дитинстві та стає його оберегом у різних життєвих ситуаціях. Символ ведмедика виступає провідником між світом видимим і невидимим.

Містична сутність ведмедика допомагає герою у небезпеках. Одним із яскравих епізодів є випадок, коли ведмедик з'являється під час бурі, тим самим рятуючи головного героя від блискавки. «Мене, як бачите, спасла мара – ведмедик, що перепинив дорогу» [1, с. 27]. Така поява ведмедика є прикладом містичного передчуття, яке герой сприймає як знак або попередження. Автор неодноразово акцентує увагу на тому, що людина не може до кінця зрозуміти природу цих сил. Герой кілька разів ставить собі питання: «Чи мій ведмедик сидить тільки в моїй уяві, чи він у дійсності існує, як якийсь дух, чи мара, у всякому разі це для мене нерозгадана тайна» [1, с. 28]. Адже невідоме, яке супроводжує людину протягом її життя, може бути одночасно і захистом, і страхом.

Іван Липа також порушує питання пророків і геніїв, які мають у собі нерозгадані таємниці: «Пророки, генії, ясновидці, навіть медіуми, усе ж це й досі тайна для нас» [1, с. 30]. Через це він показує, як межа між реальним і містичним у світі може бути крихкою, а людина не завжди здатна її збагнути або прийняти. Герой, якому ведмедик допомагав у критичні моменти, не просто сприймає це як випадковість, а як фатум свого існування. Тому новела «Мій ведмедик» є втіленням філософського підґрунтя, де інтуїція й потойбічні сили можуть впливати на реальний світ.

Ведмедик у творі Липи виступає метафорою інтуїції або підсвідомого механізму самозбереження. Саме цей «механізм» допомагає герою уникнути реальної загрози. Автор проводить паралель між страхом перед смертю та інтуїцією як шостим чуттям, яке дозволяє передбачити небезпеку. Герой не тільки не боїться цієї містичної зустрічі, але й відчуває певний комфорт від присутності іграшки: «Мені приємно гладити його по м'якій шерсті» [1, с. 28]. За концепцією Карла Юнга, «тінь» представляє несвідомі та приховані аспекти особистості, часто сприйняті як негативні або

небезпечні. У творі Липи ведмедик стає втіленням підсвідомих страхів героя – страху смерті, небезпеки та невідомого. Хоча ведмедик є лише марою, він виступає символом, що вказує на «тінь» головного героя, та стає його охоронцем у вирішальні моменти життя [4]. Юнг зазначає, що «тінь» – це той аспект особистості, який необхідно прийняти та інтегрувати для досягнення повного розуміння себе. У цьому контексті ведмедик діє як провідник та захисник, рятуючи героя під час небезпечних моментів, таких, як суд та смертельна загроза. Як сказав Юнг: «Той, хто наважився боротися з драконом і не був переможений, отримує важкодоступний скарб» (*переклад наш.* – В.К.) [4]. Цей образ демонструє прийняття власних страхів у контексті психологічного сприйняття непередбачуваної ситуації.

Отже, проза Івана Липи, зокрема його оповідання «Мій Ведмедик», майстерно поєднує містичні та психологічні аспекти людської свідомості. Використання літературознавчих та психологічних методів аналізу дозволяє глибше зрозуміти символіку твору, а також питання природи містики та інтуїції.

Список використаних джерел:

1. Винничук Ю. Антологія української містичної прози. Харків: Фоліо, 2018. 473 с.
2. Москаленко О. Стан «містичної співучасті» в ранній ліриці Ф. Гарсія Лорки. *Нова філологія*. Запоріжжя: ЗНУ, 2010. № 40. С. 270–276.
3. Чорна О. Роль фантазії у становленні особистості дітей молодшого шкільного віку: *Сучасні інформаційні технології та методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: збірник наукових праць. Київ; Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2006. Вип. 12. С. 179–184.
4. Jungian Dream Analysis and Psychotherapy. Hero Archetype. URL: <https://frithluton.com/articles/hero-archetype/> (дата звернення: 18.10.2024).

*Дарина Корнійчук,
здобувачка бакалаврського рівня вищої освіти,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія*

*Науковий керівник: Тетяна Швець,
кандидат філологічних наук, доцент*

ПОЕТИКА ЖАНРУ СОНЕТА У ТВОРЧОСТІ ШІСТДЕСЯТНИКІВ (на матеріалі творів М. Вінграновського та Д. Павличка)

Жанр сонета має особливе значення в українській літературі, зокрема в контексті творчості шістдесятників, які зуміли переосмислити традиційні форми та оновити їхній зміст. Серед них Дмитро Павличко та Микола Вінграновський – поети, котрі не лише розширили естетичні межі цього жанру, але й використали його як потужний засіб вираження філософських, соціальних та національних мотивів.

Актуальність дослідження зумовлена потребою глибшого розуміння специфіки поетики сонета в творчості шістдесятників, що дозволяє виявити, яким чином митці адаптували жанр під актуальні виклики часу, зберігаючи його класичні риси. Вивчення особливостей сонетів М. Вінграновського та Д. Павличка також сприяє розумінню їхньої ролі у формуванні новітнього українського літературного канону, а також осмисленню впливу історичних та культурних подій на поетичні форми, що використовувалися в цей період. Тема є важливою для сучасної літературознавчої науки, оскільки сприяє глибшому усвідомленню способів, якими шістдесятники у своїй творчості поєднували національні традиції з новаторськими пошуками, роблячи українську поезію частиною європейського літературного процесу.

Сонет викликав і викликає у дослідників поезії неоднозначні судження. Про його місце серед інших жанрів лірики немає єдиної думки. Німецький поет Йоганнес Бехер називав сонет уособленням поетичної мудрості, видатний німецький поет вважав, що в цьому жанрі «з найбільшою чіткістю виражається закон мистецтва, який полягає в тому, щоб найекономнішими засобами досягти найбільшого ефекту» [2].

Микола Вінграновський – представник шістдесятників, які ввійшли в літературу зі свідомим відмежуванням творчості від соціокультурних замовлень. Художній доробок митця репрезентує собою взірць позачасової поезії, «чистої» лірики. Поетична творчість Миколи Вінграновського характеризується інтимно-сповідальним стилем, вишуканим естетизмом та тонким відчуттям прекрасного. Його поезія відрізняється кадровістю, великою кількістю новотворів, яскравою образністю [7].

Жанрова палітра лірики поета надзвичайно різноманітна: у творчому доробку автора є медитація, романс, японське хоку,

верлібр, вірші, написані гекзаметром та античним елегійним дистихом. До його творчого доробку також належить «Вінок на березі юності», в якому об'єднані 15 сонетів. Щодо архітектоніки вінка, то тут маємо типовий зразок вінка «полегшеної» форми. Для подібних вінків, у яких сонети не «сплітаються» за принципом гірлянди, а лише пов'язані між собою першими рядками у магістралі, більше підходить назва не «вінок», а «букет» сонетів.

На рівні особливостей віршування М.Вінграновський мав на меті не дотримання чітких рамок жанру, а навпаки експериментування, розширення меж канону. Поетична мова у «вінку на березі юності» безперечно образна, метафорична, проте текст відкритий для розуміння читача, спрямований на нього. Разом з тим він заангажований, втілює саме авторську настанову: «Я встигну долюбить! Доклясти встигну я! // І встигну я до тих часів дожити, // Коли в польоті вічному Земля // Навчиться вже собою володіти [3].

У «Вінку на березі юності» М.Вінграновського бачимо яскраві ознаки модернізму. Новаторство М.Вінграновського полягає саме у дуже вдалому експериментуванні з формою, але не тільки у віршуванні, цікава також і поетична мова досліджуваного вінку сонетів. Таким чином, виявляємо таку модерну рису як естетизм. В. Пахаренко вважає, що модернізму властива й ідеологічність – переконання, що людина здатна вдосконалити дійсність [5], що також притаманне сонетам митця. За В. Пахаренком, загальною ознакою модерністських течій є символомислення. Ця ознака також є визначальною для досліджуваного тексту, адже символи (ріка, океан, шлях) безперечно відіграють в ньому важливу роль, є ключовими в його інтерпретації [5]. М. Вінграновський – саме той поет, якому властива постійність у звертанні до певних образів. Його творчість наповнена фольклорно-міфологічними символами. Як зауважує Л. Фоміна, М. Вінграновський «вільно поводить з фольклорним матеріалом», саме в цьому полягає специфіка художнього мислення поета [7, с.34]. Митець, спираючись на усталене значення символу, ніби розширює, «розпалює» його, подає своє, авторське тлумачення.

Г. Атрошенко, Л. Окропирідзе окреслюють художньо-образну символіку сонетів М. Вінграновського. Провідний символ вінка сонетів «Вінок на березі юності» – вода, який реалізується і в інших акваобразах – океан, море, хвиля, ріка [1]. Авторська інтерпретація акваобразів відзначається оригінальністю: митець таким чином створює власний мікросесвіт, де водні образи узагальнюють у собі і світ, і ліричного героя. Кожний з цих образів має своє значення, яке М. Вінграновський майстерно поєднує з традиційним трактуванням символу і з оригінальним власним.

Д. Павличко досконало володіє багатьма поетичними формами, але особливий інтерес серед них становить сонет. Саме тут Д. Павличко на сьогодні, за одностайним визнанням, здобув най-

помітніших успіхів не лише в українській, а й у світовій поезії. «Органічність вияву себе як поета в сонетній формі зробила з Д. Павличка лицаря сонета – адже немає в сучасній українській поезії жодного майстра, який би хоч наближався до нього в цій царині», – зауважує І. Драч [4, с. 125].

Д. Павличко почав освоювати форму сонета на двадцять сьомому році життя, і з того часу він послідовно утверджував своєю творчістю невичерпні можливості цього жанру. Ним написано понад двісті сонетів – чотири великих цикли: «Львівські сонети», «Сонети подільської осені», «Київські сонети», «Білі сонети». Поет постійно звертається до сонетної спадщини поетів усіх епох – він переказав сонети 46 авторів більш, ніж з 20 мов світу.

Дмитро Павличко байдужий до формальних експериментів у жанрі сонета. Як він сам стверджує, форма справді цікавить його лише такою мірою, якщо вона здатна висловити зміст. Поет, як правило, послуговується звичною, усталеною формою: два катрени, два терцети, п'ятистопний ямб, кілька поширених варіантів римочергування. Поет не обмежується якимось певним колом спеціально для сонета призначених тем і мотивів, емоцій і почувань. Усе, притаманне йому як поетові взагалі, все, що природно виявляється в його деклараціях, посланнях, медитаціях, інвективах, елегіях, так само природно відбивається і в сонетах, тільки знаходить тут, як уже сказано, найбільш сконцентроване в думці й почутті вираження. Відтак Павличко в сонетах – і лірик, і публіцист, і пейзажист, і філософ, і мораліст, і сатирик (щоправда, не в усіх «ролях» він виступає однаково успішно). Його сонетна палітра надзвичайно багатобарвна і щедра. З усіх дотеперішніх українських сонетаріїв Павличків – найбільший за обсягом, має і найширший тематичний діапазон [6].

Крім сонета традиційного, основою якого є лірико-філософський роздум (медитація), нерідко зустрічаємо сонет-інвективу, сонет-присвяту, сонет-декларацію – результат дифузії жанрів. Сонет і далі розвивається в бік «розкріпачення» від жанрових приписів, він охоче йде на зближення з іншими. Серед сонетів Павличка є сонети-притчі. «В центрі їх – або розповідь про якийсь повчальний факт, або ж якась деталь, сприйнята загостреним внутрішнім зором поета й піднесена ним до рівня образу-символу. Випадок, епізод мають у сонетах Павличка, як правило, оту повчальну, притчеву основу. Сам тон поета – роздумливо-повчальний, але й пристрасно емоційний, як у притчах» [4].

Отже, використавши художні відкриття і філософські досягнення своїх попередників, поети-шістдесятники модифікували жанр сонета, збагативши композиційно-стильові та виражальні засоби, урізноманітнивши жанротворчу структуру сонета. Їм вдалося створити новий поетичний вираз в українському слові, який

акумулював у собі світоглядні переконання, індивідуальну манеру та особистість творця, національну своєрідність і сам процес художнього освоєння та організації життєвого матеріалу. Д. Павличко, М. Вінграновський домоглися якісно нового рівня художнього синтезу, стрункості, різноманітності, виразності і поетичної грації образного світу. Вони випробувували різноманітні сюжетно-композиційні варіанти, ритміку і пафос, оновлюючи і збагачуючи сонетний жанр.

Список використаних джерел:

1. Атрошенко Г.І., Окропирідзе Л.Д. Художньо-образна символіка «Вінка на березі юності» Миколи Вінграновського: традиції й новаторство. *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Сер.: Літературознавство*. 2014. Вип. 1(1). С. 11–18.
2. Братко В.О., Паламар С.П. Сонет в історії української та світової літератури. 10–11 класи: посібник. Київ: Педагогічна думка, 2012. 128 с.
3. Вінграновський М.С. Вибрані твори: У 3 т. Т. 1: Поезії / вступна стаття Т. Салиги. Тернопіль: Богдан, 2004. 400 с.
4. Драч І.Ф. Диптих про Павличка. *Духовний меч: Літ.-крит. статті та ессе*. Київ, 1983. С. 117–131.
5. Пахаренко В.І. Українська поетика: підруч. для вищ. навч. закладів. Черкаси: Віддуння-плюс, 2002. 319 с.
6. Радько Г. Літературознавчий погляд на сонети Дмитра Павличка. *Сучасний погляд на літературу. Науковий збірник*. Київ, 2004. Вип. 9. Пам'яті академіка Петра Хропка. 318 с.
7. Фоміна Л. Індивідуальний код художньої мови М. Вінграновського. *Бахмутський шлях*. 2010. № 1/2. С. 161–164.

Анна Лаврентієва,
здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
української філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник: **Інна Беркешук,**
кандидат філологічних наук, доцент

ЛОКАЛЬНІ КОМПОНЕНТИ НОВЕЛІСТИКИ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

У науковій розвідці визначено особливості локальних компонентів у новелістиці Василя Стефаника. Систематизовано тематичні групи діалектизмів у новелах. Проаналізовані виражальні функції діалектного наповнення текстів.

Ключові слова: новела, діалектизми, діалектна лексика, тематична група.

Василь Стефаник – блискучий майстер соціально-психологічної новели. Він є автором понад сімдесяті новел. Новели автора – це завжди про глибину дослідження людського існування, лаконічність, насиченість глибоким соціальним змістом, перейнятість болем, відкриття душі простого селянина, його думок, змагання і прагнення.

Василь Стефаник виразно збагатив українську літературну мову елементами покутського говору, адже виражальною ознакою написання новел є використання письменником у них покутсько-буковинських діалектизмів, які відтворюють колорит місця й часу, важливі для пізнання життя гуцулів у певну історичну епоху. Покутський говір є рідним для Василя Стефаника, він досконало володів діалектною мовою, тому не звертався до стилізації текстів заради літературного прийому.

Метою розвідки є комплексне опрацювання новел Василя Стефаника задля окреслення особливостей, тематичної спрямованості та виражальних функцій діалектної лексики його творів. Комплексний підхід до реалізації поставленої мети окреслив певні завдання:

- визначити особливості локальних компонентів у новелах Василя Стефаника;
- систематизувати тематичні групи діалектної лексики у творах;
- проаналізувати у текстах роль та виражальні функції діалектизмів.

У своїх новелах Василь Стефаник використовує локальні компоненти не лише для створення образної системи, а й намагається відтворити типову атмосферу сільського життя на Покутті.

У текстах є досить багато діалектної лексики, і це не тільки етнографічні, необхідні для створення локального колориту *кулеши, кошикдя*, а й лексичні діалектизми, до яких є відповідники в літературній мові: *бараболя* «картопля», *вібути* «витримати», *било* «бадиля», *прімкнути* «швидко поїхати», *грядка* «жердка», *тут-тут* «ледве-ледве», *восько* «військо», *поратунок* «спасіння», *єповідати* «казати», «розказувати», «продовжувати існувати», *урости* «виросли», *тутечка* «тут», *най* «нехай», *аді* «бач» тощо.

У новелі «Стратився» варто звернути увагу на авторську мову, де простежується багато лексичних діалектних одиниць. Наприклад, такі слова як *тайстра* зі значенням «торба, яку носять через плече», *світло* «освітлювальний ліхтар», *касарня* «казарма», *коля* «поїзд», *делькотіти* «тремтіти», *вандрувати* «мандрувати», *шпотатися* «шпоргатися».

Детально проаналізувавши новели Василя Стефаника, виокремимо такі тематичні групи діалектної лексики:

- а) назви членів сім'ї: *дьидьо* «батько», *бадьо, вуйко* «дядько», *вуйна* «тітка, дядькова жінка», *фамілія* «родина, рідня»;
- б) назви людей за родом занять: *війт* «сільський староста», *прокуратор* «повірений у справах», *шандар / жандар* «жандарм», *газда / газдиня* «господар / господиня»;
- в) оцінні назви людей: *байструк* «позашлюбний син», *сарака* «бідолаха, сирота», *хлоп* «селянин, простий чоловік»;
- г) назви одягу, аксесуарів, прикрас: *дранте* «старий поношений одяг, лахміття», *киптар* «хутряна безрукавка з орнаментом», *платина* «хустина», *тайстра* «торба»;
- г) назви побутових предметів: *фляшка* «пляшка», *лижка* «ложка», *луфко* «олівець», *рискаль* «лопата»;
- д) назви господарських споруд: *керниця* «криниця», *стрих* «горіще», *шпихлір* «комора»;
- е) назви страв та напоїв: *бараболя* «картопля», *макух* «залишки після вичавлення олії», *гарак* «ром», *солонина* «сало»;
- е) назви рослин: *ковня* «груба нерівна деревина», *чічка* «квітка», *колопенька* «коноплі»;
- ж) назви тварин: *бузько* «лелека», *мотиль* «метелик», *вак* «черв'як».

На тлі літературної мови художнього твору діалектизми видаються незвичними і яскравими, чим і привертають увагу читача.

А. Білас уважає, що діалектні одиниці у творах В. Стефаника виконують не стільки етнографічну, скільки експресивно-виражальну функцію, завдяки чому письменникові вдається глибоко охарактеризувати ту реальну дійсність, ті соціальні обставини, в яких живуть і спілкуються покутями [1, с. 51].

Локальні компоненти в новелах автора виконують й комунікативну, функцію, підкреслюють соціальний статус персонажів, їхнє походження, мовленнєві особливості. Вони роблять текст жи-

вим і реалістичним, дозволяючи читачеві краще зрозуміти контекст і атмосферу новел.

Дослідження локальних компонентів потребує ґрунтовного аналізу й має перспективу подальшого вивчення на конкретному мовному матеріалі напрацювань В. Стефаніка.

Список використаних джерел:

1. Білас А. Функційні особливості діалектизмів Василя Стефаніка у французьких перекладах. *Folium*. 2024. № 4. С. 48–54. URL: <https://journals.pnu.if.ua/index.php/folium/article/view/68/66> (дата звернення: 31.10.2024).
2. Грещук В. Літературно-діалектний дуалізм новел В. Стефаніка. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2021. Вип. 2 (46). С. 86–90.
3. Калимон Ю.О. Тематичні групи діалектизмів новел Василя Стефаніка: корпуснобазовий підхід. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. 2022. № 11. С. 98–104.
4. Легкий М. «Абсолютний пан форми»: новелістика Василя Стефаніка в контексті розвитку української прози кінця XIX- початку XX століття. *Прикарпатський вісник Наукового товариства імені Шевченка. Слово*. 2022. № 16 (63). С. 87–103.
5. Словник буковинських говірок / заг. ред. Н.В. Гуйванюк. Чернівці: Рута, 2005. 687 с.

Ольга Лаверинчук,

*здобувачка бакалаврського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

*Науковий керівник: Зореслава Шевчук,
кандидат філологічних наук, старший викладач*

МОВНИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО ПОЛІТИКА

Мова є одним з найсильніших інструментів впливу в руках політика, адже саме за її допомогою політичні діячі формують свій імідж, передають ідеї та переконують громадськість. У сучасному світі мовний портрет політика є важливою частиною національної ідентичності та демократичної взаємодії з суспільством. Він відображає не лише особисті риси політика, але й цінності суспільства, в якому він діє.

Одним із важливих елементів мовного портрета політика є вибір лексики. Політики часто використовують патріотичну лексику, посилюючись на боротьбу за незалежність та ідеали суверенності. Ці мовні вибори підкреслюють прихильність політика до

національних цінностей і створюють позитивний образ у очах громадськості. Наприклад, слова «незалежність», «гідність», «свобода» та «єдність» трапляються в промовах багатьох політиків, що дозволяє їм апелювати до почуттів патріотизму та ідентичності аудиторії. Такий лексичний вибір відображає не лише цілі політика, але й ті проблеми що хвилюють суспільство [2].

Іншою важливою складовою є риторичні прийоми, які політики застосовують для підсилення свого впливу. Метафори, повтори, риторичні запитання та антитези – це засоби, що дозволяють створити образ, який запам'ятовується і досягає емоційного ефекту. Наприклад, політики часто використовують поділ на «своїх» і «чужих» або «захисників» і «ворогів». Такий контраст допомагає політику чіткіше позиціонувати себе та створювати позитивний образ захисника інтересів народу, що протистоїть зовнішнім або внутрішнім загрозам.

Неможливо також ігнорувати роль невербальної комунікації – міміки, жестів, тону голосу, які також є частиною мовного портрета політика. Невербальні засоби можуть або підсилювати повідомлення, або навіть суперечити йому, підсвідомо впливаючи на сприйняття політика. Наприклад, щирий тон, відкриті жести та зоровий контакт з аудиторією допомагають створити довіру до політика, підкреслюючи його надійність та впевненість. Більшість політиків все більше використовують ці прийоми, враховуючи роль медіа і соціальних мереж у формуванні публічного іміджу [3].

Соціальні мережі – ще один важливий аспект у формуванні мовного портрету, де політики мають можливість безпосередньо звертатися до широкої аудиторії [4]. Формат коротких повідомлень у соціальних мережах вимагає конкретності та чіткості, що стимулює адаптацію мовного стилю політиків до вимог інтернет-комунікації. Усі засоби масової інформації здатні формувати певні мовні стереотипи, що закріплюють специфічні образи та мовні моделі політичного спілкування. Таким чином, мовний портрет сучасного українського політика включає й інтернет-стиль, який поєднує простоту, лаконічність і емоційність.

Загалом, мовний портрет сучасного українського політика є складним і багатограним явищем, що охоплює вербальні, риторичні та невербальні елементи. Він не лише створює імідж політика, але й впливає на формування суспільної думки, підтримує національну ідентичність та об'єднує суспільство у складні моменти. Саме мова дозволяє політикам налагодити зв'язок з аудиторією, завоювати довіру громадськості та створити образ лідера, який розуміє і підтримує свій народ.

Список використаних джерел:

1. Василенко В. Політична риторика: теорія і практика. Київ, 2018.

2. Ковальчук О. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичного аналізу. Харків, 2019.
3. Соколова А. Мова і влада: комунікативні стратегії сучасних українських політиків. Львів, 2020.
4. Яковенко Т. Мовні особливості політичного дискурсу: національний і глобальний контекст. Одеса, 2021.

Єлизавета Лисиця,
*здобувачка бакалаврського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*
*Науковий керівник: Зореслава Шевчук,
кандидат філологічних наук, старший викладач*

НЕОЛОГІЗМИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ У СУЧАСНИХ МЕДІАТЕКСТАХ

Розглянуто особливості вживання неологізмів, які ввійшли у вжиток у масмедіа в період повномасштабного вторгнення. Наголошено на активному використанні професійно-термінологічної військової лексики у ЗМІ.

Ключові слова: *переклад, назви книг, сучасні стратегії перекладу, сучасна література.*

Поява неологізмів у сучасних мовах – це природний процес, який відображає зміни в соціальному, політичному та культурному житті суспільства. Особливо яскраво нові слова з'являються в умовах війни, коли мова намагається не лише описати нові реалії, але й надати їм оціночного значення, виразити суспільні настрої, підтримку чи осуд тих чи інших явищ. Російсько-українська повномасштабна війна породила в українській мові великий масив нових лексем. Провідна роль політики у діяльності періодичних видань проявляється в мові, а через посередництво медіа – у літературній мові також. Саме через пресу, телебачення, радіо, інтернет активізується політична лексика, що виражає найактуальніші ідеї та цілі для певного періоду [3, с. 67].

У засобах масової інформації, які висвітлюють ключові події українсько-російської війни, переважає професійно-термінологічна військова лексика. Одне з найчастіше вживаних слів у публікаціях про російську агресію – «війна», що означає складне суспільно-політичне явище. Воно виникає через конфлікти між державами, народами, національними чи соціальними групами й переходить у стадію збройного протистояння, проявляючись у бойових діях між збройними силами сторін [2].

Д. Баранник визнає мову засобів масової інформації окремим функціональним стилем і підкреслює важливість аналізу типологічних особливостей мови кожного різновиду масової інформації, охоплюючи всі компоненти мовної структури: морфологічні, синтаксичні, лексичні та фразеологічні [1, с. 15].

Цікавим аспектом цих неологізмів є слова, які набули широкої популярності завдяки назві певної зброї чи військових технологій. У результаті вони стають не просто описовими термінами, а справжніми символами боротьби та самовизначення.

Одним із перших популярних термінів, який набув широкого розповсюдження в медіа та суспільній свідомості, стало слово «Джавелінізація». Це слово походить від англійської назви проти-танкового ракетного комплексу Javelin, який Україна отримала від західних союзників для зміцнення своєї оборони. До цього прикладу можна додати неологізм «Байрактаризація». Воно утворене від назви турецького ударного безпілотної Bayraktar TB2, який активно використовується українськими військовими і показав високу ефективність у знищенні ворожої техніки. Цей безпілотної став символом сучасних військових технологій, які допомагають Україні в боротьбі за незалежність. «Байрактаризація» у суспільній свідомості набула значення технологічної переваги, адже Bayraktar TB2 часто використовується для демонстрації сучасності та інноваційності української армії. Крім того, у медіа та інтернет-просторі цей термін наповнюється позитивним емоційним зарядом. Правильний переклад військових матеріалів значною мірою залежить від правильності перекладу військових та військово-технічних термінів. Склад цієї термінології постійно змінюється: одні терміни зникають, інші змінюють своє значення, а ще більше з'являється нових термінів [4, с. 13].

Важливо зазначити, що популярним у наш час є поєднання кількох слів чи значень з метою утворення неологізмів – для більш експресивної передачі сенсу та глибини слова. До прикладу, термін «рашизм» – поєднання слів «Росія» та «фашизм», і він використовується для позначення ідеології, яку суспільство сприймає як загарбницьку, імперіалістичну та авторитарну політику Російської Федерації. «Рашизм» став ключовим словом для характеристики дій Росії в Україні, а також в інших країнах, де вона втручається у внутрішні справи, порушує суверенітет і права людини. Одразу з теми фашизму можна навести приклад терміну «Путлер» утворений шляхом злиття імен Володимира Путіна та Адольфа Гітлера і використовується для позначення агресивної й авторитарної політики президента Росії. Слово «Путлер» стало одним з ключових мемів протесту як в Україні, так і за її межами, акцентуючи подібність між фашистськими ідеями ХХ століття та сучасною політикою Російської Федерації [5].

Не менш вживаним у суспільстві став неологізм «бавовна», що походить від російського жаргонного терміна «хлопок», що буквально означає звук легкого вибуху чи спалаху. В українській мові це слово набуло образного значення, позначаючи вибухи в тилу противника, особливо ті, що є наслідком диверсій або рапто-вих атак на важливі об'єкти. У суспільній свідомості термін «ба-вовна» асоціюється з успішними, несподіваними військовими операціями, які підривають потенціал супротивника. Він має до-датковий сатиричний і емоційний відтінок, трансформуючи страх і тривогу на позитивний символ успішних атак. Таким чи-ном, цей евфемізм стає інструментом інформаційної боротьби, що сприяє зниженню психологічного напруження серед українців і, водночас, підсилює бойовий дух. Через масове поширення у ЗМІ та соціальних мережах такі слова входять у повсякденне життя та поступово стають частиною національної культури.

Неологізми російсько-української війни стали важливими мар-керами культурної ідентичності, які не тільки відображають сучасні події, але й допомагають формувати суспільну думку, зміцнювати дух народу і виражати національну позицію. Вони несуть у собі гли-бокий емоційний та політичний заряд, який підкреслює силу слова у формуванні національної єдності. Медіа виступають важливим ме-ханізмом поширення цих термінів, завдяки чому вони не лише зба-гачують мову новими значеннями, але й допомагають суспільству глибше розуміти реалії сучасного конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Баранник Д.Х. Актуальні проблеми дослідження мови масової інфор-мації. *Мовознавство*. 1983. № 6. С. 13–17.
2. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. Київ: Вища шк., 1985. 360 с.
3. Жуковська І. Медіатексти як індикатор важливих змін у суспільстві. *Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика*. Хмельницький, 2023. Вип. 3. С. 61–69.
4. Термінологічний словник російсько-української війни / В. Васютинсь-кий, П. Горностай, І. Губеладзе, А. Найдюнова, М. Слюсаревський, С. Чуніхіна; за ред. М.М. Слюсаревського; упоряд. С.А. Чуніхіна. Київ: Ін-т соціальної та політичної психології НАПН України, 2022. 20 с.

Маріна Мельник,
здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
української філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник: **Анастасія Сімашова,**
кандидат наук із соціальних комунікацій

АДАПТАЦІЯ КОНТЕНТУ ДЛЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ В УКРАЇНСЬКИХ КРОСМЕДІА

У статті розглянено особливості використання кросмедійної стратегії на прикладі адаптації журналістських матеріалів українського онлайн-медіа «Hromadske» до різних соціальних мереж.

Ключові слова: кросмедіа, соціальні мережі, контент.

У сучасному цифровому світі інтернет-платформи стають не лише джерелами новин, але й центральними точками взаємодії, обміну думками та формування громадської думки. В умовах невинного потоку інформації успіх онлайн-медіа залежить від впровадження і правильного використання кросмедійної стратегії. Кросмедійна стратегія вимагає від медіа не просто створення контенту, але й вміння ефективно використовувати різноманітні інтернет-платформи і канали для його поширення та взаємодії з аудиторією. Вона передбачає поєднання різних медіаформатів, активне ведення соціальних мереж та багато іншого.

У цій статті ми розглянемо такий аспект кросмедійної стратегії як адаптація контенту для соціальних мереж на прикладі українського онлайн-медіа «Hromadske».

«Hromadske» – це неприбуткова незалежна громадська організація, яку в 2013 році створили українські журналісти, аби неупереджено розповідати суспільству важливу інформацію через усі доступні канали [4]. Також «Hromadske» – це одне з передових українських інтернет-ЗМІ, яке успішно використовує кросмедійну стратегію для досягнення своїх цілей. Це медіа поєднує різні медіаформати та канали комунікації, щоб забезпечити якісний та багатоманітний контент для своєї аудиторії. На прикладі «Hromadske» можна побачити, як важливо використовувати мультимедійну інтеграцію для забезпечення більш глибокого сприйняття інформації. Вони поєднують текстові статті з відеорепортажами, аудіоінтерв'ю з графічними інфографіками, щоб надати своїм глядачам більш повний образ події або теми.

Головним чинником успіху медіа є активне використання соціальних мереж для розповсюдження свого контенту та взаємодії з користувачами. Вести діалог з аудиторією – це можливість досліди-

ти, привабити і розважити її [1]. Окрім сайту, у «Hromadske» є два ютуб-канали, сторінки в соцмережах «Facebook», «Instagram», «TikTok», «Telegram», «Viber», а також дві – україномовна й англійська – у мережі «X» (колишня назва – «Twitter»). Ці соцмережі різняться одна від одної, тому кожна із них веде окремий SMM-фахівець [5]. Усі матеріали вони адаптують одночасно для декількох різних інтернет-платформ з урахуванням їх особливостей. Розглянемо, як це відбувається, на прикладі відеорепортажу з Сумщини за 22 березня 2024 року під назвою «По 20 прильотів на добу». Росіяни знищують Велику писарівку на Сумщині» [2]. Основний повноцінний матеріал з теми розміщено на ютуб-каналі видання у форматі відеорепортажу на 15 хвилин. Усі публікації на інших платформах мають або пряме покликання на нього, якщо це дозволяє функціонал платформи («Facebook», «Telegram», «Viber», «X», сайт), або повідомлення із закликом переглянути повний матеріал на ютуб-каналі («Instagram», «TikTok»).

Перепакування контенту для різних каналів відбувається майже однаково, а на деяких платформах повідомлення взагалі виглядають ідентично: короткий текст з поясненням змісту відеоматеріалу і цитатою одного з його героїв, фрагмент відео й покликання на повний репортаж. Оскільки люди здебільшого не охоче переходять з соцмережі, де відбулася перша взаємодія з матеріалом, до його повної версії, то фахівці медіа для таких коротких повідомлень чи відео вибирають найбільш влучні та емоційні фрагменти, щоб одночасно виокремити головне і зацікавити до перегляду. Для соцмереж «Meta» вони роблять півторахвилинні відеоролики «Reels», для «TikTok» – короткі нарізки відео, як того вимагає ця соцмережа. Таке поєднання різних форматів є стратегічним для кросмедіа, адже перша соцмережа, до якої вдається користувач, має стимулювати інтерес, тобто стати «подразником», який привертатиме увагу і спонукатиме перейти до наступної соцмережі, щоб ознайомитися з іншими фрагментами контенту. Позитивна взаємодія між різними каналами забезпечує такий рівень медійного впливу, якого жоден медіаканал самотужки досягнути не може [3].

Отже, основним завданням застосування кросмедійної стратегії в роботі ЗМІ є розширення аудиторії, що призводить і до збільшення трафіку, впізнаваності, конкурентоспроможності, і до підвищення ефективності комунікації завдяки можливості отримувати зворотний зв'язок від користувачів, і до збільшення фінансування (підтримки донорів, внесків від громадськості тощо). Успішна кросмедійна стратегія має спрямовуватися на забезпечення високої якості журналістського продукту й економічної ефективності видання. Можемо стверджувати, що робота онлайн-медіа «Hromadske» відповідає цій стратегії.

Список використаних джерел:

1. Мудра І., Кухарська О. Месенджери як перспективна платформа для розповсюдження контенту ЗМІ. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика*. 2021. № 1 (1). С. 49–55.
2. «По 20 прильотів на добу». росіяни знищують Велику Писарівку на Сумщині. URL: https://www.youtube.com/watch?v=X1DSWTi5xIw&ab_channel=hromadske
3. Сарміна Г. А. Стратегічність в умовах крос-медійної діяльності. *Актуальні проблеми сучасного мас-медійного простору. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (Херсон, 12–13 вересня 2016 року)*. Херсон: ХДУ, 2016. С. 76–77.
4. Що таке hromadske? URL: <https://hromadske.ua/about>
5. Як редакція hromadske подає контент для різних платформ. Конспект вебінару Христини Коціри. URL: <https://www.jta.com.ua/knowledge-base/yak-redaktsiia-hromadske-podaie-kontent-dlia-riznykh-platform-konspekt-vebinaru-khrystyny-kotsiry/>

Ольга Мельничин,

*здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
української філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

*Науковий керівник: Інна Беркещук,
кандидат філологічних наук, доцент*

ОБЩЕННА ЛЕКСИКА В ТВОРЧОСТІ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА

У науковій розвідці проаналізовано лайливі слова з різною структурою та функціями на прикладі творчості Юрія Андруховича. Описано художньо-стилістичні мотиви вживання лайливих слів у прозових творах письменника.

Ключові слова: лайлива лексика, негативнооцінні назви, лайливі словосполучення, мотивація лайливості.

Характерною рисою української прози кінця ХХ – початку ХХІ століття є помітне використання ненормативної та стилістично зниженої лексики. Ця тенденція висуває перед мовознавцями, особливо філологами, низку важливих питань і потребує спеціального дослідження. Оригінальність і актуальність теми цього дослідження полягає в тому, що в розвитку української літератури останніх десятиліть особливо виразною стала тенденція до свідомого насичення художніх текстів нелітературними лексичними одиницями. Це можна побачити на прикладі романів Ю. Андруховича, одного з провідних письменників українського постмодернізму, який художньо моделює постколоніальну дійсність.

За словами О. Гнатюк, у прозі Ю. Андруховича читач часто «прочитусь лише сюжет і відчуває (не)смак соковитої нелітературної мови» [2, с. 15].

Варто підкреслити, що мовні особливості провідних творів українського постмодернізму ще недостатньо вивчені мовознавцями. А. Ставицька наголошує, що однією з ознак постмодернізму є надмірне вживання технічних термінів. Варто зазначити, що лінгвісти здебільшого обмежувалися лише цим пластом лексики, оминаючи інші ненормативні елементи, зокрема лайливі слова та вирази [3, с. 21].

Брутальні, лайливі слова (науковці, які уникають слова «матюк» називають їх інвективами – від лат. образа, різкий, викривальний, образливий вислів, прокляття, напад) трапляються в усіх національних культурах і функціонують у різних сферах мовної комунікації, у тому числі в художніх текстах. Натрапляємо на них у найрізноманітніших мовах. Незважаючи на різноманітність використання, лайка виконує однакову соціальну функцію. Лихослів'я викликає негативні відчуття, ображає людину, завдає моральної шкоди та ганьбить її у власних очах.

Існують різні підходи до трактування ролі лайки. Наприклад, в одних випадках лайка розглядається в кримінальному праві, в інших – причини вживання ненормативної лексики пояснюються фізіологією, сексологією чи психологією. Крім того, як уже згадувалося, тема є актуальною для сучасної лінгвістики в останні десятиліття. Лайка є частиною оцінної лексики. Деякі обценні лексеми увійшли до словників і отримали відповідні ремарки (позначки). Такі слова мають низку ознак, які відрізняють їх від інших негативно-оцінних слів і тому можуть розглядатися як окрема група.

Існує семантична різниця між лайливою і нелайливою негативною лексикою, пов'язана з її функціональною семантикою. Якщо нелайливі слова виконують функції присудка, то лайки, що несуть окрему інформацію про людину, одночасно виконують функції класифікації, тобто вносять того, кого стосуються, до певної категорії (*паразит, падло, зараза, чорт*): «Всюди свої падлюки. Інших партіях – свої падлюки...» [1, с. 145].

Можна простежити синтаксичні особливості лайки. Лайка переважно використовується як односкладовий вигук, як звертання до того, на кого лаються, або як приклад чи заклик. Багато подібних прикладів можна знайти у Ю. Андруховича, який використовує лайливі слова з чіткою стилістичною метою: «Казьол! – заскрипіла «Катерина друга» [1, с. 237] або «З Господом Богом, мудило!» [1, с. 232].

А. Ставицька поділяє лайливі слова на дві групи [3, с. 20–22]. До першої групи належать слова на кшталт *зараза, паразит, холера*. Уживаючись як лайка, така лексика не є назвою конкретної людини чи тварини. Адже ці слова виражають не значення адресата, на якого вказує відповідна лексика, а об'єкт лайки. У творах Ю. Андруховича до цієї групи належать такі лексеми, як *жопа*,

морда, срака та бляха: «Бляха, та хай він тобі не подобається хоч сто років, потрібна мені твоя думка, як сухій сраці попід! – завершив дискусію Мартофляк, тим більше, що на столі з'явилися свіженькі двісті п'ятдесят» [1, с. 65].

До наступної групи лайливих слів належать лайливі мотиви, які вказують на негативні риси об'єкта або виражають оцінку мовця: *сука последняя, сучка, тля бендеровська* («Вона ж валютна, паскуда, за долари, сучка, підмахнула») [1, с. 222].

У досліджуваних текстах автор здебільшого використовує лайку, коли негативно висловлюється про персонажів: (*брехло дурнувате, пуцька ракова, щенюк*): «... брехло дурнувате, ледве язиком повертає, але брехати не перестає. Я йому налила сто п'ятдесят, аби замовк, але він ще більше розговорився...» [1, с. 63] або «І ти спершу хотів йому заперечити, мовляв, який я тобі Владік, ти, *пуцька ракова*, я поет з України, але вчасно зрозумів, що у цьому твій порятунок» [1, с. 217].

Отже, у проаналізованих текстах Ю. Андруховича вживаються різні типи лайливих слів, прагматичне навантаження яких відповідає їхнім структурно-функціональним особливостям. Вони використовуються з метою правдивого зображення постколоніальних реалій.

Список використаних джерел:

1. Андрухович Ю. Рекреації. Київ: Вид-во «Час», 1997. 287 с.
2. Гнатюк О. Авантюрний роман. Київ: Вид-во «Час», 1997. С. 10–27.
3. Ставицька Л. Слово про мову. *Дивослово*. 2003. № 1. С. 20–23.
4. Скаліцкі М. «Якби ви знали, з якого сміття...» Про повість Ю. Андруховича «Рекреації». *Сучасність*. 1993. № 9. С. 157–161.
5. Словник іншомовних слів / за ред. О.С. Мельничука. Київ: Головна редакція української радянської енциклопедії, 1977. 776 с.

Катерина Михайлова,
здобувачка бакалаврського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
української філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник: **Наталія Шеремета,**
кандидат філологічних наук, доцент

ДЕКОМУНІЗАЦІЯ ГОДОНІМІВ МІСТА КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ: ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ ТА СТРУКТУРНИЙ ОПИС

У статті доведено важливість вивчення годонімів для осмислення політичних і культурно-історичних процесів розвитку міста. Простежено, як змінилися назви вулиць і площ, пов'язані з радянським минулим, який ідеологічно-культурний вплив мають сучасні назви на формування національної ідентичності.

Ключові слова: годоніми, декомунізація, національна ідентичність, національна самосвідомість.

Метою статті є дослідження ролі годонімів у формуванні національної ідентичності та їх значення в процесах декомунізації в Україні. Аналіз годонімів дозволить зрозуміти, як зміни назв міських об'єктів впливають на політичні, культурні та історичні трансформації суспільства, а також сприяють розумінню важливості змін у контексті відновлення національної пам'яті та зміцнення національної свідомості.

Гаїна Лабінська у навчальному посібнику «Топоніміка» влучно описала процес комунізації на території України в 20 столітті: «У часи існування радянської імперії у найменуваннях відобразилися особливості нав'язаного колективного землекористування, риси “соціалістичної ідеології”, у зв'язку з чим історичні назви практично тотально перейменовували. Було штучно насаджено ідеологічні назви: Більшовик, Жовтневе, Комсомольськ, Радянське, Першотравневе тощо, помітний шар стоновили найменування, утворені від прізвищ партійних і радянських діячів, а також письменників, митців: Дніпродзержинськ, Ленінське, Щорськ, Котовськ, Горлівка, Дзержинське, Куйбишеве, Шевченкове, Івано-Франківськ та багато інших» [3, с. 12]. Тому декомунізація в Україні стала одним із головних процесів у формуванні сучасної національної ідентичності та відновленні історичної справедливості. Однією з важливих складників цього процесу є зміна годонімів – назв міських об'єктів, зокрема вулиць, площ, провулків, скверів, парків. Годоніми – це не звичайні географічні орієнтири просторової ідентифікації міського середовища, а важливі носії історичної пам'яті та маркери політичних і культурно-історичних процесів розвитку міста. Декомунізація в Україні стала не лише

актом відмови від радянської спадщини, а й утвердженням нових національних пріоритетів, віддзеркаленням боротьби за незалежність і культурне самовизначення країни.

У місті Кам'янець-Подільський декомунізація годонімів охопила велику кількість міських об'єктів. Радянські назви вулиць, що відображали ідеологію радянського режиму або пошановували діячів комуністичної епохи, були змінені на імена українських національних героїв, діячів культури та науки, історичних постатей. Декомунізація стала важливим кроком у переосмисленні місцевої історії та поверненні до національних цінностей.

Одним із прикладів є перейменування вулиці Гагаріна (першого космонавта СРСР, що тривалий час був символом радянської величі) на вулицю Степана Бандери (одного з найвідоміших лідерів українського визвольного руху ХХ століття). Аналогічно, вулиця Дружби народів, яка у радянський час символізувала ідею єдності республік СРСР, отримала нову назву на честь Євгена Коновальця – засновника Організації українських націоналістів. Цей процес став прикладом відходу від радянської ідеології та повернення до постатей, які втілювали ідеї українського національного відродження.

Змінили назви і тих вулиць, що мали імена радянських письменників та воєначальників. Наприклад, вулиця Лермонтова тепер названа на честь загиблого Героя України Дмитра Саса, а вулиця Панфілова – Ростислава Доброшинського, який також загинув під час захисту незалежності України. Вулиця Короленка перейменована на вулицю Бориса Оріха – ще одного Героя України, що віддав своє життя у боротьбі за свободу країни. Це підкреслює важливість увічнення пам'яті не лише історичних постатей, а й сучасних героїв, що продовжили боротьбу за українську державність.

Значні зміни відбулися також з іншими міськими об'єктами. Вулиця Тімірязєва тепер має ім'я Ярослава Мудрого – одного з найвідоміших князів Київської Русі, який зробив вагомий внесок у розвиток державності. Вулиця Суворова була перейменована на честь Павла Скоропадського (гетьмана Української Держави 1918 року), а вулиця Пушкінська – на честь Івана Мазепи (гетьмана, який боровся за незалежність від Московії). Такі перейменування мають на меті відновлення зв'язку з українською історією та повернення до національних символів, витіснених у радянський період.

У Кам'янці-Подільському чимало вулиць отримали назви на честь видатних діячів української культури та науки. Так, вулиця Космонавтів тепер має ім'я Любомира Гузара – багаторічного голови Української греко-католицької церкви, а вулиця Леваневського перейменована іменем Олени Теліги – української поетеси та активістки. Також вулиця Васильєва отримала нову назву – Героїв УПА, що вшановує Українську повстанську армію, яка боролася за незалежність України в середині ХХ століття. Перейменування відображають прагнення до повернення національних постатей у публічний простір та подолання радянського минулого.

Переименовання охопили й багато провулків міста. Так, назву провулка Дороніна змінили на честь Байди Вишневецького, одного з перших козацьких гетьманів, а провулок Черняхівського отримав нову назву – Густава Бельке. Провулок Попова тепер має ім'я Каленика Геренчука, а провулок Некрасова – Марії Заньковецької, видатної української акторки. Це демонструє зусилля місцевої влади повернути національні символи не лише на основні вулиці, а й у дрібніші міські об'єкти, з яких формується повсякденність жителів міста.

Крім вулиць і провулків, змінили назви парків та скверів. Сквер Васильєва тепер називається сквером Пам'яті, сквер Танкістів – сквером Героїв, а парк Комсомольський був перейменований на парк Пластовий. Такі зміни також відображають бажання переосмислити публічний простір та наповнити його новими сенсами, пов'язаними з українською історією, культурою та героїзмом.

Процес декомунізації в Кам'янці-Подільському став важливим кроком на шляху до відновлення історичної правди та повернення українських національних символів у міський простір. Він є частиною загальноукраїнського руху з викорінення радянських ідеологічних нашарувань і вшанування тих постатей, що символізують боротьбу за українську державність. Зміна годонімів не лише допомагає очищенню суспільної пам'яті, але й сприяє формуванню нової, незалежної національної свідомості, яка ґрунтується на цінностях свободи, гідності та історичної правди.

Отже, годоніми виступають не лише засобом орієнтації у просторі, але й інструментом збереження та трансляції колективної пам'яті й культурної спадщини. У процесі декомунізації вони мають особливе значення як маркери зміни історичних епох, що відображають суспільні ідеали та цінності. Переименовання вулиць, площ та інших міських об'єктів є вагомим кроком у бік відновлення національної ідентичності, звільнення від тоталітарної спадщини та утвердження української самобутності. Цей процес засвідчує прагнення суспільства до відновлення історичної справедливості й консолідації на основі нових символів, які відображають національну пам'ять та сучасні цінності.

Список використаних джерел:

1. Переименовано: нагадуємо нові назви вулиць на провулків Кам'янця-Подільського. *Вечірній Кам'янець*. 5 лютого 2024 р. URL: <https://vk-kp.info/novyny-mista-ta-rehionu/35702-novi-nazvy-vulyts-ta-provulkiv-kamiantsia-podilskoho-nahaduiemo-zberihaite>.
2. Торчинський М. М. Українська ономастика: історія, сьогодення, перспективи. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*: збірник наукових праць. Хмельницький: ХмЦНП, 2013. Вип. 6 (1). С. 217-238.
3. Лабінська Г. Топоніміка: навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 268 с.

*Дарина Нагорняк,
здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
факультет початкової освіти та філології,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Науковий керівник: **Олеся Барташук**,
кандидат історичних наук, доцент*

АНАЛІЗ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ: СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ

У статті подано порівняння двох основних методів пізнання художніх літературних творів на уроках української літератури ЗЗСО: аналізу та інтерпретації.

Ключові слова: *шкільний аналіз та інтерпретація; дослідження художніх текстів.*

Для пізнання літературного твору на уроках у ЗЗСО використовуються наукові методи дослідження, але в адаптованому до вікових особливостей учнів, тобто, у значно спрощеному вигляді: аналіз, синтез та інтерпретацію.

Головне завдання аналізу – це поділ твору на окремі складові частини, дослідження яких сприяє усвідомленню особливостей усього твору в цілому як мистецького феномену. Протилежним за змістом є синтез, який розуміється як з'єднання, складання, і тому він передбачає роботу над цілісним твором: на фоні певного історичного часу, соціального оточення, загального емоційно-духовного настрою як того періоду, коли твір писався автором, так і того, за якого його сприймають реципієнти.

У сучасному шкільному літературознавстві існує метод роботи з художнім твором, який значною мірою об'єднує два попередні – інтерпретація, головне завдання якої полягає в детальному розгляді смислового боку літературного твору з одночасною увагою до усіх його складових. Так, у руслі інтерпретації кожен із структурних елементів художнього твору, як-от: особливості композиції, коло проблем, провідні мотиви, образи, художні тропи та ін., обов'язково розглядаються на фоні цілісного контексту і навіть із його доволка текстовою інформацією (історичний час, соціальне становище, етнографічно-фольклорні елементи тощо).

І хоча обидві дії з твором (і аналіз, і інтерпретація) слугують одній меті – забезпеченню кращого пізнання здобувачами освіти літературного твору, шлях до цього пізнання в них різний: аналіз передбачає системне, комплексне та всебічне вивчення художнього твору як явища мистецтва слова, натомість його інтерпретація полягає у «вмотивованому та цілеспрямованому тлумаченні»[1]. Між аналізом та інтерпретацією є певна спорідненість, але не повна смислова чи змістова синонімічність, отже – і наслідків та процесу їх виконання, що пояснюється різними предметами

дослідження цих двох операцій з художнім твором: «предметом аналізу є твір як цілісність і твір як елемент у системі культури; предметом інтерпретації є зміст і сенс твору» [1].

Суттєвою є також різниця в меті аналізу та інтерпретації: аналіз виконується через наукове дослідження твору, що носить системний, комплексний та всебічний характер, орієнтований на вивчення й оцінку художнього тексту як явища мистецтва. Натомість мета інтерпретації полягає у глибині та оригінальності його трактування, розуміння читачем чи вчителем-словесником. Означені підходи мають вихід в різній сутності завдань операцій дослідження художнього тексту: аналіз покликаний дослідити твір як естетичну систему, «у різних аспектах, на всіх рівнях, в усіх можливих контекстах» [1]. Ключове завдання інтерпретації полягає у визначенні найоптимальніших способів «допомогти адресату зрозуміти авторський задум, зміст і сенс твору» [1].

Різний ракурс завдань аналізу та інтерпретації впливає на виділення суттєвої різниці у їх характері: аналіз перебуває в рамках літературознавства, а інтерпретація здійснюється поза межами суто літературознавчого підходу, враховує міжпредметні зв'язки, інтеграцію, реалізується засобами інших мистецтв, орієнтуючись на вікові та інтелектуальні особливості читачів.

Відмінності виділяють також і щодо пріоритетності та обсягу пізнання: «аналіз передре інтерпретації; а вона неможлива без його аналізу, але пізнання твору не обмежується його інтерпретацією» [1]. Різними є і їх засади: базою аналізу є винятково наукова основа, натомість інтерпретація передбачає значний вплив «смаку та позалітературних чинників» [1]. Відповідно, будуть суттєвими відмінності також у виборі провідних дієвих методів, способів, видів та рівнів аналізу та інтерпретації.

На результат аналізу художнього твору та його характер найбільш суттєвий вплив має рівень літературної компетенції (літературознавчі знання та вміння), то натомість хід і результативність його інтерпретації значною мірою залежать від шкали життєво-філософських та моральних цінностей інтерпретатора (у нашому випадку – учителя-словесника та учня-старшокласника), їхнього розуміння і усвідомлення змісту «Добра і Зла, про моральне і аморальне, про прекрасне і потворне тощо. Адже саме від цього буде залежати оцінка ним того, що утверджує, культивує чи заперечує автор аналізованого твору» [1].

На сьогодні у вітчизняній літературній освіті закріпилася думка про тісний зв'язок інтерпретації та аналізу художніх текстів. «Між аналізом і інтерпретацією існує постійне, вічне напруження, яке рухає вперед процес осягнення твору мистецтва» [2]. Водночас учитель-словесник повинен чітко усвідомлювати наявну різницю між шкільним аналізом художніх текстів та їх інтерпретацією, яка полягає в тому, що предметом аналізу, насамперед, є твір ху-

дожньої літератури як цілісність, а натомість інтерпретації – зміст і сенс твору.

Список використаних джерел:

1. Іванишин В. Інтерпретація художнього твору. URL: <http://dontsovic.com.ua/interpretatsiya-literaturnoho-tvoru/>
2. Шалагінов Б.Б. Науковий та «шкільний» аналізи художнього тексту. *Весвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. № 6. С. 7–9.

Анастасія Нінадовська,
*здобувачка бакалаврського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*
*Науковий керівник: Зореслава Шевчук,
кандидат філологічних наук, старший викладач*

ВІДОБРАЖЕННЯ ЛЕКСЕМИ «ВІЙНА» В НОВИНИХ ТЕКСТАХ

Проаналізовано семантичне наповнення лексики «війна» в текстах новин ЗМІ. Наголошено на оцінному значенні зазначеної номінації з урахуванням особливостей повномасштабного вторгнення.

Ключові слова: *війна, пряме значення, оцінка, лексема.*

У сучасних реаліях тема війни активно обговорюється і висвітлюється в інформаційному просторі, що значно впливає на семантичне навантаження та частоту вживання лексики «війна». Неабиякий вплив на свідомість суспільства має те, як засоби масової комунікації висвітлюють ті чи інші теми, які лексичні одиниці використовують. В особливості, якщо ці одиниці мають глибокий сенс та емоційно насичений зміст. Лексема «війна» для українців стала невід'ємною, першочерговою дискусією, відображаючи складні реалії сьогодення.

Тему війни в новинах можуть висвітлювати з різною метою, хоч і значення матиме одне – боротьба, протистояння, конфлікт. Та в останні роки українські медіа приділяють значну увагу саме повномасштабному вторгненню росії в Україну. Аналізуючи новинні тексти, програми популярних медіа, можна виокремити низку аспектів збройного конфлікту, які висвітлюють найчастіше:

Політичні – висвітлюються дипломатичні переговори з представниками різних країн, реакції політичних лідерів та їхні заяви, а також політичні аналізи.

Військові події – ситуація на фронті, звіти бойових дій, перемоги і поразки, стратегії і тактики, все те, що дозволено знати суспільству.

Гуманітарна та економічна ситуації – два важливих спектра, на яких не менше акцентується увага, а саме гуманітарні допомоги, порушення прав людини, і також економічні наслідки війни.

І останній важливий момент – це інформаційна війна. Такому формату війни приділяють значну увагу, адже це також важливо – пропаганда, дезінформація, вплив різного масштабу особистостей на медіа та інші аспекти інформаційної взаємодії.

Усі ці пункти, які висвітлює медіа впливає на сприйняття громадськості ситуації, причини та наслідки. Від того, як засоби масової комунікації висвітлюватимуть ту чи іншу інформацію залежить сприйняття ситуації суспільством, їхня підтримка, допомога, вплив. До прикладу, одне з популярних джерел новин є «ТСН», і аналізуючи останній випуск, а саме новину – «Як перемогти у війні проти Росії: військовий відповідь». Заголовок цієї новини є доволі голосливим. Звісно такий хід висвітлення тих чи інших новин є успішним, адже новини де військові діляться своїм стратегічними намірами, думками, підтримує оптимістичний та моральний дух українців. Також зміцнює довіру до військових, формує відчуття безпеки та захищеності серед населення. Але водночас важливо пам'ятати, що така інформація може бути і так званою інформаційною війною, використання такої новини – це свідомий підхід, щоб вплинути на супротивника, на хід дій. Такі заголовки, статті можуть створювати спотворене сприйняття ситуації. Якщо медіа подають в такому спектрі плани перемоги, те що вона близька, а ситуація затягується або ускладнюється, це може призвести до розчарування та втрати віри в успіх. Тому потрібно дуже важливо обігрувати набуту інформацію, щоб це було легко й зрозуміло для сприйняття.

Ще один цікавий приклад де лексема «війна» висвітлюється, але не в прямому значенні. Канал «ICTV» – «ЗСУ проводять стабілізаційну операцію біля Левадного – речник Сил оборони Півдня». Така новина ілюструє використання цієї лексеми в описі бойових дій, які відбуваються на певній території. У цьому контексті акцентується увага на невинних штурмах російських військ і зусиллях українських Сил оборони, щоб стабілізувати ситуацію. Але саме таку лексема і схожі до неї, емоційно забарвлені, не використовують для передавання інформації. Послання таких лексем в одну новину може створити негативну, напружену ситуацію в громадськості. Тому автор використав вдале поєднання «стабілізаційну операцію», що дасть читачеві своєрідний спокій і надію на краще.

Усі події, які висвітлює медіа по різному впливає на свідомість людей. Лексема «війна» й всі інші пов'язані з нею теми викликають в людей зрозумілий страх і занепокоєння. І щоб його не підвищувати завжди варто оцінювати та відбирати інформацію, яка подається, але і не до фантазувати не потрібного. Також гнів та обурення – події війни, особливо порушення прав людини

та воєнні злочини, можуть викликати такі емоції в глядачів, які можуть вимагати правосуддя та покарання винних. Патріотизм, національна гордість, солідарність, співчуття і ще багато інших почуттів, які викликає тема війни в суспільства.

Такі емоційні та психологічні реакції впливають на сприйняття та поведінку аудиторії, а також визначають підхід до створення медійного контенту. Зокрема, медіа можуть акцентувати увагу на героїчних діях військових або громадян, щоб підсилити патріотизм і солідарність. Водночас вони спостерігають за реакцією глядачів, коригуючи подачу матеріалу відповідно до їхніх очікувань та настроїв, задля ефективного емоційного залучення та підтримки аудиторії.

Підбиваючи підсумки варто зазначити, що лексема «війна» в медійних текстах може відігравати різноманітну роль. В когось вона викликає страх, в кого гнів, а в когось піднімає бойовий дух. Розуміння для чого, чому і як використовується ця лексема дає нам краще усвідомити роль мови у формуванні інформаційного простору, і загалом, розпізнавати маніпуляцію від реальності, підтримка бойового духу чи залякування.

Список використаних джерел:

1. Ѓлап'як А. Українські медіа в умовах війни. URL: https://www.wojskopolskie.pl/aszwoj/u/af/4e/af4ed5bc-903f-4dd6-ac34-5ec9a393b96b/ukrainskie_media_w_obliczu_wojny.pdf
2. Андрусечко П. Як журналісти та ЗМІ висвітлюють війну в Україні. URL: <https://naszwybir.pl/wijna-ta-zmi/>
3. Сайт ТСН. URL: <https://tsn.ua/ato>
4. Сайт ICTV. URL: <https://fakty.com.ua/ua/special/vijna-v-ukrayini/>

Діана Примак,
здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
української філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник: **Анжеліка Попович,**
доктор педагогічних наук, доцент

МОВНА СТІЙКІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ПОПУЛЯРНІСТІ ІНШОМОВНОГО КОНТЕНТУ

Акцентовано на важливості формування мовної стійкості старшокласників у сучасних суспільних реаліях, проаналізовано зв'язок між мовною ідентичністю та соціальною активністю молоді, визначено аспекти зміцнення української мови як ефективного засобу комунікації та самовираження в закладах загальної середньої освіти.

Ключові слова: глобалізація, культурна ідентичність, мовна стійкість, молодь, українська мова.

В умовах глобалізації та стрімкого розвитку технологій українська мова як основа нашої національної ідентичності стає об'єктом безпрецедентного виклику. З початком повномасштабної війни в Україні мовне питання загострилося до критичної межі: з одного боку, ми спостерігаємо зростання популярності англomовного контенту, з іншого – відновлення й утвердження української мови в усіх сферах суспільного життя. Для старшокласників, які стоять на порозі дорослого життя та ухвалення важливих рішень, мовна стійкість стає не лише питанням культурної належності, а й засобом виживання в умовах інформаційної війни.

Численні науковці та громадські діячі, зокрема Р. Кісь, В. Клочко, А. Коломієць, О. Кулик, Л. Масенко, Т. Симоненко, Г. Стойкова, І. Федосова та інші, активно досліджували мовне питання та поняття мовної стійкості. Їхні дослідження відкрили нові горизонти розуміння мовної стійкості, ставлячи під сумнів установлені уявлення і підкреслюючи важливість мови як інструмента культурної самосвідомості в умовах глобалізації.

Війна стала потужним каталізатором змін у мовній ситуації в Україні та перетворила українську мову на символ національної ідентичності й стійкості. Коли навколо лунають звуки пострілів і вибухів, мовний вибір стає не просто щоденним рішенням, а проявом патріотизму. Зокрема, мільйони українців, які раніше спілкувалися російською, усвідомлюють, що використання української мови – це не лише питання самоідентифікації, але й жест опору та єдності перед ворогом.

Згідно з опитуванням соціологічної групи «Рейтинг» у березні 2022 року кількість людей, які вважають українську рідною, зро-

сла з 57% до 76% з 2012 до 2022 року. Водночас частка російськомовних зменшилася з 42% до 20%. 83% респондентів висловили думку, що українська повинна бути єдиною державною мовою, а підтримка російської мови знизилася з 25% до 7% після початку війни [3].

Мовна стійкість – це бажання та здатність особи чи групи людей постійно використовувати певну мову в повсякденному спілкуванні, незалежно від того, якою мовою говорить співрозмовник. Вона базується на національних традиціях, свідомості, солідарності, культурі та співпраці з іншими етносами, які проживають на території України.

О. Кулик пропонує розглядати термін «мовна стійкість» як «прагнення людини впевнено спілкуватися українською мовою в повсякденному житті, свідомо використовувати українські замітники для іншомовних слів, за винятком міжнародної комунікації» [1].

О. Стойкова зазначає, що мовна стійкість пов'язана з мовною ситуацією, тобто взаємодією різних мов у певній державі або регіоні, враховуючи функціональну специфіку та ареал поширення мов у історичному контексті [2].

У сучасному світі старшокласники опиняються на перехресті мовних виборів, де їхня ідентичність і мовні вподобання піддаються впливу різних чинників. Англомовний та російськомовний контент захоплюють соціальні мережі, YouTube, онлайн-ігри та інші медіа, тож молоді доводиться свідомо обирати українську мову, що є непростим завданням в умовах постійного інформаційного потоку. Однак у час популярності мемів, коротких відео та анімацій, українська мова має шанс інтегруватися в цей простір через створення контенту, який відповідає інтересам молоді. Вчителі, батьки й учні можуть ініціювати і підтримувати нові формати, наприклад, відео-блоги, подкасти та українські версії популярних ігор, адаптуючи світову класику музики й кіно та відповідно формувати унікальний культурний контент.

Це нове покоління готове зламати стереотипи, пов'язані з «непопулярністю» української мови. Вони розуміють, що мова є живим організмом, який потребує розвитку, підтримки та оновлення. В умовах глобалізації старшокласники мають усвідомити свою відповідальність за майбутнє української мови.

Сьогодні важливо розуміти, що кожне слово, сказане українською, – це крок до збереження нашої ідентичності. Справжнім парадоксом сучасності є те, що попри доступність і привабливість англомовного контенту, наша рідна мова здатна стати потужним інструментом у боротьбі за незалежність та самосвідомість.

Отже, мовна стійкість української мови в умовах популярності іншомовного контенту стає невід'ємним складником культурної ідентичності молоді. Вона вимагає зусиль, свідомого вибору й активної

позиції. Саме старшокласники можуть стати агентами змін, які поширюватимуть українську мову не лише в Україні, а й за її межами, створюючи новий світогляд на основі своєї мовної спадщини.

Список використаних джерел:

1. Кулик О. Формування мовної стійкості здобувачів вищої освіти на заняттях з української мови: доведення потреби. *Вісник національного авіаційного університету*. 2020. №16. URL: <http://surl.li/zjgkab>
2. Стойкова Г. Основні аспекти щодо мовної стійкості в Україні. *Одеський лінгвістичний вісник*. Одеса: НУ «ОЮА», 2015. № 5 (1). С. 160–164.
3. Шосте загальнонаціональне опитування: мовне питання в Україні (19 березня 2022). Соціологічна група «Рейтинг». 25 берез. 2022. URL: <http://surl.li/dlzztg> (дата звернення: 26.10.2024).

*Діана Примак,
здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
української філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник: **Наталія Коваленко**,
доктор філологічних наук, професор*

СИМВОЛІКА ОБРАЗУ КОЗИ В УКРАЇНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ

У розвідці досліджено символіку тварин у фразеологізмах української мови, зокрема образ кози, що відображає культурні й емоційні аспекти життя українців; проаналізовано основні тематичні групи фразеологізмів, що відтворюють народні уявлення про поведінку та соціальні взаємини.

Ключові слова: *коза, українська символіка, фразеологізми, народна культура.*

Українська культура має багату систему символів, що відображають світогляд і зберігають колективну мудрість народу. Особливе місце серед них займає символіка тварин, яка втілює цінності, почуття та спостереження, зібрані протягом століть. Через фразеологізми, пов'язані з образами тварин, українці виражають своє ставлення до світу та життєвих ситуацій, часто з гумором і дотепністю, що збагачують нашу мову та роблять її унікальною.

Символіка тваринного світу відіграє особливу роль серед інших символів українців завдяки своїй універсальності, яка дозволяє охоплювати безліч значень [4, с. 3]. Це пояснюється тим, що значення символу не обмежується тільки переносним змістом, але й процесом усвідомлення його асоціативних зв'язків, з урахуванням національних і культурних передумов [3, с. 29]. В українсь-

кому мовознавстві символіку тваринного світу досліджували такі науковці, як В. Жайворонок, М. Дмитренко, Г. Микитів, В. Кононенко, Н. Коваленко, Д. Ужченко, В. Ужченко, З. Мацюк та ін.

Одним із ранніх символів у культурі стала коза, яку люди приручили через її невибагливість до їжі та умов утримання. Вона здатна виживати на пасовищах, непридатних для інших тварин, і легко адаптується до різних кліматичних умов, що дозволяє успішно розводити її як у горах і пустелях, так і на півночі й півдні.

Слово *коза* в українських фразеологізмах є яскравим прикладом різних образів, що наповнюють мову та культуру метафорами, символам та образами. Ці сталі вирази не лише передають іронію, гумор і різні емоції, але й слугують мовними формулами, що відображають багато реалій людського життя.

За досліджуваними матеріалами виокремлюємо семантичні групи фразеологізмів, що охоплюють різні значення зооніма *коза*:

- 1) відсутність необхідності поспішати: встигнути з козами на торг, не спішити з кізьми на базар [1, с. 110];
- 2) втручання або нав'язування своєї думки: *сунутися з своїми козами на торг, поправ козі хвоста [вона його догори носе]* [5, с. 263];
- 3) зрозумілість або елементарність: *і козі ясно; і сліпій козі понятно* [5, с. 263];
- 4) неможливість знайти підхід або досягти чогось: *на козі не під'їдеш, на драній козі не під'їдеш (з відтінком іронії)* [5, с. 263];
- 5) про зневажливе ставлення до кого-небудь або жартівливі вислови: *як козі баян, як козі бейсболка* [5, с. 265];
- 6) неохайність, відсутність порядку або нерозумність: *як коза в сарафані, як коза драна* [5, с. 265];
- 7) бездіяльність або байдкування: *козам роги в'язати, козу водити* [5, с. 264];
- 8) іронічні порівняння та характеристики: *красива як коза сива* [5, с. 264];
- 9) про неадекватну реакцію чи поведінку: *як коза рогом, як коза на прив'язі* [5, с. 265].

Зазначимо, що *коза* в українських традиціях – це не просто тварина, а святий символ. «Водіння кози» – стародавній обряд, що супроводжувався веселощами та піснями, відзначавши новий урожай. Тут коза асоціюється з достатком, адже «де коза, там жито». Існували навіть вірування, що коза приносить удачу, як на святі, так і в повсякденному житті. «Коли коза ричить, на душі легко» – адже свято не обходиться без радощів і сміху [2, с. 527].

Отже, у фразеологізмах компонент *коза* набуває різної образності. Це символ, що об'єднує в собі людські переживання, мудрість, повчання, характеристики навколишнього та ін. Українці зуміли зобразити через образ *кози* свій світогляд, сповнений цікавих спостережень і тонкого гумору, що підкреслюють глибину народної мудрості та дотепності.

Список використаних джерел:

1. Березовська Г.Г. Словник говірки села Осички Подільського району Одеської області. Умань: ВП «Візаві», 2022. 275 с.
2. Войтович В.М. Українська міфологія. 2-е вид., стереотип. Київ: Либідь, 2005. 664 с.
3. Лемець Л.В. Символи в поезії Івана Франка: лінгвостилістичний аспект: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Дрогобич, 2018. 230 с.
4. Пастух Н.А. Зооморфні образи в українському фольклорі. Образ зозулі: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.07. Львів, 2001. 19 с.
5. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологічний словник східнословобанських і степових говірок Донбасу. 6-е вид., доп. й переробл. Луганськ: ДЗ «ЛНУ ім. Т. Шевченка», 2013. 552 с.

Альона Палійчук,

*здобувачка магістерського рівня вищої освіти
навчально-науковий інституту
української філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

*Науковий керівник: **Анжеліка Попович,**
доктор педагогічних наук, доцент*

ПЕРИФРАЗИ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ КУЛЬТУРНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО КОНТЕКСТУ В МОВОТВОРЧОСТІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ

Проаналізовано роль перифраз як засобів вторинної номінації у мовотворчості Ольги Кобилянської.

Ключові слова: *Ольга Кобилянська, перифраза, стилістичний прийом, стилістична роль, щоденникові записи.*

У збереженні літературної спадщини важливу роль відіграє вивчення мовних засобів, за допомогою яких письменники виражають свої думки та формують унікальний стиль. Одним із таких засобів є перифрази – ключовий елемент вторинної номінації, що збагачує текст, надаючи йому нових змістових відтінків та розширюючи мовні можливості автора.

А. Микитенко та Н. Ханикіна трактують первинну номінацію як акт мовного іменування, що здійснюється через слова та словосполучення, вторинну номінацію характеризують через використання речень для мовленнєвого позначення [4, 6; с. 30–33].

Аналіз перифраз у щоденниках Ольги Кобилянської є важливим для глибшого розуміння й збереження її творчості. Щоденники Кобилянської – це не лише джерело особистих даних про її життя, але й цінне культурне та соціальне надбання, де перифрази відображають унікальний стиль і мовні особливості авторки.

Досліджуючи такі стилістичні елементи, ми можемо точніше передати авторське бачення світу та забезпечити збереження текстів письменниці для майбутніх поколінь.

Перифрази є потужним засобом відображення культурного і соціального контексту, впливаючи на літературу, мистецтво та сприймання читачами. Автори мають змогу не лише висловлювати свої думки, а й передавати особливості культурної ідентичності та національних традицій. Перифраза як інструмент виразності вміщує в собі культурні аспекти, такі як взаємодія між культурами, глибоке емоційне занурення, літературні традиції та способи вираження [5, с. 193]. Вона допомагає розкрити культурну глибину тексту, акцентуючи увагу на цінностях та емоційних нюансах, що можуть мати особливе значення для певної спільноти чи нації.

Також соціальний аспект перифраз відображає їх роль у забезпеченні дипломатії та збереженні тактовності в комунікації. Вони можуть підкреслити інтелектуальність, викликати роздуми та змінити сприймання тексту, додаючи йому емоційного забарвлення [5, с. 193]. Соціальні функції перифраз також виявляються у створенні доброзичливих стосунків та уникненні конфліктів, адже такий мовний засіб дозволяє м'яко обходити табу та чутливі теми. Перифрази стають маркером освіченості, культурного багатства і статусу, що сприяє глибшому розумінню та емоційному відгуку з боку читачів, стимулюючи їх до роздумів і занурення у текст.

Перифрази в творчості Ольги Кобилянської є потужним засобом створення символічного простору та вираження внутрішніх переживань героїв. Завдяки перифразам авторка вміло передає глибокі емоційні стани персонажів, що зіштовхуються з суспільними обмеженнями та стереотипами.

У повісті «Людина» перифрази акцентують увагу на внутрішніх конфліктах, допомагаючи читачам краще розуміти емоційні страждання та непрості життєві ситуації героїв [2]. За допомогою таких стилістичних прийомів Кобилянська запрошує читача зануритися у світ її персонажів, переживаючи їхні драматичні моменти.

Кобилянська використовує перифрази для відображення культурного і соціального контексту, що допомагає їй глибше розкрити особистісні ідентичності та соціальні ролі жінок. У її творах, зокрема в «Землі» та «В неділю рано зілля копала», перифрази символізують прагнення героїнь до самовираження та свободи в суспільстві, де жінки часто обмежені патріархальними нормами [1]. Така стилістика дозволяє читачам відчутти драматизм і важливість жіночого голосу в мовотворчості Кобилянської. Цей засіб також демонструє її позицію щодо соціальної справедливості та рівноправності, підкреслюючи конфлікти між особистими переконаннями і суспільними очікуваннями.

У соціально-культурному середовищі, де жила і творила Кобилянська, перифрази слугують своєрідним протестом проти

устаєних норм, підтримуючи національну ідентичність і підкреслюючи важливість збереження культурної спадщини. Через метафоричні образи авторка передає прагнення суспільства до змін, а її перифрази допомагають читачам зрозуміти особливості українського життя та цінності. Наприклад, у повісті «Земля» Кобилянська використовує природні образи, що відображають емоційний стан героїнь, додаючи глибини їхнім історіям. Зокрема, Кобилянська інтегрує фольклорні елементи у свої твори, що надає їм особливого колориту та національного забарвлення. Перифрази, які відображають народні традиції, створюють атмосферу, що дозволяє читачам відчувати глибокий зв'язок з національною ідентичністю [3, с. 146–166]. Цей прийом надає творам Кобилянської особливу насиченість та емоційну глибину. Завдяки майстерному використанню перифраз, авторка передає не лише особисті переживання, але й широкий культурний контекст, що сприяє емоційному сприйняттю творів.

Отже, перифрази у творчості Ольги Кобилянської слугують не лише стилістичним прийомом, але й глибоким вираженням соціального та культурного контексту. Через них авторка передає внутрішні конфлікти героїв, критикує суспільні обмеження й висловлює національні цінності, створюючи багатопланові образи, що відображають українську культурну ідентичність. Такий підхід збагачує літературну спадщину Кобилянської, зберігаючи її актуальність для нових поколінь читачів.

Список використаних джерел:

1. Кобилянська О. Земля: повість. Київ; Ляйпціг: Укр. накладня; Коломия: Галиц. накладня. 445 с.
2. Кобилянська О. Людина: повість з жіночого життя. Львів: Видавництво «Для школи і дому», 1931. Накладом Книгарні наук. т-ва ім. Шевченка, Ринок 10.
3. Криворучко К.І. «Я до послідного свого віддиху буду працювати для свого народу...». Листи Ольги Кобилянської у фондах ЦДАВО України. *Архіви України*. 2013. № 5. С. 146-166.
4. Микитенко А. Процес номінації у сучасній лінгвістиці: семасіологічний та ономасіологічний підходи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2018. Вип. 21. Т. 2. С. 30-33.
5. Онищенко І.В. Особливості функціонування перифрази як засобу вираження оцінності в сучасних публіцистичних та інформаційних текстах. *Філологічні студії*. 2010. Вип. 5. С. 193-200. URL: <http://surl.li/qbspv>
6. Ханикіна Н.В. Сучасне розуміння понять «номінація» та «мотивація» в лінгвістиці. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2016. Vol. IV (21). Issue 98.

Христина Сагайдак,
здобувачка бакалаврського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
української філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник: **Наталія Коваленко,**
доктор філологічних наук, професор

СИМВОЛІКА НАЗВИ ХЛІБ У СКЛАДІ ФРАЗЕМ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У розвідці проаналізовано семантику та особливості вживання лексеми ХЛІБ в складі фразем української мови. Визначено, що хліб є основою образних виразів, пов'язаних переважно з характеристикою поведінки людини, її відносин з іншими людьми, характеристикою фізичного стану.

Ключові слова: лексема, фразеологізм, семантика, хліб, світобачення.

Сьогодні етнофразеологія розвивається як напрям про національно-мовне життя, що вивчає впливи психології, міфології, вірувань, звичаїв і традицій, побуту, а також уявлень про світ і місце в ньому людини на фразеологічну систему.

В етнолінгвістичних дослідженнях В.Жайворонка, В. Кононенка, З.Коцюби, Ж. Краснобаєвої-Чорної, Н. Коваленко, Л. Лисиченко, Г. Онуфрійчук, А. Савченко, О. Селіванової, І. Царьової, Н. Шарманової, В.Ужченка та ін. проаналізовано питання вербального вираження культурних кодів, цінностей та ідеалів етносу, стереотипізація і концептуалізація дійсності, а також взаємозв'язки між ментальними та мовними одиницями. Особливу увагу зосереджено на етнофразеологічних розвідках про поняття етнічної картини світу, народної духовної культури, сакральності та традиційності (Г. Онуфрійчук, А. Савченко, І. Царьова).

Фразеологічний фонд української мови, що містить стійкі вислови з номінаціями хліба та ін. борошняних виробів, є надзвичайно багатим та різноманітним. Як символ відродження і життя хліб відображає ідеї духовного оновлення та єдності, може втілювати ідею часу – очікування та розчарування, невизначеності й віддалених перспектив; особливий інтерес становить обрядовий колач, що набуває специфічного символізму у весільних ритуалах та інших важливих життєвих подіях.

Хліб – символ добробуту, гостинності, хлібосољства; обрядовий знак [1, с. 831]. У традиційній свідомості українців хліб символізує не лише харчування й добробут, але й духовні цінності, звичай та обряди, пов'язані з життєвими подіями, святами та посвяченням. За словником В.В. Жайворонка, хліб (зменшено-

пестливі форми – хлібець, хлібчик) має надзвичайно глибоке символічне й культурне значення [2, с. 158]. З давніх часів хліб шанували як святого, ставлення до нього було побожним, оскільки вважали його Божим даром. Недарма його часто випікали у формі сонця та називали святим, наприклад, існує прокляін «Бог би тебе хлібом побив!». Безсумнівно, хліб виконує важливу роль у збереженні духовної свідомості нашого народу, яка базується на традиційних християнських цінностях, зафіксованих у біблійних текстах. Саме звідти походять численні фразеологізми, що відображають цей глибокий зв'язок: *хліб насущний* [5, с. 746], *жити не хлібом єдиним* [5, с. 236]. У гастрономічній практиці українців хліб займає особливе місце – це не лише улюблена їжа, а й символ святині, що займає центральне місце на столі наприклад, численні сталі вислови свідчать про надзвичайну важливість хліба в житті людини: *сливка – слинка, риба – вода, а хліб – голова* [2, с. 184]; *хліб – не тягар* [2, с. 185]; *хліб та капуста біди в хату не пустять* [2, с. 185]; *грушка – минушка, аби хліб родив* [2, с. 184]. Вираз *п'їти на свій хліб* [п'ї|ти на св'ї|хл'їб] в українському мовленні означає почати жити окремо від батьків [4, с. 374].

В українській фразеології соціальне та матеріальне виснаження тісно пов'язане з відсутністю хліба, який є базовою потребою та першочерговим показником добробуту і процвітання родини, господарства та країни. У народній творчості та фразеології хліб є символом не тільки їжі, а й багатьох рис характеру людини. Вираз *як кавалок хліба* означає 'людину, яка володіє добротою і щирістю, є дуже цінною у спілкуванні', хоч хліб міси 'дуже добрий' *А сей барон був собі ще молодий чоловік, нежонатий, веселий, багатов без рахуби, жартівливий, а ще до того такий добрий, як кавалок хліба* [3, с. 214]. Такі фразеологізми відображають повагу до хліба як символу достатку, доброти і взаємодопомоги. Ще один приклад *хоч хліб, хоч пиріг* [там само, с. 215] демонструє 'покірність і готовність приймати будь-які обставини'. Це вказує на людину, яка вміє пристосовуватися до життя та приймати те, що є, адже доброта часто йде в парі з готовністю до компромісів. Фразеологізм *як сало без хліба* підкреслює 'недолік розуміння та мудрості у характері людини' [там само, с. 214]. Такі люди можуть бути необачними, схильними до легковажності. У цьому випадку сало символізує щось матеріальне, але без основи, якою є хліб, а отже, позбавлене значення та сили. Ця символіка відбиває світобачення українців, засвідчує важливість гармонії між матеріальним і духовним у житті.

У західноподільському говірковому мовленні визначальну рису українського етносу – гостинність – образно передано у сталому виразі *давати хліб і сіль* [да|вати хл'їб і с'їл'] 'про гостинних людей', а поняття голодувати, бідувати – *перебиватися з хліба на воду* [пe"pe"би|ватис'а с хл'їба на |воду], *перебиватися з хлібом і*

водою [не^нре^нби^нватис^а с х^нл^н'ібом і во^ндо^ню], сидіти без хліба [си^нд^н'іти бе^нс х^нл^н'іба], сидіти на хлібі та воді [си^нд^н'іти на х^нл^н'ібі та во^нд^н'і] [4, с. 374].

Отже, фразеологізми, пов'язані із символікою хліба, уособлюють багатий етнокультурний рівень, у якому відображається не лише історичний розвиток, а й ментальні основи українського народу. Хліб постає як ключовий символ добробуту, духовного та матеріального багатства, поваги до традицій і сакральних цінностей, що закарбувалися у фразеологічних виразах української мови. Фразеологічний фонд, насичений цим образом, несе в собі глибокі соціокультурні коди, що вказують на важливість взаємодопомоги, гостинності, працелюбства і чесності. Вислови з досліджуваним компонентом відображають взаємозв'язки всередині спільноти, символізують єдність родин та прийняття молодят як частини нової сім'ї. Такі мовні формули допомагають зберегти і передати у спадок цінності, які формувалися століттями і залишаються значущими в сучасному українському суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедичний словник символів культури України. 5-е вид., доп. і випр. Корсунь-Шевченківський, 2015. 911 с.
2. Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури: словник-довідник. Київ: Довіра, 2006. 703 с
3. Кірілкова Н.В. Словник волинської фразеології. Острог; Рівне, 2013. 192 с.
4. Коваленко Н.Д. Фразеологічний словник подільських і суміжних говірок. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Рута», 2019. 412 с.
5. Словник фразеологізмів української мови / уклад. В.М. Білоноженко та ін. Київ: Наукова думка, 2003. 1104 с.

Христина Сагайдак,
здобувачка бакалаврського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
української філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник: **Зореслава Шевчук,**
кандидат філологічних наук, старший викладач

ВИДИ СТИЛІСТИЧНИХ ПОМИЛОК У ЗМІ

Проаналізовано питання мовних помилок, зокрема в журналістських матеріалах. Виокремлено найбільш поширені типи помилок.

Ключові слова: мовна помилка, плеоназм, пароніми, інтерферени.

Із появою Інтернету та стрімким розвитком цифрових технологій комунікаційна ситуація в сучасному суспільстві зазнала кардинальних змін. Глобалізація соціальних комунікацій перевела значну частину засобів масової інформації у віртуальний простір, де обмін інформацією відбувається набагато швидше. Інтернет-аудиторія, яка отримує новини з цих ресурсів, цінує оперативність інформування, доступність мультимедійних матеріалів і можливість пошуку додаткової інформації. Це значно збільшує відповідальність журналістів, адже їхні матеріали не лише швидко поширюються, а й одразу формують думки, впливаючи на світогляд аудиторії.

Проте, із розширенням обсягу інформаційного потоку та зростанням вимог до швидкості подачі новин виникає й новий виклик: підтримання якості контенту. Кожне слово, кожен вислів у журналістському тексті стає частиною масової комунікації, що не лише передає інформацію, а й формує естетичні та мовні орієнтири суспільства. У зв'язку з цим, професійність, грамотність і чіткість викладу набувають першочергового значення. Адже стилістичні та мовні помилки в матеріалах ЗМІ свідчать про прогалини у мовленевій культурі та професійних навичках журналістів.

Проблеми мовних помилок, зокрема в журналістських матеріалах, стали предметом дослідження таких авторів, як А.О. Капелюшний, Н.Д. Бабиш, В.В. Різун, Ф. Бацевич, О.А. Сербенська, та М. Волощак.

Мовна норма – це сукупність мовних засобів, визнаних еталономними на певному етапі розвитку мови (За енциклопедією «Українська мова»). Тобто це правило, якому підкоряється мова, а мовленева помилка – це порушення мовної норми. У Словнику української мови «помилка» визначається як неправильність (у підрахунках, написанні слова і т. ін.). У З. Партико – це «відхилення від норми» [3, с. 381]. Т. Бондаренко теж вважає, що поми-

лка – це аноматив і керується двома основними критеріями: нормативності / не нормативності і функціональної його доцільності [1, с. 13]. Отже, помилка – це неточне слововживання, неправильна побудова висловлювання, що виникають у результаті невмотивованого порушення мовно-літературної, логічної, видавничої та інших норм і є наслідком неправильних мисленневих операцій.

Одним із найбільш поширених типів мовних помилок у журналістських текстах є морфологічні помилки. Вони часто пов'язані з неправильним використанням відмінкових форм іменників, іменників, особливо у родовому відмінку однини чоловічого роду II відміни. Наприклад, заголовок «*Нобелівською премією з хімії нагородили відразу 3 лауреатів за досягнення у вивченні білку*» (MIND, 09.10.2024р.) неправильно використано форму родового відмінка іменника «білок» (правильно – «білка»), або «**Головна біль** збірної України – опорна зона» (ГЕР, 07.10.2024р.) де слово «біль» замість нормативної форми «головний біль» використовують у жіночому роді.

Серед виявлених лексичних неточностей найбільшу частину складають нелітературні кальки з російської мови, відомі також як інтерфедеми. Ці явища є «небезпечними денационалізуючими чинниками, оскільки витісняють з вжитку рідні мовні одиниці» [1, с. 3]. Наприклад: «16 травня в Києві на першій робочій зустрічі FutureTech від бізнес-спілки Dіia.City United представники технологічного бізнесу **задали питання** щодо економічного бронювання голові Комітету Верховної Ради з питань економічного розвитку Дмитру Наталусі, заступнику Міністра цифрової трансформації з питань розвитку ІТ Олександрю Борнякову та голові Комітету ВР України з питань фінансів, податкової та митної політики Данило Гетманцеву» (DEV, 17.05.2024р.) Правильним варіантом у цьому випадку було б «поставили питання». У реченні «Ситуативна обізнаність з **точки зору** ефективного проживання життя зараз дуже важлива» (РАДКУЛЬТ, 01.11.2024р.) вираз «з точки зору» використаний неправильно. Це калька з російського «с точки зрення», яка не відповідає нормам української літературної мови. Правильним варіантом у цьому випадку було б «з погляду». Ще одним прикладом є: «Це величезна загроза подальшої ескалації російської агресії проти України. Велика загроза її масштабування та виходу за теперішні межі та кордони. **Мова йде** не про найманців, дуже важливо розуміти різницю, а **мова йде** про військові підрозділи Північної Кореї, які будуть залучені і будуть воювати на стороні армії російського агресора проти України». (УНІАН, 19.10.2024р.) Також калька з російської «речь идет». У літературній українській мові правильний варіант «йдеться про» або просто «йдеться». Або заголовок «Люди, які захоплюються відеоіграми з дитинства, **як правило, стають багатшими**» (ЦІК, 17.10.2024 р.) вираз «як правило» є некоректним, оскільки це калька з російського «как правило». В

українській мові краще використовувати відповідники «заввичай», «здебільшого», «переважно».

А от, наприклад, у реченні *«За допомогою простого мікрофона виявилось, що Наруто здатен дати фору навіть вокальному Вітасу»* вбачаємо фразеологічну помилку: замість сполуки дати фору варто використати добре відомий в українській мові фразеологізм утерти носа (NN, 03.06.2024 р.) таких випадків фразеологічних помилок у ЗМІ не надто багато, але вони привертають увагу, оскільки спотворюють стиль і ритм української мови.

Проблема милозвучності мовлення, хоч і не вважається критично важливою для писемних текстів, все ж має значення, оскільки читач, хоча й не вголос, але проговорює текст в уяві. Скупчення приголосних звуків може створити помітні перешкоди у цьому процесі. Тому недоцільно нехтувати чергуванням сполучників і / й / та, прийменників з / із / зі, в / у: *«Судаков, Циганков, Шапаренко і інші зірки не заслужили: названо найкращого гравця України у матчі з Албанією»* (SPORT, 08.09.2024). Ще один приклад: *«Фронтвмен гурту ОНУКА Наталія Жижченко поділилася причинами, чому не братиме участь у національному відборі на Євробачення»* (КОР, 01.11.2024 р.).

Журналістика, як форма масової комунікації, має встановлені мовні стандарти, які існують для того, аби забезпечити точність, об'єктивність і зрозумілість інформації. Однак у багатьох випадках ці стандарти ігноруються. Одним із основних недоліків є надмірне використання метафор, порівнянь та інших стилістичних фігур, які не завжди відповідають змісту та меті тексту. Це явище часто спостерігається в заголовках або підзаголовках, де журналісти намагаються привернути увагу читачів. Наприклад, висловлення *«Світ наближається до історичного етапу, якого ще ніколи в історії людства не було»* (ПУ, 01.11.2024 р.) містить явне перебільшення. Або ж ще один приклад *«Якщо Дюбуа переможе – це кінець для кар'єри Джошуа»*. Такі прийоми є ефективними для залучення аудиторії, але їх слід використовувати обережно. Журналістам важливо знаходити баланс між привабливістю заголовків та об'єктивністю висловів, щоб зберегти довіру читачів і дотримуватися професійних мовних стандартів (КОР, 17.09.2024р.).

Правопис складних слів завжди становив складність для деяких авторів, тому ця проблема залишається актуальною і сьогодні. Часто порушуються правила написання складних іменників із першими частинами квазі-, кіно-, теле-, стерео- та іншими, за аналогією до яких компонент медіа- також має писатися разом: *«Але ці кошти не пішли на розвиток системи залізничного транспорту, що критично потребує оновлення і модернізації, а були перераховані в державний бюджет. Тобто де-факто бізнес отримав ще один квазі-податок, на цей раз на перевезення»* (УНІАН, 23.08.2024 р.).

Уміле використання паронімів у публіцистичних текстах здатне створити вражаючу гру слів, але для цього автор повинен чітко усвідомлювати відтінки їх значення. Неправильне використання цих нюансів може створити недолугі речення, які іноді виглядають смішно. Наприклад у реченні : *«Під Вишгородом рятувальники знайшли тіло зниклого рибалки»* (КВ, 03.11.2024 р.) доцільніше використати слово «рятувальники», що передає точніший зміст їхньої роботи – участь у пошуково-рятувальних операціях. А в заголовку *«Який манікюр зробити на Новий рік 2024: червоний – до грошей, синій – для кохання, а зелений – на вдачу»* слово «вдача» характеризує особисті якості людини, її характер чи звички, але правильніше було б вжити слово «удача», адже акцент робиться на успіху (ДН, 05.12.2023 р.).

Така стилістична помилка, як плеоназм полягає у вживанні зайвих слів, які повторюють або уточнюють те, що вже висловлено. У медіа плеоназми знижує якість тексту, робить його незрозумілим і навіть викликати іронічне сприйняття у читачів: *«Прем'єр-міністр Словаччини Роберт Фіцо заявив, що «вважає своїм обов'язком наступного року поїхати до Москви на парад перемоги».* (СІД, 30.10.2024 р.) або *«Бюджет країни у війні-2: основні пріоритети та ризики»* (ЕП, 20.09.2024 р.).

В опрацьованих текстах було виявлено ряд власне орфографічних помилок, серед яких переважають буквені *«Часник слід висаджувати на одному і тому ж місці через 5-7 років... Для оздоровлення ґрунту рекомендовано після збирання врожаю відразу щось сіяти»* (ЗЕМ, 02.09.2024 р.). Слово «ґрунт» в українській мові пишеться через літеру «г».

«Окрім житлових будинків на зеленних ділянках будуть знаходитись і господарські споруди» (МОСТ, 02.07.2023 р.). Слово «зелені» вживається у формі прикметника в множині, і написання з подвоєнням літери «н» тут є неправильним.

Журналісти зловживають активними дієприкметниками теперішнього часу: у випадках діюча влада, діючої влади можна використати лексему чинна, чинної, наприклад, у випадку: *«Пропонцється, щоб створювались окремі палати. Я хоч, щоб всі державні і правоохоронні органи акцентували увагу на реформуванні діючої судової системи і очищення від людей, які займаються корупцією»* (НАБУ, 07.06.2016 р.).

Отже, сучасні виклики для журналістів, спричинені глобалізацією комунікацій, вимагають від них не лише швидкої реакції на події, а й дотримання високих мовних стандартів. Поширення в публіцистичних текстах мовних помилок – від лексичних і морфологічних неточностей до фразеологічних похибок і плеоназмів – не лише знижує якість матеріалів, але й поступово впливає на мовну культуру суспільства. А необхідність дотримання мовних норм – це не лише професійний обов'язок, але й важлива складо-

ва збереження національної ідентичності. Журналістика, яка є орієнтована на мовну грамотність, підвищує рівень довіри читачів, сприяє розвитку мовної культури та забезпечує об'єктивність і точність інформації. Тому відповідальність за мовну чистоту й точність в інформаційному просторі лежить на журналістах, адже кожне слово в їхніх матеріалах формує не лише загальну культуру спілкування, а й впливає на світогляд аудиторії.

Умовні скорочення:

1. ДН – Добрі новини: <https://noviydoctor.com/moda/styl/49634-yakvi-manikur-zrobyty-na-novyi-rik-2024-chervonyi-do-groshei-synii-dlya-kohannya-a-zelenyi-na-vdachu>
2. ЕП – Економічна правда: <https://www.epravda.com.ua/columns/-2023/09/20/704529/>
3. ЗЕМ – Земляк: <https://zemliak.com/news/dosvid/7575-vidnoviti-grunt-pislya-chasniku-dopomozhut-siderati-ekspert>
4. КВ – Київвлада: <https://kyivvlada.com.ua/news/pid-vishgorodom-ryativniki-znajshli-tilo-zniklogo-1-bereznya-ribalki-foto-video/>
5. КОР – Кореспондент: <https://ua.korrespondent.net/lifestyle/4728322-ONUKA-poiasnyla-chomu-ne-bratyme-uchast-u-natsvidbori-na-yevrobachennia>
6. НАБУ – Національне антикорупційне бюро України: <https://nabu.gov.ua/-news/novyny-artem-sytnyk-priorvitetom-dlya-nabu-ye-diyucha-vlada/>
7. ПУ – Патріоти України: <https://patrioty.org.ua/blogs/svit-nablyzhaet-sia-do-istorychnoho-etapu-iakoho-shche-nikoly-v-istorii-liudstva-ne-bulo-portnykov-533594.html>
8. РК – Радіо Культура: <https://ukr.radio/news.html?newsID=105691>
9. СІД – Слово і діло: <https://www.slovoidilo.ua/2024/10/30/novyna/-svit/ficzo-xoche-povyxaty-parad-peremohy-moskvy-nastupnoho-roku>
10. ТЕР – Терикон – футбол та спорт України: <https://terrikon.com/-uk/posts/495998>
11. УНІАН – інформаційна агенція УНІАН: <https://www.unian.ua/politics/-pivnichna-koreya-perekidaye-vijska-na-vyynu-v-ukrajinu-zayava-mzs-12792549.html>
12. ЦІК – Цікавості: <https://cikavosti.com/lyudy-yaki-zahoplyuyutsya-videoigramy-z-dyvtynstva-yak-pravylo-stayut-bagatshymy/>
13. DEV – IT в Україні: <https://dev.ua/news/ekonomichne-broniuvannia-1715934195>
14. MIND – Mind новини України та світу: <https://mind.ua/news/-20279947-nobelivskoyu-premieyu-z-himiyi-nagorodili-vidrazu-3-laureativ-za-dosyagnennya-u-vivchenni-bilku>
15. NN – NNEWS: <https://nnews.com.ua/kit-zaspivav-u-mikrofon-dav-foru-vidomomu-artystu-i-zacharuvav-merezhu.html>
16. SE- SPORT EXPRESS: <https://sport-express.ua/football/ukraina/20335-sudakov-cigankov-shaparenko-i-inshi-zirki-ne-zasluzhili-nazvano-naikrashogo-gravcy-ukrayini-u-matchi-z-albaniyeyu>

Список використаних джерел:

1. Бондаренко Т.Г. Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2003. 18 с.

2. Куляс П.П. Типологія помилок: підручник-монографія. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. 464 с.
3. Партико З.В. Загальне редагування: нормативні основи: навч. посібник Львів: Афіша, 2004. 416 с.
4. Пилянський М.М. Мовна норма і стиль. Київ, 1976.
5. Коваль А.П. Слово про слово. Київ, 1986.

*Дмитро Сергушев,
здобувач магістерського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
української філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник: Людмила Починок,
кандидат філологічних наук, доцент*

ВПЛИВ КОЗАЦЬКИХ ТА ЛИЦАРСЬКИХ МОТИВІВ НА УКРАЇНСЬКУ ЛІТЕРАТУРУ

*У дослідженні проаналізовано питання літературних зв'язків, за-
позичень та інтерпретацій лицарських мотивів та образів у націона-
льному культурно-історичному просторі українського письменства.*

Ключові слова: *лицарські мотиви, лицарська етика, козацькі
мотиви, інтерпретація, літературна традиція.*

Українська література завжди була тісно пов'язана з історією народу, особливо з епохою козацтва. Козацькі та лицарські мотиви стали фундаментом для багатьох літературних творів, створивши унікальну національну літературну традицію, яка відображає героїзм, патріотизм, любов до свободи та боротьбу за незалежність.

Козацтво як історичне явище не лише відіграло важливу роль у формуванні національної самосвідомості, але й стало джерелом натхнення для українських письменників. Одним із найяскравіших прикладів є творчість Тараса Шевченка, який часто звертався до теми козацтва. У його поемі «Гайдамаки» відчувається глибока повага до козацького духу: «Було колись – в Україні ревіли гармати, було колись – запорожці вміли панувати» [8, с. 34]. Шевченко використовував образи козаків, щоб підкреслити зв'язок між героїчним минулим і майбутньою боротьбою за свободу.

Літературознавець Юрій Барабаш зазначає, що козацький дух у творах Шевченка є символом «духовної свободи і національного опору» [3, с. 56], що допомагало формувати національну свідомість українців. Він підкреслює, що Шевченкові герої є «виразниками прагнень до політичної та соціальної свободи» [8, с. 59] і відображають ідеали боротьби за незалежність.

Інший приклад – творчість Пантелеймона Куліша, який у своєму романі «Чорна рада» відтворив драматичні події козацької

доби, зображуючи внутрішні конфлікти козацької еліти та боротьбу за владу. Куліш, як і багато інших письменників, через призму історії козацтва висловлював своє бачення того, як має розвиватися українське суспільство. Літературознавець Володимир Панченко відзначає, що «Куліш вбачав у козацтві не тільки символ волі, але й джерело конфліктів, які згодом стали частиною української трагедії» [6, с. 78]. У романі П. Куліша козаки зображуються не тільки як герої, але й як учасники складних соціально-політичних процесів.

Лицарські мотиви, які відображають ідеали честі, мужності та самопожертви, також знайшли своє відображення в українській літературі. Вони особливо яскраво проявляються в творах про козаків, яких часто порівнювали з європейськими лицарями. Українські письменники малювали козаків не лише як воїнів, але і як захисників рідної землі та культури.

У творчості Івана Франка також можна знайти риси лицарської етики. У повісті «Захар Беркут» автор зображує народного героя, який виступає як ідеальний лицар, захисник своєї громади та моралі. Франко підкреслює важливість колективної боротьби за правду і справедливість, наголошуючи: «Той лише справжній лицар, хто боронить свій край і народ, а не той, хто воює задля власної слави» [7, с. 102].

Літературознавець Іван Денисюк вважає, що «лицарські мотиви в українській літературі органічно переплітаються з козацькими, оскільки обидва образи героїв є уособленням національного духу та готовності до самопожертви заради батьківщини» [4, с. 89]. Він підкреслює, що «лицарство в українській літературі набуває унікальних рис завдяки козацькій традиції, де поєднуються військова відвага і моральна чистота» [4, с. 93].

Українська література ХХ і ХХІ століть продовжує використовувати мотиви козацтва та лицарства, проте часто ці мотиви набувають нових інтерпретацій. Юрій Андрухович у своєму романі «Московіада» створює образ козацької вольниці як символу свободи від імперської залежності. Він поєднує козацькі мотиви з сучасними подіями, підкреслюючи, що боротьба за незалежність ідентична козацькій боротьбі за вільну Україну. Літературознавиця Віра Агєєва зазначає, що Андрухович використовує козацькі мотиви як «метафору нескореності й творчого бунту» [1, с. 77], що особливо актуально у контексті постмодерністського бачення національної ідентичності.

Козацькі та лицарські мотиви посідають важливе місце в українській літературі, оскільки вони відображають не лише історію, але й духовні цінності нації. Вони формують уявлення про українського героя – мужнього, відданого своїй справі захисника батьківщини, готового на самопожертву. Ці мотиви залишаються актуальними й сьогодні, слугуючи джерелом натхнення для нових поколінь письменників.

Список використаних джерел:

1. Агеева В. Козацькі мотиви в сучасній українській прозі. Київ: Дух і Літера, 2010. 165 с.
2. Андрухович Ю.І. Московіада. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2017. 239 с.
3. Барабаш Ю. Шевченко і український національний епос. Київ: Вид-во Київського університету, 2003. 187 с.
4. Денисюк І. Лицарська етика в українській літературі. Київ: НАН України, 2006. 132 с.
5. Куліш П.О. Чорна рада. Київ: Либідь, 2008. 315 с.
6. Панченко В. Козацька спадщина в українській літературі ХІХ століття. Львів: Літопис, 2001. 214 с.
7. Франко І.Я. Захар Беркут. Львів: Каменяр, 2005. 156 с.
8. Шевченко Т.Г. Гайдамаки. Київ: Наукова думка, 2014. 200 с.

Світлана Слободян,

*здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
української філології та журналістики
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

*Науковий керівник: **Інна Беркещук,**
кандидат філологічних наук, доцент*

СИНТАКСИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ СЕРГІЯ ЖАДАНА

Досліджено синтаксичну організацію поетичного тексту сучасного українського письменника. Проаналізовано основні синтаксичні особливості, що визначають ідіостиль, зокрема тенденція до використання повторів, ампліфікації, полісиндетону, парцеляції тощо. Також акцентовано увагу на впливі синтаксичних прийомів на формування образної системи та передачу емоцій автора.

Ключові слова: *поетичний текст, синтаксис, синтаксична організація, синтаксичні конструкції, ампліфікація, полісиндетон, парцеляція, ідіостиль.*

Синтаксична організація поетичного тексту залежить від індивідуального стилю автора. Творчість Сергія Жадана вирізняється незвичайною синтаксичною структурою, яка впливає на формування емоційно насиченого та драматичного контексту. Залежно від тематики збірки віршів, автор по-різному структурує текст за допомогою різноманітних синтаксичних конструкцій. С. Єрмоленко вважає, що «індивідуальний стиль поета пов'язується завжди з властивими його мовленню ритміко-інтонаційними та синтаксичними структурами» [1, с. 147]. Структура вірша підсилює його зміст і дозволяє читачеві сприйняти текст на різних рівнях: від поверхневого до глибоко-символічного. Щодо цього

влучно висловлюється Ю.І. Калашник: «синтаксична організація є невід'ємною частиною художньої палітри будь-якого твору» [3]. Дослідник зазначає, що поетичний синтаксис залежить не тільки від розміру вірша, а й від структурування думки, яка втілюється через образи [3].

Дослідження художнього синтаксису продовжує привертати увагу науковців – А. Загнітка, С. Єрмоленко, О. Бистрова, А. Поповського. Мовні особливості творів Сергія Жадана, як прозових текстів, так і поезій, досліджували О. Гнатюк, В. Кононенко, О. Маленко, К. Тараненко тощо.

Мета дослідження полягає в аналізі синтаксичного рівня поетичних творів митця для виявлення структурних особливостей, стилістичних прийомів та визначення їх ролі у створенні емоційного й смислового навантаження тексту; розкриття способів, за допомогою яких автор синтаксично оформлює свій поетичний задум.

У проаналізованих поезіях, які представлені в книзі С. Жадана «Динамо Харків» (зібрання поезій із різних збірок), переважають складні речення. Зокрема, виокремлюємо різнотипні складнопідрядні речення: «Коли їм, зрештою, дається все, вони наповнюють його ніччю» [2] (обставинне); «Країна болить, як перебита лапа щеняти, що виривається з нічної облоги» [2] (означальне); «Вона говорила, що краще зброя в руках, аніж хрести на гербах» [2] (з'ясувальне); складні синтаксичні структури зі сурядним зв'язком: «Деся на півночі материка починала громадитись крига, і найглибші серця цибулин на світанку холонули і зупинялись» [2]; «Глибока ніч стояла над нами, і зорі світили нам із піднебесся» [2]; безсполучниковим зв'язком: «Ніч пливе, сутінь хитається, повітря вдихається, видихається» [2], «Камінь холонує, вітри зачастили» [2]; різними типами зв'язку: «Доки тебе стереже твоя спрага, доки тебе тримається віра, сонце рухається з точністю птаха і час підбирається з обережністю звіра» [2].

У складних реченнях спостерігаємо ампліфікацію, стилістичну фігуру, що збагачує мову за допомогою нагромадження однорідних елементів мови. Цей спосіб мовної організації думки є найвиразнішим у творчості Сергія Жадана:

*«Добре, добре, знищуй листи,
стирай номери, пали мости,
просто стирай, просто громи,
ми вдосталь мали цієї зими.
Знищуй коди, знищуй замки,
теплі промені серед ріки,
знищуй підозри, знищуй сміх,
довіра сходила на нас усіх...» [2].*

У поезіях Сергій Жадан активно використовує складносурядні речення, внаслідок чого утворюється полісиндетон сполучни-

ка і. Наприклад, наведемо уривок з поезії, у якій сполучник і вжито 19 разів:

*«І темно в їхніх очницях порожніх,
і гріються в кабаках придорожніх
нічної тиші дзвінкі оркестри,
і проститутки – добрі, як сестри,
і вбивці з латаними серцями,
і діти з яскравими олівцями,
і кельнери з паленим алкоголем,
і відьми з гострим підшкірним боєм,
і перевізники чорної нафти,
і просто беззахисні їбанати, –
я всіх люблю і всіх пам'ятаю» [2].*

Також однією з визначальних особливостей синтаксису С. Жадана є використання розірваних синтаксичних конструкцій, тобто прийом парцеляції. Така структура часто порушує традиційні граматичні правила, надаючи тексту фрагментарності. У поезіях виявлено значну кількість парцельованих складносурядних конструкцій: *«Ніхто їй не заважає. Але ніхто їй не просить»* [2], *«Наш лазарет перебазують кудись на південь. І фронт котитиметься вперед, і саме почнеться квітень»* [2].

Синтаксична організація поетичних текстів Сергія Жадана є одним із основних аспектів формування його ідіостилу. Для глибшого розуміння синтаксичної організації його текстів перспективними є подальші дослідження, які доповнять згадані стилістичні фігури та віднайдуть інші важливі елементи структури тексту.

Список використаних джерел:

1. Ермоленко С.Я. Синтаксис і стилістична семантика. Київ, 1982. 264 с.
2. Жадан С. ДИНАМО ХАРКІВ. Вибрані вірші. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2023. 320 с. Серія «Українська Поетична Антологія».
3. Калашник Ю.І. Особливості поетичного синтаксису творів Миколи Вінграновського. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія: Філологія. 2013. № 1080. Вип. 69. С. 209–213.
4. Коткова Л.І. Семантико-синтаксична організація речень у системі ідіостилу Сергія Жадана. *Арватівські читання – 2022: збірник тез доповідей Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції, 20 травня 2022 року / упоряд. Н.І. Бойко, О.М. Петрик*. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2022. С. 52–55.

Наталя Яковлева,
здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
факультет початкової освіти та філології,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Науковий керівник: **Наталія Григорук,**
кандидат філологічних наук

АКТУАЛЬНІ ФОРМИ І МЕТОДИ РОБОТИ ЗІ СТАРШОКЛАСНИКАМИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДО СКЛАДАННЯ НМТ

У статті описано сучасні форми і методи роботи з учнями старших класів на уроках української мови, спрямовані на ефективну підготовку до складання Національного мультипредметного тесту (НМТ), проаналізовано дидактичні підходи, які сприяють підвищенню рівня мовленнєвої компетентності та критичного мислення учнів, а також розглянуто способи інтеграції інноваційних методик в освітній процес. Особливу увагу приділено методам, що підвищують мотивацію старшокласників і допомагають їм краще опанувати тестові завдання. Стаття пропонує практичні рекомендації для вчителів, як адаптувати навчальний матеріал відповідно до вимог НМТ та враховувати індивідуальні особливості учнів для досягнення оптимальних результатів.

Ключові слова: метод, тестування, національний мультипредметний тест (НМТ), іспит, проект, візуалізація, інновація, технологія.

Вибір професії – велика відповідальність не тільки перед самим собою, а й перед суспільством. Від правильного вибору професії залежить доля людини, а можливо, й усього світу. Тому дуже важливо зробити обдуманий крок у майбутнє. Але треба ще правильно обрати вищий навчальний заклад, у якому навчають азам майбутньої професії – справи життя. А перед тим, як обирати ВНЗ, здобувачу освіти треба скласти іспити, виконати завдання національного мультипредметного тесту (НМТ) з тих предметів, які вивчали в школі. Ось такий квест треба пройти, щоб мати змогу обрати омріяну професію. Допомогти старшокласнику скласти іспити, пройти першу сходинку цього квесту – одне із завдань учителя та батьків учнів як активних учасників освітнього процесу.

В арсеналі викладача для організації підготовки учнів до складання іспитів з української мови є багато методів: словесні, наочні, практичні, традиційні й інноваційні. Методи навчання – система дидактичних прийомів, способів продуктивної співдіяльності викладача й здобувачів освіти, спрямована на формування компетентної, інтелектуально розвиненої, креативної особистості. Уміле поєднання різних форм і методів роботи, застосування особистісно орієнтованого підходу забезпечить високий результат навчання.

Актуальною для всіх учителів є проблема мотивації та активізації навчальної діяльності учнів на уроці. І головне – це навчити школярів учитися, самостійно здобувати освіту, недаремно ж увели такий термін «здобувачі освіти». Учень, якого навчили вчитися, зможе знайти відповіді на питання, не розгубиться при виконанні тестів, зуміє застосувати набуті знання на практиці й отримати високий бал за результатами НМТ. Для того, щоб навчити вчитися, треба навчити учня думати. Усе базується на моделі поведінки: думка-дія-аналіз-корекція. Повинні бути розвинуті базові навички самодисципліни, самоосвіти. Треба навчити учня організації навчального простору, дотриманню режиму дня, чергуванню праці й відпочинку, елементарних правил запам'ятовування інформації, прийомів релаксації та способів концентрації на предметі вивчення.

Учителю на уроках необхідно постійно й систематично впроваджувати традиційні стандартні методи навчання (пояснення, бесіда, розповідь, вправи), які довели свою ефективність на практиці. В оволодінні мовними правилами, як у спорті, потрібно тренуватися й тренуватися, систематично виконувати ті ж самі вправи для відпрацювання навичок, доведення їх до автоматизму, тому доречно проводити на кожному уроці словникові диктанти, щоб повторювати орфографічні норми написання, виконувати синтаксичний розбір речень з метою повторення й поглиблення знань про види речень, способи зв'язку в реченнях, визначати частини мови, пояснювати лексичне значення слова. Такі вправи сприятимуть формуванню мовних компетентностей учнів, які знадобляться при складанні іспитів.

Доцільно застосовувати й інноваційні методи роботи на уроці: дистанційні, інтерактивні, проектно-пошукові, інтегровані, метод візуалізації. Освітні інновації – нові або вдосконалені технології навчання, що істотно покращують структуру та якість освітнього процесу.

На етапі формування компетентностей доцільно застосовувати проблемно-пошуковий метод, метод проектів. У своїй роботі я використовую метод створення лепбуків – саморобних книжочко-розгорток із певної мовної теми: «Іменник», «Числівник», «Види речень», «Фонетика». Працюючи над проектом, учні збирають матеріал з теми (наприклад, з теми «Іменник»), систематизують його, продумують макет, створюють лепбук, презентують його на уроці, а потім користуються матеріалами цієї книжки-складанки. Метод проектів, а саме створення лепбуків, розвиває критичне й творче мислення, учить систематизувати та узагальнювати теоретичний матеріал, застосовувати знання на практиці, добирати засоби втілення задумки, тренує пам'ять та увагу, формує естетичний смак, сприяє вихованню самостійності в роботі. Під час проходження тестів учневі буде простіше пригадати матеріал з теми, при вивченні якої він власноруч створив лепбук.

Проектні методи навчання активізують пізнавальну й творчу активність учнів. Створити проєкт із теми «Музей одного слова», «Знайомі незнайомці», «Що значить слово?», «Слово до слова – зложиться мова», «До витоків слова» – таке завдання змусить учнів самостійно опрацювати багато теоретичного матеріалу, проаналізувати його, зазирнути у словники, енциклопедії, підручники, систематизувати й оформити матеріал відповідно, презентувати проєкт на уроці. Таким чином формуються навички самостійної роботи, а знання, які учень отримав під час виконання проєкту, допоможуть складати НМТ.

Інтерактивні методи навчання дозволяють швидко активізувати увагу учнів, застосувати набуті знання на практиці. При інтерактивному методі всі учасники навчального процесу взаємодіють між собою, обмінюються інформацією, спільно вирішують проблеми, моделюють ситуації, занурюються в реальну атмосферу ділового співробітництва з розв'язання низки завдань. При цьому відбувається постійна зміна видів навчальної діяльності: ігри, дискусії, робота в малих групах, невеликий теоретичний блок (мінілекція). Наприклад, при опрацюванні теми «Діалог. Розділові знаки при діалозі» учням можна запропонувати озвучити мультфільм, записати діалог за сюжетом мультфільму або улюбленої книги. Інтерактивні засоби навчання активізують пізнавальну діяльність учнів та сприяють міцнішому запам'ятовуванню матеріалу.

Комп'ютерні навчальні технології забезпечують взаємодію учня з учителем та іншими учасниками освітнього процесу, дозволяють управляти процесом навчання, регулювати швидкість вивчення матеріалу, повертатися на початкові етапи з метою повторення й актуалізації знань. Практикують метод дистанційного навчання «перевернутий клас»: учні самостійно опрацьовують теоретичний матеріал навчального відео або презентації, які розміщені у Гугл класі, вивчають правила, а потім під час онлайн-уроку, пояснюють незрозумілі моменти, учні відпрацьовують отримані знання на практиці, формують мовленнєві компетентності. За допомогою застосування комп'ютерних технологій старшокласники мають змогу самостійно опрацьовувати навчальні теми в зручній для них час, у комфортному для них темпі. І відпрацьовують навички складання НМТ.

Постійні стреси та перевтома не сприяють підвищенню навчальної активності учнів. Для мінімізації стресових навантажень, для відновлення зацікавленості учнів у навчанні, для активізації пізнавальної діяльності можна й треба застосовувати на уроках у старших класах ігрові технології. Гра не повинна бути на кожному уроці, але елементи гри використовувати доцільно при закріпленні та повторенні вивченого матеріалу. Елементарний кросворд або сканворд із теми «Лексика. Власне українські та запозичені слова» активізує увагу, сприяє розвитку критичного мислення, знайомить

учнів зі значенням слів, збагачує словниковий запас. Моїм учням подобається гра «Асоціативний ланцюжок». Учителю говорить перше слово ланцюжка, наприклад, «джміль», а учневі треба сказати слово-асоціацію, другий учень говорить асоціацію до другого слова, і так сплітається ланцюжок слів-асоціацій. Уявний ланцюжок слів: «джміль – квітка – літо – осінь – листя – дерево – ліс – прогулянка – подорож – автомобіль». Так у процесі гри джміль перетворився в автомобіль. Гру можна проводити при повторенні частин мови або при вивченні теми «Лексикологія».

Кращому сприйняттю та запам'ятовуванню матеріалу сприятиме застосування методу візуалізації навчального матеріалу. І такий метод доцільно застосовувати не тільки в початкових класах, а й у старших. Метод візуалізації можна використовувати на всіх етапах роботи. Наприклад, для пояснення теми «Рід незмінюваних іменників» я розробила таблицю-візуалізацію, у якій запозичені слова проілюстровано. Таким чином учням зрозуміло, що означає слово «івасі», «кольрабі» або «аташе», а значить і рід таких слів визначити легше. Таблиці-візуалізації створила з тем «Наголос», «Залежність значення слова від наголосу» тощо.

Одним із важливих методів підготовки до іспитів є тренування у виконанні тестових завдань. Починати підготовку до складання НМТ треба ще в початкових класах, щоб учні звикли до виконання тестів, були обізнані з правилами проведення тестування, видами тестових завдань, щоб навички виконання тестів у 10-11 класах були доведені до автоматизму. Учень на іспиті повинен зосередитися тільки на змісті питання та пошуку правильної відповіді, а не здогадуватися, як взагалі працювати з тестом. На уроках під час актуалізації вивченого, при формуванні вміння та навичок можна виконувати завдання «Як на НМТ», «Тренуймося!», «Тренінг з НМТ», пропонувати учням виконати реальні завдання НМТ з української мови. Для самоосвіти, самооцінювання доцільно використовувати комп'ютерні технології та рекомендувати учням проходити тести на сайтах «Освіта.юа», «ЗНО онлайн» тощо, щоб учні змогли випробувати власні сили, виявити й усунути прогалини в знаннях.

Актуальною залишається й проблема мотивації учнів. Але найкращою мотивацією може бути лише бажання вступити до омріяного вищого навчального закладу, здобути освіту та працювати за улюбленою спеціальністю, приносячи користь і собі, і людям, і всьому світу.

Список використаних джерел:

1. Бакум З.П. Методика навчання української мови: теоретико-практичний курс: навчальний посібник для студентів факультету української філології. Кривий Ріг: Криворізький державний педагогічний університет, 2008. 128 с.

2. Волкова Н.П. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2007. 618 с.
3. Костів О., Сколоздра-Шепітко О. Методика викладання української мови: навчально-методичний посібник. Львів, 2018. 202 с.
4. Сисоєва С. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник. Київ: ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.

Анастасія Янова,
*здобувачка бакалаврського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
української філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*
Науковий керівник: **Анжеліка Попович,**
доктор педагогічних наук, доцент

УРОК-ДИСПУТ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Проаналізовано аспекти використання уроку-диспуту процесі навчання української мови в закладах загальної середньої освіти.

Ключові слова: *інтерактивні технології навчання, нетрадиційна форма проведення уроку, українська мова, урок-диспут.*

В умовах інформаційного суспільства ґрунтовні знання і якісна кваліфікація відіграють вагомую роль у житті людини. Тому суспільство ставить перед педагогами завдання сформулювати творчу, емоційну й інтелектуально розвинену особистість. Цього можливо досягти через модернізування освітнього процесу і використання інтерактивних технологій навчання, зокрема розвивальне й проблемне навчання, метод проектів, ігрове навчання тощо.

Проблема застосування нетрадиційних форм проведення уроків української мови набула особливої уваги в контексті впровадження концепції «Нова українська школа», що вимагає від педагогів застосування нового підходу до навчання здобувачів усіх вікових категорій, зорієнтованості на прикладні аспекти. Вагомим є тісний зв'язок із завданнями, що формують в учнів життєві навички і додатково мотивують до інтелектуального розвитку та особистісного зростання.

Питання застосування нетрадиційних уроків, зокрема уроків української мови, досліджували О. Горошкіна, Т. Донченко, С. Караман, І. Кучеренко, М. Пентилюк, А. Попович та ін.

Використання нетрадиційних форм проведення уроків під час освітнього процесу передбачає досягнення конкретних цілей. Однією з яких є «створення комфортних умов навчання, за яких учень усвідомлює свою успішність, стає впевненим у своїх інтелектуальних, духовних, предметних здібностях, що веде до підвищення

продуктивності самого процесу навчання» [1, с. 20]. Нетрадиційні уроки мають відігравати значну роль у методичному доробку сучасного вчителя-словесника, адже вони сприяють підвищенню ефективності сприймання учнями навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять елементи цікавості, спонукають здобувачів до саморозвитку та самореалізації.

Не варто забувати, що елементи нетрадиційних уроків можуть стати доповненням до звичайного уроку української мови: «Елементи інтерактивності можна використати для збудження інтересу учнів до матеріалу, що вивчається, для привернення уваги школярів у разі їхньої перевтоми або поганого самопочуття, для активізації певного етапу уроку тощо» [4].

Однією з нетрадиційних форм проведення уроків української мови є урок-диспут. Під час такого уроку кожен учень має можливість відстояти свої погляди, продемонструвати рівень знань. Дискусія як форма демократичного спілкування має переваги над іншими формами: вона дозволяє організувати живе спілкування, залучити всіх або більшість учасників до обговорення питання, стимулює мовленнєву активність і самостійність суджень здобувачів.

Задля організації дискусії можна використовувати прийом «запитання-відповідь», який активізує пізнавальну діяльність учнів, дає змогу вчителю формувати колективну думку і спрямовувати думки школярів. Варто пам'ятати, що дискусію можна вважати ефективною лише за умови правильного вибору питань, здійсненого за принципом доступності.

Етапність проведення уроку-дискусії така:

- 1) попередня підготовка;
- 2) проведення дискусії;
- 3) підбиття підсумків.

Вважаємо, що основним є другий етап – власне проведення дискусії. Вміла організація дискусії – мистецтво. Її успіх залежить від учителя, від осмислення ним ролі та функції ведучого. Щоб провести вдалу дискусію, насамперед потрібно навчитися правильно стимулювати учасників диспуту. Цьому посприє продумана система запитань, які є цікавими для учнів і спонукатимуть їх до розмови. Найявні прийоми й засоби, про які варто пам'ятати під час організації дискусії: парадокс – несподівана, своєрідна думка, що не збігається з усталеною, навіть на перший погляд суперечить здоровому глузду. У ньому є виклик – несподіване питання; репліка – коротке заперечення, зауваження з місця [3].

Учитель без необхідності не повинен втручатися в обговорення, застосовувати психологічний тиск на учасників суперечки і використовувати власний авторитет. Також потрібно уникати різких оцінних думок і зауважень. Не варто підтримувати одну зі сторін, що сперечаються. Своє ставлення до різних поглядів краще висловити в процесі підбиття підсумків дискусії.

Дотримуючись методичних рекомендацій, можна провести вдалий урок-дискусію. Однак не варто забувати, що будь-якому нетрадиційному урокові має передувати традиційний, під час якого здобувачі засвоюють ґрунтовні знання з української мови.

Нестандартні уроки – це система неординарних підходів до викладання української мови. Їх мета – поживавити нудне, захопити творчістю, зацікавити повсякденним, тому що інтерес – це катализатор освітньої діяльності.

Урок-диспут – один із можливих варіантів ефективної організації діяльності учнів 5-8 класів на уроках української мови. Такий урок має переваги перед іншими формами організації освітньої діяльності: він дозволяє організувати живе спілкування, залучити багатьох школярів до обговорення питання, стимулювати мовленнєву активність і самостійність суджень учнів.

Список використаних джерел:

1. Васківська Г. Дидактичні умови реалізації інтерактивних технологій навчання у процесі формування у старшокласників системи знань про людину. 2013. *Молодь і ринок*. №1. С. 18–22.
2. Кучеренко І.А. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі. Херсон: Херсонський державний університет, 2015.
3. Литвиненко О.В. Методичні рекомендації для учителів щодо використання інтерактивних методів на уроках: Нестандартні форми організації уроків. *Платформа «На Урок»*. 2023. URL: <http://surl.li/mgcos>
4. «Нестандартні уроки – неординарні підходи до викладання навчальних дисциплін». Київ: Видавнича група «Основа». URL: <http://surl.li/nllqd>
5. Нечволод А.І. Нетрадиційні уроки. Українська мова. 5–12 класи. Харків: Торсінг плюс, 2008.
6. Перфілова Н.С. Нестандартні уроки української мови і літератури. Харків: Вид. група «Основа», 2017.

Ельвіра Сленцова,
здобувачка бакалаврського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут
української філології та журналістики,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
Науковий керівник: **Наталія Шеремета,**
кандидат філологічних наук, доцент

МОВНИЙ АНДРОЦЕНТРИЗМ У МЕДІЙНОМУ ПРОСТОРИ

У статті досліджено вплив андроцентризму на формування гендерних стереотипів у медіа. Визначено, що традиційні мовні конструкції підтримують гендерні нерівності, що підкреслює потребу в удосконаленні мовних практик для досягнення інклюзивності.

Ключові слова: андроцентризм, гендер, стереотипи, медіа.

У філософії та літературі чоловіки довгий час вважалися носіями «універсального» досвіду, який формує загальні істини, тоді як жіночий досвід часто сприймався як приватний або обмежений. Навіть у біології анатомічні дослідження здебільшого зосереджуються на чоловічому організмі як «нормі», тоді як жіночий організм вважається відхиленням від цієї норми. Такий підхід не лише обмежує розуміння людського досвіду, а й перетворює жіночий досвід на «інше» або «другорядне». Проблема андроцентризму полягає в тому, що він формує нерівні соціальні стандарти, створюючи перекося у ставленні до різних груп [1, с. 118].

Андроцентризм (від грец. «андро» – чоловік, людина) – це свідоме або несвідоме зосередження уваги на чоловікові та його поглядах як основній мірі оцінки світу, культури та історії. Жіночий досвід у такій парадигмі стає периферійним або зовсім ігнорується. Протилежна практика, яка ставить у центр жіночий погляд, називається гіноцентризмом. Термін «андроцентризм» широко використовується в гендерних та феміністських дослідженнях для критики культурної системи, де чоловічі й жіночі ролі чітко розділені та підпорядковані ієрархії [4].

Вплив андроцентризму на формування гендерних стереотипів у політичному дискурсі є важливим аспектом, що привертає увагу з боку кількох дисциплін. Сучасне суспільство демонструє зростаючу відкритість до політики, що супроводжується підвищенням значущості ролі жінок у формуванні політичних рішень. В історичному контексті багато сфер політичного життя вважалися прерогативою чоловіків. Однак з переходом до нових соціокультурних норм виникає необхідність вивчення жіночого чинника у політиці.

Андроцентризм, що ставить чоловічий досвід у центр соціальних норм, активно формує гендерні стереотипи, які проявля-

ються в політичній сфері. Традиційно політична риторика базується на чоловічих моделях поведінки, що часто призводить до зневажливого ставлення до жіночих голосів та думок. У результаті, гендерні стереотипи, що склалися, можуть перешкоджати розвитку рівноправного політичного середовища, де кожен голос, незалежно від статі, може бути почутий і врахований.

Мовний андроцентризм у медіа проявляється в багатьох аспектах: «загальний чоловічий рід, лексичні лакуни жіночого роду, субординована асиметрія образів статей» [5, с. 8] та ін. Наприклад, у новинах про зміни статусу біженців часто використовуються терміни на кшталт «біженці» без згадки про жінок, які також складають значну частину цієї групи [3]. Він формує сприйняття, що біженці – переважно чоловіки, тоді як жінки та діти залишаються в тіні.

Також у заголовках новин, як-от «Поліцейські Києва викрили зловмисника, який за день ошукав двох пенсіонерів» [2], використання терміна «пенсіонерів» переважно сприймається як чоловічий. Такий приклад створює враження, що основними жертвами шахрайства є чоловіки, хоча жінки також є частиною цієї проблеми. Недосконалі форми представлення гендерних груп підкріплюють стереотипи та знижують видимість жінок у суспільному дискурсі.

Крім того, акцентування на зовнішньому вигляді жінок у медіа підсилює стереотипи про те, що їхня цінність вимірюється фізичною привабливістю. Наприклад, у новинах про знаменитостей часто зосереджуються на їхньому зовнішньому вигляді, а не на досягненнях. Використання терміна «журналісти» натякає на гендерну нейтральність, але в традиційній журналістиці це зазвичай асоціюється з чоловіками. Зміна підходів до гендерної репрезентації в медіа є важливим кроком до досягнення рівності.

Спроби подолання мовного андроцентризму породжують численні дискусії та часто зустрічаються з опором у різних мовних соціумах. Основна проблема полягає в тому, що традиційні мовні конструкції переважно відображають чоловічий досвід, виключаючи або маргіналізуючи жінок та інші групи. Феміністична критика мови стала важливим інструментом для боротьби за гендерну інклюзивність, пропонуючи конкретні зміни для відображення гендерної різноманітності у мовних практиках.

Отже, андроцентризм, як явище, що фокусується на чоловічому досвіді як універсальному стандарті, суттєво впливає на формування гендерних стереотипів у суспільстві, зокрема в політичному дискурсі та медіа. Важливість змін у мовних практиках та медійних репрезентаціях стає очевидною для досягнення гендерної інклюзивності, що є необхідною умовою для формування рівноправного суспільства, де кожен голос, незалежно від статі, має значення і може бути почутий.

Список використаних джерел:

1. Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей. 3-є вид. / за ред. М. Масрчик (голова редколегії), О. Плахотнік, Г. Ярманової. Київ: Критика, 2017. 217 с.
2. Поліцейські Києва викрили зловмисника, який за день ошукав двох пенсіонерів на 340 тисяч гривень. *TCH*. 2024. URL: <https://tsn.ua/-ukrayina/u-kiyevi-shahray-za-den-oshukav-pensioneriv-na-340-tis-grn-diyav-za-populyarnoyu-shemoyu-2686572.html>
3. Рада ЄС терміново збирається, щоби розподілити біженців. *TCH*. 2015. URL: <https://tsn.ua/svit/rada-yes-terminovo-zbiravetsya-schobi-rozpodiliti-bizhenciv-499093.html>
4. Шевченко З.В. Словник гендерних термінів. Черкаси, 2016. URL: <https://a-z-gender.net/ua/androcentrizm.html>
5. Шеремета Н.П., Ладиняк Н.Б. Як не роздмухувати багаття: мовна шпаргалка для журналісток і журналістів: навчально-методичний посібник. 2-е вид., випр. і доп. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня “Рута”», 2022. 76 с.

ЗМІСТ

Василинчук Катерина

Кримська мозаїка власного «я» у романі
А. Левкової «За перекопом є земля» 3

Василинчук Катерина

Фразеологізми села Дмитрушки – скарби народної мудрості..... 5

Вихрист Тетяна

Роль лексикології у формуванні мовної особистості учнів 7

Гайдей Ірина

Особливості перекладу назв сучасних
англійських книг українською мовою 9

Гнатенко Каріна

Культура професійного мовлення юристів:
сучасні тенденції розвитку 12

Деркач Мирослава

Соціальні та моральні проблеми у творчості
Івана Франка крізь призму біблійної символіки 14

Загоруйко Яна

Олександр Довженко як один із основоположників
кіноповісті в українській літературі 17

Зейда Іванна

Узуальні способи конструювання авторських
новотворів у сучасній військовій поезії 19

Кірянова-Щур Марина

Вплив феміністичних ідей у творчості
Лесі Українки на сучасність 21

Ковальська Анастасія

«Аукціон знань» як нетрадиційна форма
проведення уроку української мови в 5-9 класах 24

Ковальчук Аліна

Фраземи весільних обрядів у словнику
середньонадніпрянських говірок..... 26

Ковальчук Аліна

Національно-патріотичне виховання
здобувачів освіти на уроках української мови
в закладах загальної середньої освіти 28

Компанієць Вікторія

Символіка назв «нечистої сили» в складі фразем 31

Компанієць Вікторія	
Містика у новелі Івана Липи «Мій ведмедик»: іграшка як провідник у потойбічний світ	35
Корнійчук Дарина	
Поетика жанру сонета у творчості шістдесятників (на матеріалі творів М. Вінграновського та Д. Павличка)	38
Лаврентієва Анна	
Локальні компоненти новелістики Василя Стефаника.....	42
Лавринчук Ольга	
Мовний портрет сучасного політика	44
Лисиця Єлизавета	
Неологізми російсько-української війни у сучасних медіатекстах	46
Мельник Маріна	
Адаптація контенту для соціальних мереж в українських кросмедіа.....	49
Мельничин Ольга	
Обсценна лексика в творчості Юрія Андруховича	51
Михайлова Катерина	
Декомунізація годонімів міста Кам'янець-Подільський: лексико-семантичний та структурний опис	54
Нагорняк Дарина	
Аналіз та інтерпретація художніх творів: спільне та відмінне	57
Нінадовська Анастасія	
Відображення лексеми «війна» в новинних текстах	59
Примак Діана	
Мовна стійкість української мови в умовах популярності іншомовного контенту	62
Примак Діана	
Символіка образу кози в українських фразеологізмах	64
Палійчук Альона	
Перифрази як відображення культурного та соціального контексту в мовотворчості Ольги Кобилянської.....	66
Сагайдак Христина	
Символіка назви хліб у складі фразем української мови.....	69
Сагайдак Христина	
Види стилістичних помилок у ЗМІ.....	72

Сергушев Дмитро	
Вплив козацьких та лицарських мотивів на українську літературу	77
Слободян Світлана	
Синтаксична організація поетичного тексту Сергія Жадана.....	79
Яковлєва Наталя	
Актуальні форми і методи роботи зі старшокласниками на уроках української мови під час підготовки до складання НМТ.....	82
Янова Анастасія	
Урок-диспут з української мови	86
Слепцова Ельвіра	
Мовний андроцентризм у медійному просторі.....	89

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
СТУДЕНТІВ ТА МАГІСТРАНТІВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ
УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА

Випуск 14

Електронне видання

Підписано 28.11.2024. Формат 60x84/16. Гарнітура «Книжник».
Об'єм даних 1,04 Мб. Обл.-вид. арк. 5,8. Зам. № 1139.

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка,
вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300.
Свідоцтво серії ДК № 3382 від 05.02.2009 р.

Виготовлено в Кам'янець-Подільському національному
університеті імені Івана Огієнка,
вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300.